स्थानीय विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिक कार्ययोजना
आ.व. २०७८/७९ – ०८७/०८८

गोदावरी नगरपालिका

गोदावरी नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, अत्तरीया

सुदुरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

२०७९

निर्माण निर्देशिका :
स्थानीय विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिक कार्ययोजना

प्रकाशकः
नेपाल सरकार, सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, गोदावरी नगरपालिका, कैलाली

दस्तावेज : स्थानीय विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिक कार्ययोजना

सर्वाधिकारः
© गोदावरी नगरपालिका, अत्तरीया

प्रथम प्रकाशनः
२०७९ आसार

तयारी तथा प्रकाशनका लागि आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगः
यो योजनाको तयारी गोदावरी नगरपालिका स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति र वडा विपद् व्यवस्थापन समितिसँगको सहकार्यमा तथा अमेरिकी सहयोग नियोग (USAID) को तयार नेपाल (विपद् जोखिम व्यवस्थापन परियोजना) को आर्थिक तथा प्रविधिक सहयोगमा तयार गरिएको हो ।

गोदावरी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
अत्तरिया कैलाली
सुदूरपश्चिम प्रदेश् नेपाल

गोदावरी नगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय अत्तरिया, कैलाली सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल २०७३

दुई शब्द

विपद जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ र विपद जोखिम न्यूनिकरण राष्ट्रिय नीति, २०७५ मा प्रभावकारी विपद व्यवस्थापनका लागि स्थानीय तहमा सङ्गठनिक संरचना, रणनीति, योजना तथा कार्यक्रम लागु गरिने उल्लेख छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ को उपदफा (२) को खण्ड (न) मा विपद व्यवस्थापनका सवै चरणमा गरिने कार्यमा स्थानीय तहको जिम्मेवारी हुने व्यवस्था गरेको छ । यसैगरी विपद जोखिम न्यूनीकरणका लागि सेण्डाई कार्ययोजना (सन् २०१५-२०३०) को कार्यन्वयनमा प्रतिवद्धता जनाए अनुसार नेपाल सरकारले विपद जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना (सन् २०१८-२०३०) लागू गरेको छ । सोही अनुरुप गोदावरी नगरपालिकाले स्थानीय विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिक कार्ययोजना आ.व. २०७८/७९ - ०८७/०८८ तयार गरी संचालन गर्ने निर्णय गरेको छ ।

यस गोदावरी न.पा.मा बाढी, पहिरो, बालिमा लाग्ने रोग किरा, शितलहर, हावाहुरी, असिना, आगलगी, सुख्खा खडेरी, चटयाङ, जंगलीजनावर आक्रमण, महामारी, सडक दुर्घटना, सर्प दंशबाट मुख्य जोखिममा रहेको छ । यी प्रकोप जोखिमहरुको सम्मुखता र सङ्कटासन्नता कम गर्न स्थानीयतह मै प्रयास गर्नु पर्दछ । तसर्थ, न.पा स्तरमा विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका कार्यक्रमका साथै विकास योजनानिर्माण, सञ्चालन र सेवाप्रवाहगर्दा विपद जोखिमकम गर्ने उपाय र क्रियाकलापहरु समावेश गरिनेछ । यस रणनीतिक कार्ययोजनामा उल्लेख भएका अल्पकालिन/मध्यकालिन र दीर्घकालिन कृयाकलापहरु आवधिक /वार्षिक योजना तर्जुमा गर्दा समावेश गरी नगरपालिका, प्रदेश र संघीय सरकार साथै अन्य सहयोगी संघ, संस्था तथा नीजि क्षेत्र संगको समन्वय र साझेदारीमा गरिने छ ।

यस कार्य योजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलाप तथा नतिजाका सूचकहरु वार्षिक रुपमा अनुगमन एवं मूल्याङ्कन र समक्षा गरी सुधार गर्दै लगिने छ । यसको निरन्तर कार्यान्वयनले हाम्रो नगरपालिकाको विपद जोखिम कम गरी उत्थानशिलता तर्फ डोऱ्याउने विश्वास लिएको छु । यस कार्य योजनामा उल्लेखभएका सूचकहरुको प्रगतिले नगरपालिका, प्रदेश तथा संघीय सरकारको प्रगतिमापन गर्न समेत सघाउ पुऱ्याउने विश्वास लिएका छौं । यो रणनीतिक कार्य योजना तयार गर्ने क्रममा विभिन्न किसिमवाट सहभागिता जनाई अमूल्य सुझाव दिएर सहयोग गर्नु हुने नगरपालिका वडा अध्यक्षज्यूहरु, वडा समिति सदस्यज्यूहरु कर्मचारीहरु र यस नगरपालिकाका विभिन्न समूह र समुदायका सदस्यहरुलाइ धन्यवाद दिन चाहन्छु । यो रणनीतिक कार्य योजना तयार पार्न प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोग उपलब्ध गराउने यू.एस.ए.आइ.डी.को तयार नेपाल परियोजना प्रति धन्यवाद सहित आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

....

नगर प्रमुख, गोदावरी

....

विरेन्द्र भट्ट
नगर प्रमुख

नगर प्रमुख

फोन नं. ०९१-५०८००१ प्रशासन शाखा ५०८००० आर्थिक प्रशासन शाखा ५०८००२ पुर्वाधार विकास शाखा
ई-मेल: mungodawari@gmail.com, info@godawarimunkailali.gov.np वेभसाईट : www.godawarimunkailali.gov.np

गोदावरी नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

अत्तरिया कैलाली
सुदूरपश्चिम प्रदेश् नेपाल

गोदावरी नगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय अत्तरिया, कैलाली सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल २०७३

शुभकामना

हाम्रो नगरपालिकाका विभिन्न किसिमका प्रकोपको जोखिममा रहेको छ । एकातर्फ बाढी, पहिरो, कृषि बालीमा लाग्ने रोग कीरा, शितलहर, हावाहुरी, असिना, आगलगी, सुख्खा खडेरी, चटयाङ, जंगली जनावर आक्रमण, महामारी, सडक दुर्घटना, सर्प दंश जस्ता मुख्य प्रकोपहरुको संमुखता र अर्को तर्फ गरीबीका कारणले संकटासन्नता बढेको छ । नयाँ संवैधानिक व्यवस्था अनुसार नगरपालिकाको जिम्मेवारी विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनको क्षेत्रमा महत्वपूर्ण रहेको छ । त्यो जिम्मेवारी पुरा गर्न नीति नियम तयारी, योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गरी विपद जोखिम न्युनिकरण गर्दै उत्थानशील नगरपालिकाको लक्ष्यलाई प्राप्त गर्न संयुक्त पहल गर्नु जरुरी छ । जसका लागि गोदावरी नगरपालिकाले तयार गरेको यो स्थानीय विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिक कार्य योजना आ.व. २०७८/७९ - ०८७/०८८ ले रणनितिक मार्गदर्शन तथा सन्दर्भ सामाग्रीको रुपमाकाम गर्ने विश्वास लिएको छु । यस कार्य योजनामा समावेश गरिएका क्रियाकलापहरु प्राथमिकताको आधारमा वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा समावेश गरी अगाडी बढाउने कुरा विश्वास दिलाउन चाहन्छु र साथै यस नगर भित्रकार्यरत अन्य सहयोगी संघ संस्था, निजी क्षेत्र, मानवीय सहयतामा संलग्न निकाय लगायत सम्पूर्णलाई आवश्यक सहयोग तजा साझेदारीको लागि आहान गर्दछु ।

यो रणनीतिक कार्ययोजना तयार गर्ने क्रममा विभिन्न किसिमवाट सहभागिता जनाई अमूल्य सुझाव दिएर सहयोग गर्नु हुने नगरपालिका वडा अध्यक्षज्यूहरु, वडा समिति सदस्यज्यूहरु, कर्मचारीहरु र यस नगरपालिकाका विभिन्न समूह र समुदायका सदस्यहरुलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । यो रणनीतिक कार्य योजना तयार पार्न प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोग उपलव्ध गराउने यू.एस.ए.आइ.डी./तयार नेपाल परियोजनालाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

....
शारदा देवि रोकाया
नगर उपप्रमुख

नगर उप-प्रमुख

फोन नं. ०९१-५०८००१ प्रशासन शाखा ५०८००० आर्थिक प्रशासन शाखा ५०८००२ पुर्वाधार विकास शाखा
ई-मेल: mungodawari@gmail.com, info@godawarimunkailali.gov.np वेबसाईट : www.godawarimunkailali.gov.np

विषय सूची

नगरपालिकाको शुभकामना **Error! Bookmark not defined.**

परिच्छेदः एक 6

१. पृष्ठभूमि 6

१.१ विपद् जोखिमको राष्ट्रिय परिदृष्यः 6

१.२ विपद् जोखिमको प्रादेशिक परिदृष्य 7

१.३ कैलाली जिल्लाको विपद् जोखिमको परिदृष्य ड

१.४ विपद् जोखिमको स्थानीय अवस्था ञण

परिच्छेदः दुई 14

२. विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था ञद्ध

२.१ अन्तर्राष्ट्रिय कार्यढाँचा तथा रणनीतिहरु ञद्ध

विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि सेण्डाई कार्यढाँचा सन् २०१५ – २०३० ञद्ध

दिगो विकास लक्ष्य सन् २०१५–२०३० ञद्ध

२.२ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका लागि राष्ट्रिय कानून नीति तथा कार्ययोजना ञद्ध

नेपालको संविधान २०७२ ञद्ध

विपद् जोखिम न्यूनीकरण नीति २०७५ ञद्ध

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ (पहिलो संशोधन २०७५) ञछ

विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना २०१८–२०३० ञछ

नेपालको दिगो विकास लक्ष्यहरु ञट

प्रादेशिक कानून, नीति तथा कार्ययोजना ञट

स्थानीय अभ्यास ञट

परिच्छेदः तीन ञड

विपद् जोखिम न्यूनीकरणकालागि स्थानीय रणनीतिक कार्ययोजना ञड

३.१ परिचय ञड

३.२ अल्पकालीन र मध्यकालीन सोच, अपेक्षित परिणाम, उद्देश्य र लक्ष्य ञड

३.३ विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिक कार्ययोजना तर्जुमा र कार्यान्वयन ञढ

प्रकोप स्तरीकरण द्द

परिच्छेदः चार छद्ध

विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिक कार्ययोजनाका प्राथमिकता प्राप्त कार्यहरु छद्ध

४.१.प्राथमिकता प्राप्त १ : स्थानीय सरोकारवालाहरुलाई विपद् जोखिम सम्बन्धी ज्ञान र बुझाइ छद्ध

४.१.१: जोखिमको वृहत नक्साङ्कन र सार्वजनिकरण 54

४.१.२ जोखिमको नक्साङ्कनमा संस्थागत र एकरुपता 57

४.१.३ ज्ञान व्यवस्थापन र सूचना प्रणाली 58

४.१.४ सरोकारवालाहरुको क्षमता अभिवृद्धि । 58

४.२ प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र २ : विपद् शासकिय पद्धतीको सुदृढिकरण 60

४.२.१ स्थानीय / समुदाय स्तरमा संस्थागत विकास 60

४.रं.२ कानूनी तथा नियामक संरचना निर्माण प्राथमिकता 61

४.२.३ विपद् जोखिम सुशासनको लागि क्षमता अभिवृद्धि र सहकार्य 62
४.२.४ विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीताको सुनिश्चितता 63
४.३ प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र ३: लगानी प्रबर्द्धन र उत्थाशिलता वृद्धि टछ
४.३.१ जिविकोपार्जन र उत्थानशिल क्षेत्रमा लगानी 65
४.३.२ विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा सार्वजनिक लगानी वृद्धि 86
४.३.३ नीजि क्षेत्रको संलग्नता र लगानी वृद्धि 86
४.३.४ सामाजिक सुरक्षा तथा बीमा जोखिम हिस्सेदारी मार्फत विपद् उत्थानशीलतामा अभिवृद्धि 87
४.४ प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र ४: विपद् पूर्व तयारी डड
४.४.१ प्रतिकार्य योजना 88
४.४.२ बहु-आयामिक कार्यदल र क्षमता वृद्धि 89
४.४.३ समुदाय केन्द्रीत विपद् व्यवस्थापन कार्यक्रम 90
४.४.४ संचार सामग्री र प्रसारणमा सुधार 91
४.४.५ खोज तथा उद्धार क्षमता 92
४.४.६ अझ बलियो र राम्रो पुनर्निर्माण 93
परिच्छेदः पाँच 99
रणनीतिक योजना कार्यान्वयनको लागि वित्तीय व्यवस्था 99
परिच्छेदः सात 100
अनुगमन, मूल्याङ्कन र पुनरावलोकन 100
सन्दर्भ सामाग्री 100

परिच्छेदः एक

१. पृष्ठभूमि

१.१ विपद् जोखिमको राष्ट्रिय परिदृष्य:

नेपाल बाढी, पहिरो, भूकम्प, महामारी, आगलागी, हावाहुरी, चट्याङ्ग, असिना, लू, शीतलहर, खडेरी, हिमताल विस्फोट तथा हिमपहिरोको उच्च जोखिममा रहेको मलुक हो। जलवायुजन्य परिवर्तनका कारण पर्ने प्रतिकुल प्रभावबाट पनि नेपाल संवेदनशील अवस्थामा रहेको छ । नेपालको भौगोलिक वनावट र यसबाट सिर्जित परिणाम जो प्रकोपका दृष्टिले अति संवेदनशील तथा जोखिमयुक्त अवस्था रहेको छ। विश्वव्यापी रुपमा भूकम्पीय जोखिमका दृष्टिले नेपाल ११ औं, जलवायु परिवर्तनका जोखिमको दृष्टिले चौथो स्थानमा रहेको (गृह मन्त्रालय २०१५) छ । देशका धेरै जिल्लाहरुमा हरेक वर्ष विभिन्न प्रकारका प्रकोपका घटनाहरु दोहोरिइरहने गर्दछन् र ८० प्रतिशत भन्दा बढी जनसंख्या बाढी, पहिरो, हावाहुरी, असिना, आगलागी, भूकम्प तथा हिमताल विष्फोटन जस्ता बहुप्रकोपहरुको जोखिममा रहेका छन्। समग्र विपद्का हिसाबले नेपाल २० औं विपद् संकटासन्न राष्ट्रको रुपमा सूचीकृत छ (गृह मन्त्रालय २०१७)।

नेपालमा विनासकारी प्रकोपहरु :

- १९९० सालको भुकम्पबाट ८५९९ जनाको मृत्यु र १८ हजार घरनष्ट।
- २०४५ सालको भुइचालोबाट ७२१ जनाको मृत्यु र २१७८६ घरहरु पुर्ण रुपमा नष्ट ।
- १९८६ सालमा तानसेनमा, २०२५ सालमा विराटनगरमा र २०६० सालमा ताप्लेजुङ्गमा भएका ठुला आगलागीबाट धेरै धनजनको क्षति ।
- २०२० सालमाविफरबाट १ हजार मानिसको मृत्यु ।
- २०३० र २०३७ सालमालामो खडेरी ।
- २०४४ साल फाल्गुन २९ गते दशरथ रंगसालामा भएको भाग दौडमा ७१ जनाको मृत्यु ।
- २०४४ सालमा नै पाकिस्थान एयरलाइन्स र थाइ एयरलाइन्सका विमान दुर्घटना, सयौ यात्रुको मृत्यु ।
- २००२, २०२५, २०२७, २०२८, २०३१,२०३२, २०३, २०३८,२०४०, २०५०, २०६१ र २०६३ सालमा बाढी पहिरोको कारण मुलुकका विभिन्नभागमा ठुलो क्षति ।
- २०६५ सालभाद्र २ को कोशी वाढीबाट ७५६३ घरधुरी (४२८००) को धनजनको क्षति ।
- २०७२ वैशाख १२ गते घटेको ७.८ म्याग्निच्युडको भूकम्प र त्यसपछिका परकम्पले झण्डै ८ लाख घर भत्किए, ९ हजारको नेपालीहरुको ज्यानगयो ।
- २०५६ सालको वाढी पहिरोले ठाउँ ठाउँमा धनजनको क्षति
- २०७६ सालको अविरल वर्षाको कारणले आएको वाढी । पहिरोबाट ठाउँ ठाउँमा जनधनको ठूलो मात्रामाक्षति ।

सन् १९७१ देखि २०१५ सम्मको तथ्याङ्क अनुसार विपद्का कारण नेपालमा ४० हजार भन्दा धेरै मानिसको मृत्यु भएको छ । बिभिन्न विपद्का कारण प्रतिवर्ष औसतमा ९०० जनाको मृत्यु हुनेगरेको, १ लाख ३२ हजार मानिसहरु प्रभावित हुनेगरेको र ३० हजार घरहरुमा क्षति हुनेगरेको र सामान्य अवस्था कुल ग्राहस्थ उत्पादनको २ प्रतिशत विपद्को कारण नोक्सानी हुने गर्दछ। नेपालमा वार्षिक करिब १० हजार सडक दुर्घटना हुने गरेका छन् भने करिब १९०० व्यक्तिको मृत्यु हुने र १३०० मानिसहरु घाइते तथा अङ्गभङ्ग हुने परिदृष्य पछिल्लो तथ्याङ्कले देखाएको छ (विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना २०१८-२०३०)।

भूकम्प, बाढी, पहिरो, आगलागी, हावाहुरी, शीतलहर, महामारी, चट्याङ, डुङ्गा दुर्घटना जस्ता विपद्हरु नेपालमा हरेक वर्ष बारम्बार दोहोरिरहने विपद्हरु हुन् । पछिल्लो समय नेपालमा मानव सृजित विपद्का कारण मानवीय क्षति बढीरहेको छ । खासगरी सडक दुर्घटना, महामारी, आगलागी, सर्पदंश जस्ता प्रकोपका कारण मानवीय तथा धनसम्पत्तिको क्षति बढीरहेको छ । दैनिक १७ वटा सडक दुर्घटना हुने र दैनिक ५ जना भन्दा मानिसको मृत्यु हुने गरेको छ (विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना २०१८-२०३०) ।

हिन्दुकुश हिमालय क्षेत्रका ८ वटा देशहरुमध्ये बहुप्रकोपको जोखिमका कारण हुने मृत्युदरमा नेपाल बंगलादेश पछि दोश्रो स्थानमा रहेको छ । यस्तो अवस्थाका कारण पनि यहाँ क्षतिको मात्रा वृद्धि हुदै गएको छ (इसिमोड २०१९) ।

भौगर्भिक रूपमा गतिशील पर्वत श्रृंखला, अस्थिर र अति भिरालो जमिन तथा कमजोर भौगोलिक बनावटका कारण मनसुनको समयमा देशैभरि विभिन्न प्रकारका भौगर्भिक तथा जलवायुजन्य प्रकोपहरू हुने गर्दछन् । करिब ८३ प्रतिशत नेपाल हिमाल तथा पहाडी भू-भागमा र १७ प्रतिशत समतल तराईमा पर्छ । पहाडी भाग पहिरो र भू-क्षयको जोखिममा छ भने तराई र चुरे क्षेत्र बाढी, खडेरी, आगलागी र महामारीको जोखिममा छन् । हिमाली क्षेत्रमा हिमपहिरो र हिमताल विस्फोटनको खतरा छ । पुरै नेपाली भू-भाग सक्रिय भूकम्पीय क्षेत्रमा पर्ने हुनाले पहाडी र हिमाली क्षेत्रका बस्तीहरू उच्च भूकम्पीय जोखिममा छन् । यी विपद् बाहेक देशमा अन्य मानव सृजित विपद्का घटनाहरू पनि हुने गरेका छन् (विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना २०१८-२०३०) ।

१.२ विपद् जोखिमको प्रादेशिक परिदृष्य

सुदुरपश्चिम प्रदेशमा संघीयता अघिको महाकाली अञ्चलका चार जिल्ला र सेती अञ्चलका पाँच जिल्ला रहेका छन् । यो प्रदेशले नेपालको कुल भुभागको १३.२७ प्रतिशत (१९५३९ वर्ग कि.मी.) भुगोल ओगट्दछ भने यस प्रदेशमा कुल जनसंख्याको ९.६३ प्रतिशत (२५,५२,५१७) जनसंख्या वसोवास गर्दछन् । यो प्रदेशमा नौ वटा जिल्ला, एक वटा उपमहानगरपालिका, ३३ वटा नगरपालिका र ५४ वटा गाउँपालिका रहेका छन् । (नक्सा १)

भौगोलिक अवस्थिती र हावापानीको दृष्टिकोणले यो प्रदेश विपद्को उच्च जोखीममा रहेको छ । गृह मन्त्रालयको तथ्याङ्कको सन् २०१० सालदेखि २०१९ सम्मको करीव १० वर्षको औसत तथ्याङ्कलाई विश्लेषण गर्दा यस अवधिमा यँहा प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक ३११५ वटा प्रकोपका घटनाहरु घटेको देखिन्छ । यस मध्ये भुकम्प, बाढी तथा पहिरो, डुबान, चट्याङ्ग, खडेरी, हिमपात, असिना, हिमपहिरो, हिमताल विष्फोटन, अतिवृष्टि, अनावृष्टि, हुरी वतास, शीतलहर, तातो हावाको लहर, वन डँढेलोजस्ता प्राकृतिक र सडक दुर्घटना, महामारी, अनिकाल, कीट वा सूक्ष्म जीवाणु आतंक, पशु तथा चराचुरुङ्गीमा हुने फ्लु, सर्पदंश, जनावर आक्रमण, खानी, हवाई जल वा औद्योगिक दुर्घटना, आगलागी, विषाक्त खाद्य सेवन, वातावरणीय प्रदुषण, वन विनास आदी गैरप्राकृतिक प्रकोपका घटनाहरु रहेका छन् । यस अवधि भरमा ९९८ जना मानिसको मुत्यु भएको छ भने १७१ जना वेपत्ता भएका छन् । यसैगरी हालसम्म ५०९६८ घर परिवार अति प्रभावित भएका छन् । साथै विभिन्न प्रकोपका घटनाबाट यस अवधिमा ७८५ जना मानिस घाइते भएका छन् । यस अवधिमा १३७९ निजी घरहरु पूर्ण र ६९४१ वटा घरहरु आंशिक रुपले क्षति भएका छन् ।

नक्सा १: सुदूरपश्चिम प्रदेश

यस प्रदेशको विपद पार्श्वचित्र निर्माण का लागि नेपाल सरकार गृह मन्त्रालय डिआरआर पोर्टलको सन् २०१० सालदेखि २०१९ सालसम्मको तथ्याङ्कहरु विश्लेषण गर्दा यस प्रदेशमा मुख्य प्रकोपहरुको घटना र यस्ता घटनाहरुको पनरावृतिका आधारमा क्रमशः आगलागी, पहिरो, महामारी, बाढी, शीतलहर, हावाहुरी, असिना, सडक दुर्घटना र भुकम्प जस्ता प्रकोपहरु रहेका छन् । उल्लेखित प्रकोपहरुको विश्लेषण तल गरिएको छ ।

स्रोतः सुदूरपश्चिम प्रदेश, प्रादेशिक विपद व्यवस्थापन योजना, २०७६

१.३ कैलाली जिल्लाको विपद् जोखिमको परिदृष्य

कैलाली जिल्लाको विपद्को इतिहास अध्ययन गर्ने हो भने भूकम्प, बाढी, पहिरो, हुरिबतास, चट्याङ, आगलागी, शितलहर, महामारी, सर्पदंश र सडक दुर्घटना आदि मुख्य विपद्मा पर्दछन् ।हाल महामारीको रुपमा कोभिड १९ पनी सन २०२० देखि मुख्य प्रकोपको रुपमा रहेको छ । भारतसंगको खुल्ला र मूख्य आवत जावतको नाकाले कोभिड १९ का कारण जनजिवनलाई आकान्त पार्दै आइरहेको छ । बर्षेनी घटने साना र ठूला विपद्का विभिन्न घटनाहरु मध्ये वाढी प्रमुख विपद्को रुपमा देखिन्छ भने हावाहुरी, आगलागी, सडक दुर्घटना, पहिरो, भू-क्षयका घटनाहरु पनि घटिरहेका देखिन्छन ।यस जिल्लाको उत्तर तर्फको भू-भाग भावर र चुरे पर्वत श्रृखलामा पर्ने भिरालो भएको कारणले वर्षातमा खहरे खोलाले एकतिर यस क्षेत्रको माटोलाई बगाएर लैजान्छ भने अर्कोतिर चुरे पहाडबाट बगाएर ल्याएको वालुवा, गेग्र्यानहरू समथर भूमिमा ल्याई थुपारी दिने गर्दछन् । जसले

गर्दा उव्जाउ भूमिहरू दिन प्रतिदिन मरुभूमिकरण भैहेका छन् । हालका दिनहरुमा ठुला नदी भन्दा पनी साना नदीखोलाहरुको जोखिम बढिरहेको पाईन्छ छ । यसका अतिरिक्त मोहना, कर्णाली, कान्द्रा, खुटिया, काँडा, कनरी, गुलरा, गोदावरी तथा चुरे पहाडबाट दक्षिणतिर बग्ने कैयौं वर्षे खोलाहरूबाट बाढीको बिपद् हुने गरेका लम्कीचुहा, टीकापुर, भजनी, घोडाघोडी, गौरीगंगा, धनगढी ,जानकी, जोशीपुर, कैलारी लगायतका पालिकाहरुमा वर्षातको समयमा बाढीका कारण डुवान र कटानबाट धनजनको क्षति हुने गरेको छ । बाढीको विपद् पश्चात स्वास्थ्य समस्या (जस्तै :टाईफाईड, झाडापखाला, मलेरिया, डेग्गु, आँखा पाक्ने तथा छाला सम्बन्धी रोगहरू) देखापर्दछ । भुकम्पिय जोखिमका दृष्टिकोणबाट यस जिल्लाका प्राय जसो शहर बजार हरु विना योजना शहरीकरण भएका कारण अव्यवस्थित बसोबास, असुरक्षित भवन तथा पुराना जिर्ण भौतिक संरचनाहरुका कारण साना तिना भुकम्पका झट्काबाट समेत भुकम्पिय जोखिम बढाउने देखिन्छ । यसरी नियमिति रुपमा भैरहेने विपदको सामना र पुर्वतयारीका लागी विगत २०६८ साल देखि कैलाली जिल्ला विपद पुर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तयार गरि प्रत्येक वर्ष अद्यावधिक गरिँदै आईरहेको छ । जसलाई यस विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिक कार्ययोजना २०७८/७९ – ०८७/०८८ को लागी सन्दर्भ सामग्रीको रुपमा लिइएको छ ।

जनधनको व्यापक क्षति सहित बर्षेनी भैरहने बाढी, पहिरो जस्ता बिपद्हरुको बारम्बारता र त्यसले पुगाउने क्षतिको मात्रा पनि बर्षेनी बढ्दै गईरहेको छ । यसको प्रमुख कारणहरु मध्ये अनियन्त्रित बसाई सराईको कारण तराईका बन तथा चुरे क्षेत्रममा व्यापक वन फडानीका कारण माटो तथा गेग्रयान बग्न गई तराई क्षेत्रमा नदीहरुको सतह माथि आउनु, तराईका नदीका किनाराहरुमा अव्यस्थित र गैरकानूनी बसोबासको बढ्दो चलन, विपद्को दृष्टिले सम्वेदनशिलता नअपनाई बनाईने विकासका पूर्वाधारहरुको निर्माण, आम जनमानसमा विपद् सम्वन्धी आवश्यक जानकारी तथा सूचनाको अभाव, पहाडबाट बग्ने सबै नदीहरु अन्तमा गएर नेपाल र भारतलाई सीमानाकृत गर्ने मोहना नदीमा मिल्नु र मोहना नदी र कर्णाली नदी मिल्ने दोभानको केही किलोमिटर दक्षिणमा भारतीय भूभाग भित्र बाँधिएको कैलाशपुर बाँधका ढोकाहरु बर्षायाममा आवश्यक मात्रामा खुला नगरिदिनाले डुबान हुनका साथै विपद्को सामना गर्नका लागि संकटासन्न समुदाय तथा राज्यसँग स्पष्ट विपद् पूर्वतयारी योजना तथा स्रोत साधनको अभाव हुनु र तयार गरिएका योजना अनुसारको पुर्वतयारीको अभावका कारण समेत यस जिल्लामा जोखिम बढाईरहेको छ । बर्षात्को समयमा खास गरी बाढी, पहिरो, हावाहुरी, चट्याङ्ग, सर्पदंश, झाडापखाला जस्ता प्रकोपहरु यस जिल्लामा पटक-पटक दोहोरीने हुँदा सोको लागि जिल्ला बिपद व्यवस्थापन समितिको समन्वय तथा नेतृत्वमा जिल्लामा कार्यरत संघ/संस्था व्यक्ति तथा समुहहरु बिपद्को समयमा प्रभावितहरुलाई सहयोग पुऱ्याउन उल्लेखनीय कार्य गर्दै आइरहेका छन् । वर्षायाममा हुन सक्ने बाढी, पहिरो, सडक अवरोध तथा दुर्घटना, महामारी जस्ता प्रकोपहरुलाई दृष्टिगत गरी प्रकोप अगाडी अपनाइने सावधानीका उपायहरु, विपद्को समयमा गरिने खोज तथा उद्धार कार्य, राहत कार्य तथा प्रभावितहरुलाई तत्काल राहत वितरणका साथै बिपद् पश्चात गर्न सकिने मानविय सहयोग (ज्ञबलष्तबचष्बल ब्ककष्कतबलअभ) एवं पुन:र्निमाण र पुर्नस्थापनाको क्षेत्रमा विपद प्रभावित परिवार तथा व्यक्तिहरुलाई आधारभूत सहयोग गर्न सकिने विषयहरुमा आधारित रही यो जिल्ला बिपद् पुर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७८ तयार गरि जिल्ला विपद व्यवस्थापन समिति, कैलालीको मिति २०७८ असाढ २ गतेको बैठकबाट स्विकृत गरि लागु गरिएको छ ।

स्रोत: विपद् पर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना, कैलाली, २०७८

१.४ विपद् जोखिमको स्थानीय अवस्था

सुदुरपश्चिम प्रदेशमा अवस्थित गोदावरी नगरपालिका कैलालि जिल्लाको मध्यपश्चिम भागमा अवस्थित रहेको छ । जिल्ला सदरमकाम धनगढीबाट १५ कि.मी.को दुरी रहेको यो नगरपालिकाको ३०८.६३ बर्ग कि.मी. छ यसको पूर्वमा गौरीगंगा न.पा. र चुरे गाउंपालिका, पश्चिममा कन्चनपुर जिल्ला, उत्तरमा चुरे गाउंपालिका र दक्षिणमा धनगढी उपमहानगरपालिका रहेका छन ।

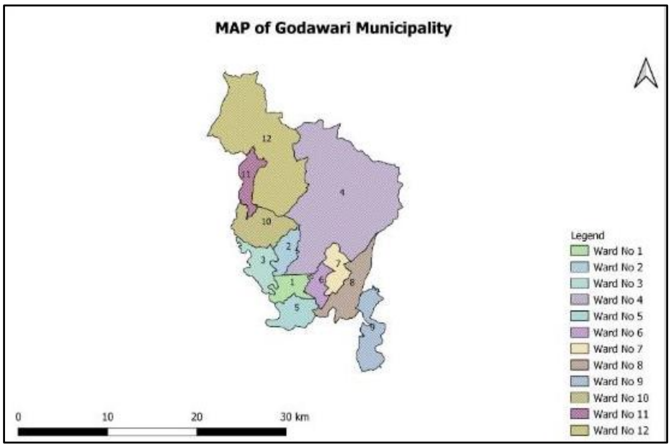

नक्सा २: गोदावरी नगरपालिका

भौगोलिक वनावट अनुसार यस नगरपालिकालाई तीन भागमा विभाजन गर्न सकिन्छ । (क) तराईको समथर भूमी (ख) भावर प्रदेश (ग) चुरे पर्वत श्रेणी, नगरपालिकाको उत्तर क्षेत्र भावर क्षेत्र र चुरे पर्वत श्रृङ्खलामा पर्ने भएकोले यस क्षेत्रमा जनसंख्याको खासै चाप नरहेको देखिन्छ । चुरे श्रृंखला भू–बनोटको आधारमा वस्ती वस्ने योग्य देखिदैन । नगरपालिकाको कूल भूभाग मध्ये अधिकाँश भू-भाग (करीब ७० प्रतिशत) औषत १ डिग्री भन्दा कम भिरालो भएको क्षेत्रले ढाकेको छ भने चुरे क्षेत्रमा जमिन १२३१ मिटर उचाँईसम्म उठेको छ । भौगर्भिक रुपमा चुरे पहाडको उत्तरी मोहडा सामान्य भिरालो छ भने दक्षिण मोहडा अति भिरालो छ । तराईको भू-भाग १२७ मिटर देखि २७५ मिटर उचाँइको बीचमा रहेको छ । यस नगरपालिकाको केन्द्र अत्तरिया वजार समुद्र सतह भन्दा १४९ मिटर उंचाईमा रहेको छ । यस नगरपालिका र यसको आसपास वरपर रहेर वग्ने प्रखुख नदीहरुमा गोदावरी नदी, खुटिया खोला र मोहना नदी, खैराना नदी र अन्य ससाना नदीहरुले यस नगरपालिकामा स्थाई अथवा अस्थाई सिंचाई सुविधा उपलव्ध गराएका छन । मोहना नदी देशकै ठुला नदीमा पर्दछ जस्ले कैलाली जिल्ला र कन्चनपुर जिल्लाको सिमानामालाई छुट्याउने काम गर्दछ ।

गोदावरी नगरपालिकाको घरधुरी सर्वेक्षण २०७५ अनुसार यस नगरपालिकाको कुल जनसंख्या ९३६८६ जनसंख्या रहेको छ । जहां नगरपालिका क्षेत्र भित्र १६९७८ घरधुरीहरुको बसोबास रहेको छ । कूल ४७४८७ पुरुष रहेका छन भने महिला ४६०७९ र १२० तेश्रोलिङ्गीको जनसंख्या रहेको छ । जनगणना २०६८ अनुसार यस नगरपालिकाको जनसंख्या बृद्धिदर २.२९ रहेको छ । (स्रोत: नगर वस्तुगत पार्श्वचित्र गोदावरी, २०७६)

यस नगरपालिकामा विद्यमान प्रमुख विपद्हरुमा भुकम्प, बाढी, डुवान, बालिमा लाग्ने रोग किरा, शितलहर, हावाहुरी, असिना, आगलगी, सुख्खा खडेरी, चटयाङ, जंगली जनावर आक्रमण, महामारी, सडक दुर्घटना, सर्प दंश आदि पर्दछन । नगरपालिकाको वडा स्तरको तथ्याङ्कको अनुसार यस नगरपालिकाको क्षेत्रमा सबै भन्दा बढी बाढी र डुवान बाट जनधनको क्षति हुने गरेहको पाईन्छ । बहु-संवेदनशील जोखिम विश्लेषण अनुसार करिब २३.४२% भूमी अत्यधिक जोखिमयुक्त क्षेत्रमा ४९.९३% भूमी मध्यम स्तरको जोखिमयुक्त क्षेत्रमा र २६.६५% भूमी न्यून जोखिमयुक्त क्षेत्रमा रहेको देखिन्छ । यस नगरपालिका क्षेत्रमा

औंल्याइएका मुख्य जोखिमहरु जस्तै, हावाहुरी, बाढी, डुवान, पहिरो, भूकम्प, आगलागि, लू, शीतलहर तथा जंगली जनावरको प्रकोपका रुपमा पाइएका छन् । यसरी बहु-संवेदनशील जोखिम विश्लेषणका क्रममा मुख्यतया निम्न ४ प्रकार जोखिमहरुलाई नै बढी संवेदनशील जोखिमको रुपमा लिइएको छ ।

१. बाढी/डुवान
२. पहिरो
३. भूकम्प
४. आँधिवेहरी/ हावाहुरी

यसरी प्रत्येक जोखिमलाई अलग-अलग किसिमले हेर्दा बाढी/डुवानको जोखिमलाई १०० वर्षमा एक पटकको हिसावले अनुमान गर्दा करिव ९३.६८% घर परिवारहरु सुरक्षित अर्थात न्यून जोखिमयुक्त क्षेत्रमा रहेको देखिन्छ भने ४.८९% घरपरिवार मध्यम प्रकारको जोखिमयुक्त क्षेत्रमा छन् र केवल १.३२% घरपरिवार मात्र अत्याधिक जोखिम युक्त क्षेत्रमा रहेको देखिन्छ ।

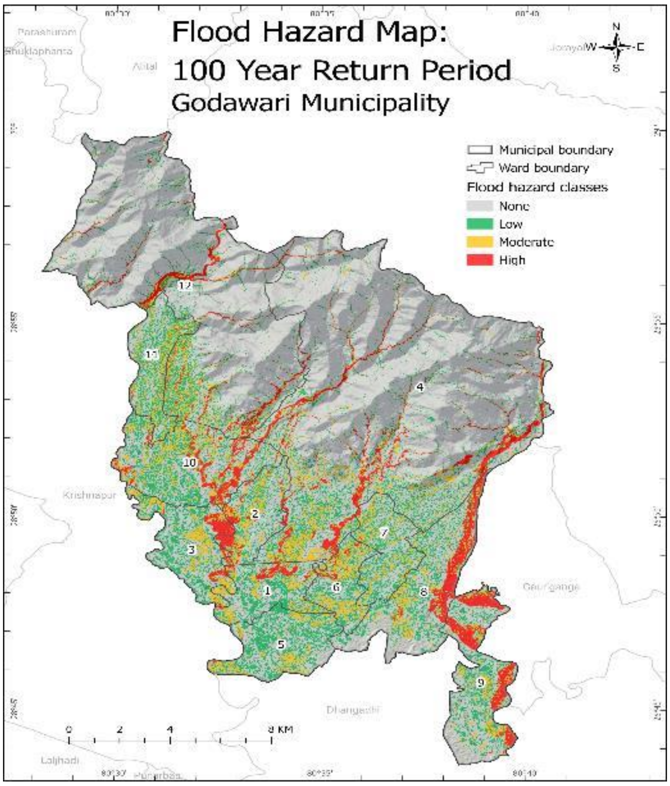

नक्शा ३ १०० वर्षमा एक पटक आउने अनुमानित बाढी प्रकोपको नक्शा

बाढी/डुवान को प्रकोप हेर्ने हो भने पहिरोको जोखिमलाई लिन सकिन्छ। यस जोखिमको विश्लेषणबाट हेर्दा २३.४२% भू-भाग अत्यधिक जोखिमयुक्त क्षेत्रमा रहेको देखिन्छ भने ४९.९३% भू-भाग मध्यस्तरको जोखिमयुक्त क्षेत्रमा रहेको पाइन्छ ।

यसै गरी भूकम्पीय जोखिम विश्लेषणको लागि ४७५ वर्षको अन्तरालमा आउन सक्ने महाभूकम्पको क्षति आंकलन अनुसार करिब ८.५७% घरहरु उच्च जोखिममा रहेका छन् भने क्रमश: ४४.२५% र ४७.१९% घरहरु मध्यम र न्यून जोखिममा रहेका देखिन्छन् । मुख्यतया भवनहरुको बनोट, आकार, प्रयोग गरिएका निर्माण सामग्रीको गुणस्तर एवं भवन संहिताको अवलम्बन नगरी आ-आफ्नो किसिमबाट बनाइएका भवनहरु जोखिमयुक्त छन् । अर्कोतर्फ हेर्ने हो भने नगरपालिका क्षेत्रका केही स्थानहरुमा बनाइएका आवासीय भबनहरु जग्गाधनी प्रमाण पुर्जा नभएको कारण नक्सापास विना नै निर्माण गरिएको र भूकम्पीय जोखिमलाई विचारै नगरी प्राविधिकहरुको सल्लाह बिना नै निर्माण गरिएको हुनाले भवनसंहिता बमोजिम नभएको पाइन्छ । यसैगरी हावाहुरी/आँधीवहेरीको प्रकोप नगरपालिकाका केही क्षेत्रहरुमा उच्च देखिएको पाइन्छ । अग्ला पहाडी भागमा यसको प्रकोप बढी मात्रामा देखिएको छ । आवास भवनहरुको निर्माण शैली, जस्ता, टाइल र फुसको छाना भएका घरहरु उच्च जोखिममा रहेको पाइन्छ ।

जोखिम संवेदनशील भू-उपयोग क्षेत्रको अध्ययनलाई वैज्ञानिक विश्लेषण, विगतका विपद जोखिमका घटनाहरु तथा अन्य स्रोतबाट प्राप्त तथ्याङ्क र नतिजाको आधारमा ५ प्रकारका भू-उपयोग क्षेत्रहरु विभाजन गरिएको छ । सोही विषयलाई आधार मानी जोखिमको स्तर हेरी कुन क्षेत्रलाई कस्तो किसिमले विकास गर्न सकिन्छ भन्ने अवधारणाका लागि अल्पकालीन शहरी बृद्धि केन्द्र अन्तरगत करिब ७८४.९७ हेक्टर भू-भागलाई विकास गर्न योग्य ठानीएको छ। यसरी जोखिम सम्वेदनशील भू-उपयोग क्षेत्र अनुसार करिब १८६२.०५ हेक्टर भू-भागमध्ये ११८.९५ हेक्टर भू-भाग मात्र उच्च जोखिम क्षेत्र अन्तरगत पर्न गएकोछ । परापूर्वकाल देखि बस्तीको रुपमा विकास हुदै आएका कतिपय स्थानहरु मध्ये केही घर अथवा घर परिवारहरु उच्च जोखिममा रहेका छन् भने त्यस्तो परिवारहरुलाई उक्त ठाउबाट अन्यत्र सुरक्षित ठाउमा स्थानान्तरण गर्ने कार्य त्यतिको सहज देखिदैन, त्यसका लागि वाढीको प्रकोपबाट वच्न इन्जिनियरङ्ग उपायहरु अवलम्वन गर्नुपर्ने हन्छ । साथै उक्त क्षेत्रमा रहेका घरहरुको समेत जोखिमका आधारमा प्रचलित मापदण्ड अपनाई निर्माण गर्नसक्ने प्रावधान अपनाउनु पर्ने हुन्छ । त्यसैगरी अत्यधिक मात्रामा मानिसहरु जम्मा हुने किसिमका संरचनाहरुलाई निरुत्साहित गर्ने नीति समेत अवलम्वन गरिएकोछ । साथै योजना अनुमति अथवा निर्माण स्वीकृति दिने व्यवस्था लागू गर्नुपर्ने हुन्छ । यस कारण जोखिममा परेका उच्च जोखिम केन्द्रहरुमा सम्भव भएसम्म केही हदसम्म विकास गर्ने कार्यलाई निषेध गर्नुपर्ने हुन्छ । उच्च जोखिम क्षेत्रमा रहेका अत्यावश्यक सेवा तथा सुविधाहरुलाई भने यथासमयमा सुरक्षित क्षेत्रमा स्थानान्तरण गर्नुपर्ने हुन्छ । पहिरोको उच्च जोखिममा रहेका बस्तिहरुलाई भने इन्जिनियरङ्ग भूगर्भ शास्त्रीको राय बमोजिम न्यून जोखिमयुक्त क्षेत्रमा स्थानान्तरण गर्नुपर्ने देखिन्छ। यसको लागि नगरपालिकाको तर्फवाट आवश्यक कदम चाल्नुपर्ने हुन्छ। भौतिक विकास योजना तर्जुमा गर्दा राष्ट्रिय भवन संहिताको सफल एवं अनिवार्य कार्यान्वयन गर्नु अति

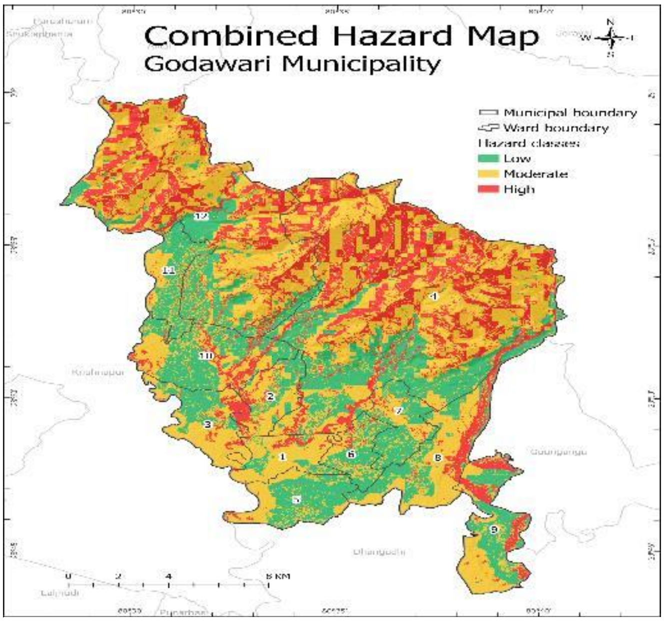

नक्शा ४ जोखिम सम्वेदनशिल भू—उपयोग क्षेत्रको

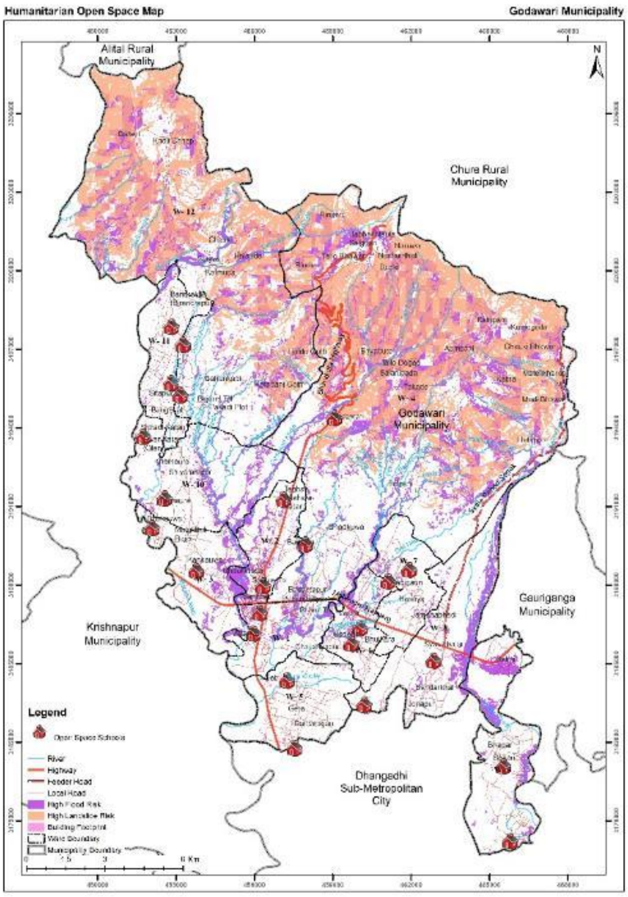

आवश्यक छ, जसले गर्दा भूकम्प, वाढी तथा आँधीवहेरी ⁄हावाहुरीका कारण जमिनमाथि रहेको संरचनाहरुमा पर्ने प्रभावलाई न्यूनीकरण गरी सुरक्षित बस्ती विकासमा सहयोग पुग्नेछ ।

भू-क्षय तथा पहिरो जस्ता प्राकृतिक प्रकोपसम्बन्धी जोखिमको खतरालाई न्यूनीकरण तथा जोखिमको क्षतिलाई घटाउनको लागि पर्यावरणीय प्रणालीमा आधारित अनुकुलता बमोजिम जोखिम क्षेत्रको पहिचान गरी अवलम्वन गर्न सकिन्छ । उदाहरणको लागि भिरालो क्षेत्रको स्थिरीकरणको लागि वायो इन्जिनियरिङ्ग (द्यष्य भ्लनष्लभभचष्लन), पुनः वृक्षारोपण, पर्यावरणीय तथा अन्य उपायहरु समेत अवलम्वन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

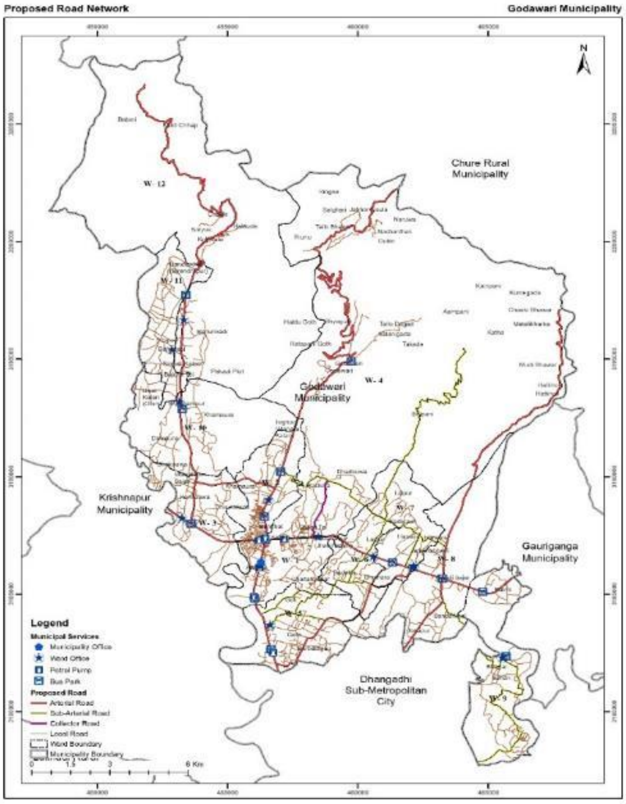

नक्शा ५ प्रस्तावित सडक सन्जालको नक्शा

उपलब्ध पूर्वाधार तथा विकसित सेवा तथा सुविधाको आधारमा शहरी विकास केन्द्रहरुको परिकल्पना गरिएकोछ र त्यसैलाई आधार मानी नगरपालिकाको तर्फबाट लगानी गरिने विकास योजनाहरुलाई समेत स्थानीय क्षेत्रगत विकास योजना अन्तरगत राखी कार्यान्वयन गर्ने नीति अपनाइएकोछ । यसले गर्दा सन्तुलित विकासलाई समेटी ग्रामीण परिवेशमा रहेका तेश्रो श्रेणीका विकास केन्द्रहरुलाई समेत पुनर्विकास हुने अवसर प्राप्त हुनेछ । त्यसले शहर-ग्रामीण क्षेत्रबीचको अन्तर सम्वन्धलाई समेत प्रोत्साहन गरी शहर केन्द्रित व्यवसायहरुलाई ग्राणीम क्षेत्रतर्फ आकर्षण गर्ने देखिन्छ । (स्रोतः जोखिम संवेदनशील भू–उपयोग योजना गोदावरी नगरपालिका, २०७८)

परिच्छेदः दुई

२. विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था

२.१ अन्तर्राष्ट्रिय कार्यढाँचा तथा रणनीतिहरु

विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि सेण्डाई कार्यढाँचा सन् २०१५ – २०३०

सेण्डाई कार्यढाँचाले विपद जोखिम न्यूनीकरणका लागि निर्धारण गरेका विश्वव्यापी सातवटा लक्ष्ययहरुमा विश्वव्यापी रुपमा विपदबाट हुने मृत्युदर उल्लेख्य रुपमा कम गर्ने, विपद्बाट प्रभावित हुने जनसंख्या उल्लेख्य रुपमा कम गर्ने, विपद्को कारणबाट हुने आर्थिक क्षति उल्लेख्य रुपमा घटाउने, विपद्बाट हुने संवेदनशील पूर्वाधारको नोक्शानी घटाउने, विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय तथा स्थानीय रणनीति भएका देशहरुको संख्या बढाउने र बहुप्रकोप पूर्वसूचना प्रणाली र विपद् जोखिम सम्बन्धीसूचनाको पहुँच र उपलब्धता बढाउने रहेका छन् । उपरोक्त लक्ष्य हासिल गर्नका लागि चारवटा प्राथमिकताहरु विपद् सम्बन्धी बुझाई, विपद् जोखिमन्यूनीकरणलागि सबलीकृत विपद् जोखिम सुशासन्, विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा लगानी प्रवद्धन गर्ने र पुर्नस्थापना र पुनर्निर्माणका क्रियाकलापहरुमा अझ राम्रो अझ बलियो निर्धारण गरेको छ ।

दिगो विकास लक्ष्य सन् २०१५–२०३०

दिगो विकास लक्ष्य २०१५–२०३० उत्थानशील विकासका लागि विपद् जोखिम न्यूनीकरण र जलवायु परिवर्तन अनुकुलनका विषयलाई विकास लक्ष्यमा समावेश गरिएको दस्तावेज हो । दिगो विकास लक्ष्यमा विपद् जोखिम न्यूनीकरणको सवाल विभिन्न क्षेत्रसँग सम्बन्धित लक्ष्यहरुमा समावेश भएका छन् । दिगो विकासका १७ लक्ष्यहरुमध्ये १० वटा र ६९ वटा प्रमुख सूचक मध्ये २५ वटा सूचकहरु विपद् जोखिम न्यूनीकरण र उत्थानशीलतासँग सम्बन्धित छन् । दिगो विकास लक्ष्यले जोखिमका अर्न्तनिहित कारणहरुलाई क्षेत्रगत र नियमित विकास प्रयास मार्फत सम्बोधन गरेर जोखिम सुसूचीत विकास र उत्थानशील भविष्यको सुनिश्चितता गर्दछ भने सेण्डाई कार्यढाँचाले अघि सारेका सातवटा लक्ष्यले विश्वव्यापी लक्ष्यमार्फत विपद्बाट हुने मानवीय, आर्थिक र पूर्वाधारको क्षति तथा नोक्सानीलाई घटाउँदै विकासको दिगोपनालाई सुनिश्चित गर्न मद्धत गर्दछ ।

२.२ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका लागि राष्ट्रिय कानून नीति तथा कार्ययोजना

नेपालको संविधान २०७२

नेपालको संविधानमा अनुसूची ८ ले स्थानीय तहको एकल अधिकारको सूचीका २२ बुँदामध्ये एउटा बुँदामा विपद् व्यवस्थापन रहेको छ । अनुसूची ९ मा संघ,प्रदेशर स्थानीय तहको अधिकारको साझा सूचीमा विपद् व्यवस्थापनलाई राखिएको छ । यसरी नेपालको वर्तमान संविधानले विपद् व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित विषयलाई तीनवटै तहको साझा अधिकार क्षेत्रको रुपमा परिभाषित गरेको छ ।

विपद् जोखिम न्यूनीकरण नीति २०७५

यस नीतिमा सेण्डाई कार्यढाँचा, दिगो विकासका लक्ष्यहरु,जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी पेरिस सम्झौता लगायतका अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि सम्झौता एवं राष्ट्रिय आवश्यकता महशुस गरी विपद् जोखिमबाट सुरक्षित, जलवायु अनुकुलित तथा उत्थानशील राष्ट्रको निर्माण गर्दै दिगो विकासमा योगदान पुर्याउने दीर्घकालीन सोचका साथ विपद् जोखिम न्यूनीकरण नीति २०७५ लागु भएको

छ । यस नीतिको योजनाबद्ध कार्यान्वयनका लागि तीनै तह संघ,प्रदेश र स्थानीय तहमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन रणनीतिक कार्ययोजनाका साथै आवधिक, वार्षिक तथा आकस्मिक योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिने विषयगत मन्त्रालय,सार्वजनिक निकायहरु,विकास साझेदार तथा निजी क्षेत्रको कार्यक्रम तर्जुमा एवं लागु गर्दा यस नीतिलाई मार्गदर्शनको रुपमा लिइने, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारका आवधिक तथा वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा एवं कार्यान्वयन गर्दा यस नीतिलाई मार्गदर्शनको रुपमा लिइनेछ ।

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ (पहिलो संशोधन २०७५)

यस ऐनले विपद जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनका सबै चरणहरुलाई बृहत रुपमा समेटेको छ र दोश्रो कुरा संघीय संविधानको मर्म अनुरुप विपद् व्यवस्थापनको तहगत संरचना निर्धारण गरिएको छ । जसमा केन्द्रमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन राष्ट्रिय परिषद र कार्यकारी समिति, प्रदेशमा प्रदेश विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन परिषद र कार्यकारी समिति, जिल्लामा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र स्थानीय तहमा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति रहने व्यवस्था गरिएको छ । तेश्रो कुरा नियमित र रणनीतिक रुपमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनको कार्य गर्न र विपद् जोखिम सुसूचीत विकास योजनाको कार्यान्वयन मार्फत उत्थानशीलता विकास गर्नको लागि विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन राष्ट्रिय प्राधिकरण स्थायी संरचनाको प्रादुर्भाव भयो । त्यसैगरी यस ऐनले तीनवटै तहका सरकारलाई विपद् व्यवस्थापन कोष व्यवस्थापन र सञ्चालन गर्ने र राहत व्यवस्थापन र वितरण गर्ने अधिकार प्रत्यायोजन गरेको छ । संघ,प्रदेश र स्थानीय तीनवटै सरकारलाई विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी दीर्घकालीन, मध्यकालीन तथा अल्पकालीन नीति, रणनीतिक योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरि कार्यान्वयन गर्ने गराउने अधिकार प्रदान गरेको छ ।

विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना २०१८–२०३०

विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना २०१८–२०३०, सेण्डाई कार्यढाँचा २०१५–२०३० लगायतका अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताको जगमा उभिएर निर्माण गरिएको छ । यसमा संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारका सबै सरोकारवाला संघ संस्थाहरु, समूदायहरु अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्थाहरुको सहभागिता र सहयोगमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनको काम गरिने उल्लेख छ । संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारका सबै सरोकारवाला निकायहरुको पूर्ण सहभागिता सार्वजनिक र निजी क्षेत्रका सरोकारवालाहरुको जिम्मेवारीमा स्पष्टता, जवाफदेहिता, कार्यान्वयनमा सक्रीय संलग्नता, साझेदारी सुनिश्चित गरिने । त्यसैगरी स्थानीय तह तथा समूदायलाई श्रोत साधन तथा निर्णय गर्ने जिम्मेवारी मार्फत विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा सशक्तिकरण गरिने । विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि बहुप्रकोप अवधारणा तथा विज्ञानमा आधारित विपद् सम्बन्धी तथ्याङ्कको सहज उपलब्धता, खुला आदानप्रदानको माध्यमबाट समावेशी जोखिम सूचना एवं जानकारीमा आधारित निर्णय गरिनेछ । जोखिमका स्थानीय र विशिष्ठ विशेषतालाई बुझी जोखिम न्यूनीकरणका उपायहरु अवलम्बन गरिने जस्ता कुराहरु मार्गदर्शक सिद्धान्तको रुपमा राखिएको छ ।

यस रणनीतिक कार्ययोजनाको उद्देश्य विपद्बाट जीवन तथा धनसम्पत्ति, स्वास्थ्य, जीविकोपार्जन तथा उत्पादनका साधनहरु भौतिक एवं सामाजिक पूर्वाधार, साँस्कृतिक एवं वातावरणीय सम्पदामा हुने क्षतिको उल्लेख्य रुपमा न्यूनीकरण गर्न विभिन्न रणनीतिक कृयाकलापको पहिचान गरी आवधिक तथा वार्षिक योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्दै विपद जोखिम न्यूनीकरण,

रोकथाम, पूर्वतयारी, प्रतिकार्य तथा पुनर्स्थापना र पुनर्निर्माणको सुदृढीकरण र उत्थानशीलता अभिवृद्धि गरी विद्यमान विपद् जोखिम तथा क्षतिको न्यूनीकरण र नयाँ जोखिमको रोकथाम गर्नु रहेको छ। विकास प्रकृयामा विपद् जोखिम न्यूनीकरणलाई मूलप्रवाहीकरण गरी दिगो विकासमा सहयोग पुर्याउन समष्टिगत अवधारणालाई आत्मसाथ गर्दै सेण्डाई कार्यढाँचालाई मूल मार्गदशनको रुपमा लिएर ४ वटा प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रहरु र १८ प्राथमिकता प्राप्त कार्यहरु निर्धारण गरेको छ।

नेपालको दिगो विकास लक्ष्यहरु

नेपालले दिगो विकास लक्ष्यहरु विश्वव्यापी दिगो विकासका लक्ष्यहरुलाई अधारमानी कार्यान्वयन गर्नकालागि तय गरेको छ। आर्थिक विकास, सामाजिक समानता र वातावरणीय संतुलनका तीनवटा आयामहरुमा आधारित दिगो विकासको अवधारणमा तयार भएको दिगो विकास लक्ष्यले यसका विभिन्न परिमाणात्मक लक्ष्यभित्र विपद् जोखिम न्यूनीकरणका सूचकहरु समेटेको छ। गरीबी र संकटासन्न अवस्थामा रहेका मानिसहरुको उत्थानशीलता निर्माण गर्ने र यस्ता मानिसहरुको वातावरणसँग सम्बन्धित विषम घटनाहरुका साथै अन्य आर्थिक,सामाजिक र वातावरणीय नकारात्मक पक्षहरु, विपद्का जोखिमहरु र कमजोरपनालाई कम गर्ने। विपद्का कारण मृत्यु हुने बेपत्ता भएका व्यक्तिहरुको संख्या उल्लेख्य रुपमा घटाउने, विपद्को कारण राष्ट्रिय कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा भएको प्रत्यक्ष आर्थिक क्षति घटाउने, राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीति अनुरुप स्थानीय विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिहरु लागु गर्ने स्थानीय सरकारको अनुपात बढाउने जस्ता विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिक कार्ययोजनाका सूचकहरु समेत समेटिएको छ। यसरी नेपालले दिगो, उत्थानशील विकास र जोखिम न्यूनीकरणका लागि राष्ट्रिय तहमा रणनीति र कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइसकेको छ (राष्ट्रिय योजना आयोग २०७६)।

प्रादेशिक कानून, नीति तथा कार्ययोजना

अधिकार बाडफाँड सम्बन्धमा नेपालको संविधान २०७२ को अनुसूचि ९ ले विपद् व्यवस्थापन तीनवटै तहको साझा अधिकारको रुपमा सूचीकृत गरेपछि विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ (पहिलो संशोधन २०७५) ले प्रदेशमा प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद र प्रदेश कार्यकारी समिति रहने व्यवस्था गरेको छ। प्रदेश विपद् व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार अन्तर्गत १९ वटा जिम्मेवारीहरु तोकेको छ। आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय प्रदेश सरकारको विपद् जोखिम व्यवस्थापनको फोकल मन्त्रालय हो। सुदूरपचिम प्रदेशले विपद व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित कार्यलाई व्यवस्थित गर्नका लागि प्रदेश विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७५, प्रदेश विपद् व्यवस्थापन तथा राहत वितरण निर्देशिका, २०७६ (पहिलो संशोधन) र मंशुन पूर्वतयारी तथ प्रतिकार्य कार्ययोजना, २०७८, सुदूरपचिम प्रदेश विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी विधेयक, २०७५ जारी गरेको छ। आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय अन्तर्गत विपद् व्यवस्थापन शाखाहरु, प्रदेश आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र सञ्चालित छन्।

स्थानीय अभ्यास

नेपालको संविधान २०७२ मा अनुसूचि ९ ले अधिकार बाँडफाँड सम्बन्धी विपद् व्यवस्थापन तीनवटै तहको साझा अधिकारको रुपमा सूचीकृत गरेको छ। विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ (पहिलो संशोधन २०७५) ले नगरपालिका वा गाउँपालिका तहमा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति रहने व्यवस्था गरेको छ भने विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन नियमावली २०७६ ले स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिले वडास्तरमा विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य समिति गठन गरी कार्य सञ्चालन गर्नसक्ने व्यवस्था गरेको छ।

यस गोदावरी नगरपालिका क्षेत्रभित्र बाढी, डुवान, बालिमा लाग्ने रोग किरा, शितलहर, हावाहुरी, असिना, आगलगी, सुख्खा खडेरी, चटयाङ, जंगली जनावर आक्रमण, महामारी, सडक दुर्घटना, सर्प दंश जस्ता विपद्का घटनाहरुका कारण जनधनको क्षति न्यूनीकरण गर्ने सन्दर्भमा उत्पन्न कानूनी अड्चन पन्छाउँदै विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७५, कोष संचालन तथा परिचालनको लागि स्थानीय विपद व्यवस्थापन कोष संचालन कार्यविधि, २०७५, आपतकालिन कार्य संचालन केन्द्र कार्य संचालन कार्यविधि, २०७७, बाढी पूर्वतयारकोलागि आवास कार्य संचालन कार्य विधि, २०७७ र विपद् जोखिम न्यूनीकरण स्थानीय कार्यमञ्चको संचालन मार्गदर्शन, २०७७ जारी गरी कार्यान्वयन गरेको छ । विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐनले नगर विपद् व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकारहरु निर्धारण गरेको छ । त्यसैगरी वडास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार, सुरक्षा निकाय तथा अन्य सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरुको परिचालन, नगर विपद् व्यवस्थापन कोषको व्यवस्थापन र परिचालन जस्ता सवालहरुलाई समेटेको छ । नगरपालिकामा विपद् व्यवस्थापन शाखा र स्थानीय आपतकालिन कार्य संचालन केन्द्र स्थापना गरी उपरोक्त कार्यहरुलाई प्रभावकारी रुपले परिचालन गर्ने गराउने अख्तियारी प्रदान गरेको छ ।

परिच्छेदः तीन

विपद् जोखिम न्यूनीकरणकालागि स्थानीय रणनीतिक कार्ययोजना

३.१ परिचय

सन् २०२०-२०३० विपद् उत्थानशील समुदाय निर्माण गर्दै दिगो विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्न सहयोग पुऱ्याउने सन्दर्भमा स्थानीय स्तरमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन कार्यका लागि प्रतिबद्धता सहितको, विपद् जोखिम न्यूनीकरणको लागी तयार गरिएको एक प्रकारका स्थानीय दस्तावेज – "स्थानीय विपद् जोखिम न्यूनीकरण रनीतिक कार्ययोजना आ.व. २०७८/७९ – ०८७/०८८ हो ।" यस कार्ययोजनाले विपद् व्यवस्थापनका लागि जोखिम न्यूनीकरणमा केन्द्रितभई बृहत अवधारणामा जोड दिन्छ । यो कार्ययोजना तर्जुमा गर्दा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि सेण्डाइ कार्य ढाँचा सन् २०१५-२०३०, विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि राष्ट्रियरणनीतिक कार्ययोजना सन् २०१८-२०३० र नगरपालिकाले तयार गरेको नितीगत दस्तवेज लगायतका अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धता अनुरूप स्थानीयकरण गरी समेटेको छ ।

३.२ अल्पकालीन र मध्यकालीन सोच, अपेक्षित परिणाम, उद्देश्य र लक्ष्य

अल्पकालीन र मध्यकालीन सोच

गोदावरी नगरपालिकालाई विपद् जोखिमबाट सुरक्षित, अनुकुलित तथा उत्थानशील नगरको रूपमा स्थापित गर्दै स्थानीय विकासमा योगदान पुऱ्याउने तथा नेपालको राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकारण रणनीतिक कार्ययोजनाले तय गरेका लक्ष्यलाई प्राप्तगर्न योगदान पुरयाउने, यस विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिक कार्ययोजनाको अल्पकालीन र मध्यकालीन सोच रहेको छ ।

अपेक्षित परिणाम

विपद्का कारण मृत्यु हुने बेपत्ता भएका व्यक्तिहरुको संख्या उल्लेख्य रुपमा घटाउने, विपद्को कारण नगरपालिकाको कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा भएको प्रत्यक्ष आर्थिक क्षति घटाउने, स्थानीय विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीति अनुरुप स्थानीय विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिहरु लागु गर्ने स्थानीय सरकारको अनुपात बढाउने यस रणनीतिक कार्ययोजनाको अपेक्षित परिणाम रहने छ ।

उद्देश्य

भुकम्प, बाढी, डुवान, बालिमा लाग्ने रोग किरा, शितलहर, हावाहुरी, असिना, आगलगी, सुख्खा खडेरी, चटयाङ, जंगली जनावर आक्रमण, महामारी, सडक दुर्घटना, सर्प दंश जस्ता प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक विपद्बाट जीवन तथा सम्पत्ति, स्वास्थ्य, जीविकोपार्जन तथा उत्पादनका साधनहरू, भौतिक एवं सामाजिक पूर्वाधार, साँस्कृतिक एवं वातावरणीय सम्पदामा हुने क्षतिको उल्लेख्य रूपमा न्यूनीकरण गर्न विभिन्न रणनीतिक क्रियाकलापहरूको पहिचान गरी वार्षिक योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्दै विपद् जोखिम रोकथाम, पूर्वतयारी, प्रतिकार्य एवं पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माणको सुदृढीकरण उत्थानशीलता अभिवृद्धि गरी

विद्यमान विपद् जोखिम तथा क्षतिको न्यूनीकरण नयाँ जोखिमको रोकथाम गर्नु यस रणनीतिक कार्य योजनाको उद्देश्य रहेको छ ।

लक्ष्य

नगर भित्र जीविकोपार्जनका स्रोत साधनहरुका साथै कृषि, सडक, सञ्चार, खानेपानी तथा सरसफाइका संरचना, स्वास्थ्य र शैक्षिक सुविधाहरु जस्ता महत्वपूर्ण पूर्वाधार तथा आधारभूत सेवाहरूमा विपद्ले पुऱ्याउने क्षति एवं अवरोधलाई कम गर्दै साथै विपद्बाट हुने मृत्युदर तथा प्रभावित व्यक्तिहरुको संख्या उल्लेख्य रुपले कम गर्नु, तिनीहरुको उत्थानशीलता वृद्धि गर्नु र विपद्बाट हुने प्रत्यक्ष आर्थिक क्षति कम गर्नु रहेको छ ।

३.३ विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिक कार्ययोजना तर्जूमा र कार्यान्वयन

विपद जोखिम न्यूनीकरणका लागि नगर स्तरीय रणनीतिक कार्ययोजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्दा देहाय बमोजिमका चरणहरु अपनाईको छ ।

चरण	क्रियाकलापहरू
चरण ५	कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन
चरण ४	रणनीतिक कार्ययोजना तर्जुमा र स्वीकृति
चरण ३	लक्ष्य र सूचकहरू निर्धारण
चरण २	क्षति तथा विपद् जोखिमको विश्लेषण
चरण १	संस्थागत निर्णय र तयारी

स्रोतः स्थानीय विपद् जोखिम नयूनीकरण रणनीतिक कार्ययोजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८

चित्र नं. १: विपद जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिक कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु

चरण १: संस्थागत निर्णय र तयारी

मंसिर २२, २०७८ मा विपद् व्यवस्थापन समितिको बैठकले विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिक कार्ययोजना निर्माण गर्ने निर्णय गऱ्यो । विपद् व्यवस्थापन शाखाका प्रमुखलाई तयार नेपाल परियोजनाको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगमा निर्माण गर्ने जिम्मेवारी तोक्यो । सोही अनुसार नगर विपद् जोखिमको विश्लेषण, जोखिमको स्थानीय परिदृश्य र विपद् व्यवस्थापनमा विद्यमान नीतिगत तथा कानूनी पक्षको पुनरावलोकन गरी नगरपालिकास्तरीय प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत ज्यूको अध्यक्षतामा विषय क्षेत्र बैठकको आयोजना गऱ्यो । नगरपालिका स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति, विषयगत क्षेत्रका प्रमुख, सुरक्षा निकाय, नेपाल रेडक्रस सोसाईटी, विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी निकायको सहभागीतामा छलफल गरी विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिक कार्ययोजनाका विषयहरुको बारेमा छलफल भयो । विपद् व्यवस्थापन शाखा प्रमुखको अगुवाईमा नगरपालिका का

१२ वटै वडा प्रमुखहरुसंगको छलफलबाट हरेक वडाको विपद् जोखिमको अवस्था, विपद् जोखिमको ऐतिहासिक विवरण तथा विद्यमान श्रोत साधन र क्षमताको विश्लेषण गरि आवश्यक सुझावहरु संकलन गरियो । १२ वडाबाट प्राप्त सूचनाहरुलाई एकीकृत गरी पुन स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको बैठकमा छलफल गरियो साथै अन्य निकायहरुबाट आएका सल्लाह र सुझावहरु संकलन गरी एकीकृत गरियो । यस आधारमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिक कार्ययोजनाको मस्यौदा तयारी भयो ।

चरण २: विपदबाट विगतमा भएको क्षति र प्रकोप जोखिमको विश्लेषण

वडा एवं सामुदायिक विपद व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारी एवं सदस्य तथा विज्ञहरुको सहभागितामा वडामा जोखिम प्रकोपको प्राथमिकता र विपदको विश्लेषण गरिएको थियो । विपद विश्लेषण गर्दा टोल /वडा/नगरपालिकामा उपलब्ध भएसम्म विगत २० वर्षमा घटेका विभिन्न विपद जन्य घटनाबाट मानवीय, भौतिक, आर्थिक, सामाजिक र प्राकृतिक स्रोतहरूमा भएका क्षति सम्बन्धी तथ्याङ्क र अन्य प्रभाव सम्बन्धी जानकारी सङ्कलन र विश्लेषण गरिएको छ । यद्यपि तत्थ्याक संकलनको क्रममा वडा तथा नगर विपद व्यवस्थापन समितिका प्रतिनिधि साथै, वडा कार्यालय मार्फत समेत यकिन तत्थ्यांक अध्यावधिक गरिएको छ । यसका लागि **जोखिम संवेदनशील भू–उपयोग योजना गोदावरी नगरपालिकालाई** समेत आधार वनाईएको छ । विपद्बाट भएको जनधनको क्षति तथा विभिन्न उत्पादन मूलक तथा सेवामूलक क्षेत्रमा परेको प्रतिकूल प्रभाव सम्बन्धी जानकारी साथै स्थानीय तहको क्षमताको विवरण वडा/नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, प्रगति प्रतिवेदन र विभिन्न अध्ययन प्रतिवेनदनहरुबाट सङ्कलन गरिएको छ । यसका साथै वडा समिति, वडा विपद व्यवस्थापन समिति र विभिन्न समूह केन्द्रित छलफल आयोजना गरी सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ । यसरी प्रकोप जोखिम विश्लेषण गर्दा भौतिक पूर्वाधार विकास, सामाजिक सेवा, सुरक्षा, मानव अधिकार, स्वास्थ्य, शिक्षा, वन, कृषि तथा पशुसेवा आदि विषय क्षेत्रसँग सम्बन्धित विपद जोखिम र जलवायु परिवर्तनका कारण हुनसक्ने थप जोखिमको प्रक्षेपित परिदृष्यको समेत लेखाजोखा गरिएको छ । यस पालिकामा भएका विपद् जोखिमको विवरण/ तथ्याङ्क (तालिका न. १) मा उल्लेख गरिएको छ ।

चरण ३: लक्ष्य र सूचकहरू निर्धारण

विपदको क्षति र जोखिम सम्बन्धी तथ्याङ्क विश्लेषण गरी तयार गरिएको आधाररेखा अनुरूप वडा, नगरपालिका र अन्य सरोकारवालाहरूसँग परामर्श गरी विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा उत्थानशीलता विकासका लक्ष्य र सूचकहरू निर्धारण गरिएको छ । लक्ष्य र सूचक निर्धारण गर्दा सम्भव भएसम्म परिमाण र गुणस्तर नाप्न सकिने तथा राष्ट्रिय र प्रादेशिक लक्ष्यहरूसँग मेल खाने गरी समय- अवधि तोकिएको छ । राष्ट्रिय र प्रादेशिक कार्ययोजनामा अल्पकालीन (सन् २०२० सम्म), मध्यकालीन (सन् २०२५ सम्म) र दीर्घकालीन (सन् २०३० सम्म) लक्ष्यहरू निर्धारण गरिएको भएता पनि समय अभावको कारणले नगर स्तरमा अल्पकालीन/मध्यकालिन लक्ष्य (सन् २०२५ (आ.व. २०८१/८२) र दीर्घकालीन लक्ष्य (सन् २०३० (आ.व. २०८७/८८) सम्म निर्धारण गरिएको छ ।

चरण ४: रणनीतिक कार्ययोजना तर्जुमा र स्वीकृति

माथिल्ला चरणहरुमा सङ्कलन एव विश्लेषण गरीएका सूचना तथा तथ्याङ्कहरूको आधारमा विपद जोखिमको आँकलन गरी सोको न्यूनीकरण र व्यवस्थापनका लागि आवस्यक पर्ने रणनीतिक क्रियाकलापहरूको पहिचान गरिएको छ । विस्तृत प्राविधिक अध्ययन,

अनुसन्धानबाट मात्र जोखिमको वैज्ञानिक अनुमान गर्न सकिन्छ । जलवायु परिवर्तन जस्ता प्रक्रियाको विश्वसनीय जानकारी पाउन वर्षौं अध्ययन गर्नुपर्ने हुन्छ। तर छोटो समय, सिमित स्रोत साधन र जनशक्तिबाट यी सबै विषय कार्ययोजनामा समावेश गर्न सम्भव नभएकोले तत्काल सङ्कलन गर्न सकिने खालका सूचना तथा तथ्याङ्कहरूको आधारमा रणनीतिक कार्ययोजना तर्जुमा गरी समय र स्रोत बढी लाग्ने सूचना र जानकारीका लागि आवश्यक पर्ने क्रियाकलाप रणनीतिक योजना (तालिका न. २) मा नै समावेश गरिएको छ । नगर स्तरीय रणनीतिक कार्ययोजनाको मस्यौदालाई नगरपालिकाको विषयगत शाखा, गैर सरकारी संघ संस्था, नीजि क्षेत्र लगायतका सरोकारवालाहरूको सहभागिता रहने गरी वैठकको आयोजना समेत गरी सूझाव लिइएको छ। प्राप्त सूझावको आधारमा रणनीतिक कार्ययोजनाको मस्यौदालाई अन्तिम रूप दिइएको छ। यसरी तयार भएको मस्यौदालाई नगर भेलामा छलफल गरी प्राप्त सुझावहरु समावेश गरी वडा समितिबाट स्वीकृत गरी जानकारी तथा कार्यान्यन स्तरको आर्थिक तथा प्रविधिक सहयोगका लागि नगरपालिकामा पेश गरिएको छ । यो रणनीतिक कार्ययोजना राष्ट्रिय रणनीतिक योजनाका ४ प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रहरू र १८ प्राथमिकता प्राप्त कार्यहरुमा मेल खानेगरी तयार गरिएको छ ।

चरण ५: कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्यांकन

नगर कार्यपालिका बैठकबाट स्वीकृत भएको रणनीतिक कार्ययोजनाको क्रियाकलापहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) कार्ययोजना कार्यान्वयन

स्वीकृत रणनीतिक कार्ययोजनाका क्रियाकलापहरूलाई पालिकाको वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेटमा समावेश गरी कार्यान्वयन गरीने छ । यसरी कार्यक्रम तयार गर्दा नेपाल सरकार वा प्रदेश अन्तर्गतका निकाय, स्थानीय तहमा क्रियाशील अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था, सामुदायिक संघसंस्था र नीजि क्षेत्रसंग समन्वय गरीने छ । नगरपालिकावाट स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रममा समावेश भएका रणनीतिक कार्ययोजनाका क्रियाकलापहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि नगर तहमा वार्षिक योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने र प्रगति विवरण तयार गरी सम्वन्धित नगरपालिकाको वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन शाखामा पेश गरीने छ। विस्तृत रुपमा परिच्छेद ६ मा समेत समावेश गरिएको छ ।

(ख) अनुगमन र मूल्याङ्कन

रणनीतिक कार्ययोजनामा समावेश भएका क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन अनुगमन नगर स्तरीय विपद व्यवस्थापन समितिले गर्नेछ । त्यस्तै रणनीतिक कार्ययोजनाको समग्र उपलब्धिको आवधिक मूल्याङ्कन तथा समिक्षा गर्दा सम्बन्धित नगरपालिकाका विषय विज्ञ, सरोकारवाला संघ संस्था, महिला एवम् विपद जोखिममा रहेका समुदाय, समूहको प्रतिनिधित्व गराइने छ । अनुगमनबाट प्राप्त सुझावका आधारमा क्रियाकलापहरू साथै योजना कार्यान्वयनको तौर तरिकामा सुधार गर्दै लगिने छ । विषयगत कृयाकलापहरुको अनुगमन गर्दा रणनीतिक योजनासँग पनि तालमेल कायम गरीने छ । अनुगमनमा देखिएका सवालहरू र सुधार गर्नुपर्ने विषयहरू कार्यान्वयन गर्ने निकायसँग छलफल गरी निर्धारण गरीने छ। विस्तृत रुपमा परिच्छेद ७ मा समेत समावेश गरिएको छ।

(ग) कार्ययोजनाको पुनरावलोकन र संशोधन

योजनाको लक्ष्य हासिल गर्न निर्धारण गरिएको समय अवधि अनुरूप अल्पकालीन/मध्यकालीन र अन्तिम मूल्याङ्कन गरीने छ। रणनीतिक कार्ययोजना नगरपालिकाको आवधिक योजनाको अङ्गको रूपमा समावेश भएको अवस्थामा यसको मध्यावधी र अन्तिम समिक्षा गर्दा यस कार्ययोजनाको समेत एकैसाथ समिक्षा गर्नु उपयुक्त हुन्छ। आवधिक योजना तर्जुमा नगरी स्थानीय विपद जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिक कार्ययोजना छुट्टै रहुन्जेलको अवस्थामा यसको अल्पकालीन/मध्यकालीन र अन्तिम गरी दुइ चरणमा समिक्षा तथा मूल्याङ्कन गरीने छ। अल्पकालीन तथा मध्यकालीन मूल्याङ्कनबाट प्राप्त सुझावको आधारमा रणनीतिक कार्ययोजनालाई आवश्यक परिमार्जन गरीने छ। तर, यसरी परिमार्जन गर्दा विपद न्यूनीकरणका लक्ष्यहरू र तिनका सूचकहरू यथावत राखिने छन ।

(घ) अति जोखिममा रहेका समूह तथा वर्गहरुको संरक्षण तथा समावेशितामा सुनिश्चिता

नगर तथा वडा स्तरीय विपद व्यवस्थापन समिति, कार्यदल गठन गर्दा महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु, युवाहरुको अनिवार्य प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गरिने छ । विपद व्यवस्थापनको विश्लेषण, पूर्व तयारी र जनचेतना तथा अन्य क्षमता विकासका कार्यहरुमा महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु, जेष्ठ नागरीक, युवा तथा वालवालिकाहरुको सहभागिता सुनिश्चित गरीने छ । विपद पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्यको समयमा हुन सक्ने सम्भावित वहिस्करण र हिंसाहरु हुन नदिने उपाएहरु जस्तै जोखिममा रहेका महिला, वालवालिका, जेष्ठ नागरीक, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको लागि छुट्टै निगरानी टोलीको गठन गर्ने व्यवस्था गरीने छ ।

प्रकोप स्तरीकरण

विपदको ऐतिहासिक समयरेखा, वडा र स्थानीय विपद व्यवस्थापन समितिका प्रतिनिधिहरुको सामुहिकको साथै छलफलको आधारमा वडामा देखिएका विभिन्न प्रकारका प्रकोपहरु मध्ये सबै भन्दा बढी असर पारेको प्रकोप निर्धारण गर्न जोडा मिलाएर दाँज्ने विधीवाट प्रकोप प्राथमिकता निर्धारण गरिएको छ । यस विधिको प्रयोगबाट तालिका नं. १ मा उल्लेख भए अनुसार यो पालिकामा बाढी, आगलगी, महामारी, सडक दुर्घना, हावाहुरी, शितलहर, बालिमा लाग्ने रोगकिरा, सर्प दंश, असिना, सुखा खडेरी, चट्याङ, जँगली जनावर आतंक जस्ता मुख्य प्रकोपको जोखिम रहेकोछ। नेपाल भूकम्पको उच्च जोखिममा रहेको मुलुक हुँदा विपद समुह संग छलफल गरी प्रकोप स्तरीकरण गर्दा भूकम्पलाई तुलनामा नराखी पहिलो नम्बरको प्रकोपको प्राथमिकतामा राखी पूर्व तयारी तथा कार्ययोजना तयार गरिएको छ ।

तालिका न. १

प्रकोप	बाढी	बालिमा रोगकिरा	शितलहर	हावाहुरी	असिना	आगलागी	सुख्खा खडेरी	चट्याङ	जँगली जनावर आतंक	महामारी	सडक दुर्घटना	सर्प दंश
बाढी		बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी
बालिमा लाग्ने रोगकिरा			शितलहर	हावाहुरी	बालिमा लाग्ने रोगकिरा	आगलागी	बालिमा लाग्ने रोगकिर	बालिमा लाग्ने रोगकिरा	बालिमा लाग्ने रोगकिरा	महामारी	सडक दूघटना	बालिमा लाग्ने रोगकिरा
शितलहर				हावाहुरी	शितलहर	आगलागी	शितलहर	शितलहर	शितलहर	महामारी	सडक दुर्घटना	शितलहर
हावाहुरी					हावाहुरी	आगलागी	हावाहुरी	हावाहुरी	हावाहुरी	महामारी	सडक दुर्घटना	हावाहुरी
असिना						आगलागी	सुख्खा खडेरी	चट्याङ	असिना	महामारी	सडक दुर्घटना	सर्पदंश
आगलागी							आगलागी	आगलागी	आगलागी	महामारी	सडक दुर्घटना	आगलागी
सुख्खा खडेरी								सुख्खा खडेरी	सुख्खा खडेरी	महामारी	सडक दुर्घटना	सर्प दंश
चट्याङ									चट्याङ	महामारी	सडक दुर्घटना	सर्प दंश
जँगली जनावर आतंक										महामारी	सडक दुर्घटना	सर्प दंश
महामारी											सडक दुर्घटना	महामारी

प्रकोप	बाढी	बालिमा रोगकिरा	शितलहर	हावाहुरी	असिना	आगलागी	सुख्खा खडेरी	चट्याङ	जँगली जनावर आतंक	महामारी	सडक दुर्घटना	सर्प दंश
सडक दुर्घटना												सडक दुर्घटना
अंकभार	११	५	६	७	१	८	३	२	०	९	१०	४
स्तर	१	७	६	५	११	४	९	१०	१२	३	२	८

उच्च जोखीममाः भुकम्प, बाढी, आगलगी, महामारी, सडक दुर्घना मध्यम जोखिमः भुकम्प, हावाहुरी, शितलहर, बालिमा लाग्ने रोगकिरा, सर्प दंश, न्युन जोखिमः भुकम्प, असिना, सुखा खडेरी, चट्याङ, जँगली जनावर आतंक, स्रोतः विपद् पर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना, गोदावरी, २०७८

विभिन्न स्रोत सामग्रीहरुको अध्ययन साथै वडा कार्यालयहरुको भ्रमण र बैठकहरुको आधारमा नगरपालिका भित्र हुन सक्ने प्रकोप जोखिमको विवरण :

तालिका न. २

वडा कार्यालयहरुको भ्रमण/ बैठकहरु र विभिन्न स्रोत सामग्रीहरुको अध्यनको अधारमा यस पालिकामा भएका विपद् जोखिमको विवरण

वडा न. १

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत २० वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
१	बाढी/ कटान	खैराना खोलाबाट जोखिम बस्तीहरु: भरतपुर, चमैली, मनहरा, चैतन्यपुर (तल्लो र मल्लौ), बिजौरा, विजयनगर, तल्लो वन खेत गोदावरी खोलाबाट जोखिम बस्तीहरु: चेतना र वन देवी	विशेष वर्षा हुने मौषम	२० हेक्टर कृषि जमिन काटियो र ३० घरधुरी विस्थापित (बिजौरा), २०७० १५ घरधुरी डुवानमा परेको र १० हेक्टर कृषि जमिन काटियो (बसन्तपुर), २०६४ १५ घरधुरी डुवानमा परेको र १० हेक्टर कृषि जमिन काटियो (बसन्तपुर), २०६४ १० गाई, २ भैशी हराए, (राधाकृष्ण टोल), २०५२ ५ बाखा मरेको, ५० घरधुरी प्रभावित र २० घर डुवानमा परेको (राधाकृष्ण टोल), २०६० ६० घरपरिवार प्रभावित (मनहरा), २०६०

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत २० वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
२	हावाहुरी/ आगलगी	आगलीबाट अति जोखिम हुने बस्तीहरुः अत्तरी बजार क्षेत्र, भरतपुर, देउवा टोल, चेतना, चमेलीया, मनहरा	फाल्गुन देखि जेष्ठ महिना	२० घरधुरीको छाना उडाइएको (चैतन्यपुर), २०७३ ५० घरधुरीको छाना उडाइएको, ३ जना घाइते (चैतन्यपुर), २०७६ ७० घरधुरीको छाना उडाइएको (बिजौरा), २०७६ १५० घरधुरीको छाना उडाइएको (बसंतपुर), २०७६ १२० घरधुरीको छाना उडाइएको (आलियान), २०७६ दुर्गालक्ष्मी माध्यमित विद्यालयको छाना उडाइएको (गौरी शंकर), २०७६ आगलगीबाट १० पसल पूर्ण रुपमा ध्वस्त भएको (अत्तरीया चौक), २०७२ आगलगीबाट ४ वटा बाख्रा मरेको (खुना टोल), २०७५ घनटेश्वर सा.व.मा आगलगी, २०६० घनटेश्वर सा.व.मा आगलगी, २०५६ १ बिगहा उखु खेत नष्ठ (भुन्यारा टोल टोल), २०७६

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत २० वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
३	सडक दुर्घटना	मुल राजमार्ग र विद्यालय क्रसिंग क्षेत्र	सधै /बर्षै भरी	३ जना घाइते, धनगढी रोड, २०७१ मोटर साइकल दुर्घटना, २ जना घाइते, राधाकृष्णटोल, २०७६ १ जना मृत्यू, बसन्तपुर बजार, २०७६ मोटर साइकल दुर्घटना १ जना मृत्य, मनहरापुल , २०७७
४	शितलहर	शितलहरबाट अति जोखिम हुने बस्तीहरुः चैतनपुर, विजैरा, वन देवी वस्ती, अत्तरीया शिविर	मंसिर देखि माघ महिना सम्म	
५	सुख्खा खडेरी	वडा न. १ का सबै खेति योग्य जग्गा	बाली लगाउने महिनाहरु	
६	जंगली जनावर आतंक	जंगली जनावर आतंकबाट अति जोखिम हुने बस्तीहरुः चैतनपुर		

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत २० वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
७	कमजोर पूर्वधा, न्यून सरसफाई र बाटोघाटो अभाव भएका विद्यालयहरु /खुल्ला क्षेत्र	श्री घंटेश्वर मा.वि., अत्तरीया किडस जोन एकेडमिक वि., अत्तरीया		

वडा न. २

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
१	बाढी/ कटान/डुवान	गोदावरी खोलाबाट जोखिम बस्तीहरु: मनहारा, गैरुपानी टोलको पछाडी पट्टीको बस्ती, कडायत टोलको पछाडी पट्टीका बस्ती, महरा कटान (पूर्व र पश्चिम), तेगरी	विशेष वर्षा मुने मौषम	

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
२	हावाहुरी/ आगलगी	महरा कटान (पूर्व पश्चिम बस्ती)	फाल्गुन देखि जेष्ठ महिना	धैरै रुखहरु ढलेको, लगभग १६(राधा कृष्ण टोल), २०७६ सामुदायिक वनमा धैरै रुखहरु ढलेको, (दुर्गा लक्ष्मी टोल), २०७६ ५ घरको छाना धवस्त भएको, १ कुखुरा फार्मको छाना ध्वस्त भएको (गौरी शंकर वस्ती), २०७६ ५ घर धवस्त भएको (तेघारी), २०७६ बिजुलीको पोल खस्यो (सन्ती वस्ती), २०७६ ३ घर धवस्त भएको (सन्ती वस्ती), २०७६ ४ गाईगोठ र ३ घर पूर्णरुपमा नष्ट भएको (तेघारी), २०७६
३	सडक दुर्घटना	सडक दुर्घटना अति जोखिम बस्तीः मुल राजमार्ग, विद्यालय क्रसिंग स्थान (कडैत, तेगरी, महरा)	सधै /बर्षै भरी	सडक दुर्घटना १ जनाको मृत्यु, महेन्द्र राजमार्ग, २०६९ कार दुर्घटना १ युवतीको मृत्यु (खानेपानी टोल), २०७७
४	सुख्खा खडेरी	मनहरा बस्तीको खेती योग्य जग्गा बाहेक वडा भरी सम्म	बाली लगाउने महिनाहरु	श्वासप्रश्वाश कारण मानव स्वास्थ्य प्रभावित, सामुदायिक वनमा साना वोट विरुवा सुक्यो, अत्यधिक गर्मीका कारण जनजीवन कष्टकर (कृष्णमन्दिर टोल), २०७२

क.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
५	जंगली जनावर आतंक (बाँदर र बंदेल)	जंगली जनावर आतंकबाट अति जोखिम हुने बस्तीहरु: खानेपानी, गेरुपानी, बडेत टोलको पछाडी पट्टीको बस्ती, तेगरी	सधै /बर्षै भरी	
६	कमजोर पूर्वधा, न्यून सरसफाई र बाटोघाटो अभाव भएका विद्यालयहरु /खुल्ला क्षेत्र	श्री दुर्गा लक्ष्मी मोडेल स्केण्री बोडिंग स्कूल, अत्तरीया श्री कृष्ण अधाभुत स्कूल, तेघरी		

वडा न. ३

क.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
१	बाढी/ कटान/डुवान	मोहना नदीबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरु: मुख्तीनगर, दक्षिण कटान गोदावरी नदीबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरु: मालाखेती, खमौरा, गैरी गाउँ	विशेष वर्षा हुने मौषम	२ जनाको मृत्यु, ४० हेक्टर खेतीयोग्य जग्गा बाढीले बगाएको , वडा न. ३ दाचिन बस्ती, २०६८

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
२	हावाहुरी /आगलगी	हावाहुरीबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरुः खमौरा, मालिका बस्ती, दक्षिण कटान, मुख्तीनगर, मालाखेती पुरानो बजार आगलगीबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरुः खमौरा, मालाखेती बजार दक्षिण कटान, मलिका टोल	फाल्गुन देखि जेष्ठ महिना	चौकी डाडा महिला सामुदायिक वनमा २ दिनदेखि लगातार आगलगी भएको, चौकी डाडा बस्ती, वडा न. ३, २०७० सामुदायिक वनको रुख ढलेर १०० घरको छाना उड्यो, वडा न. ३, दचिन टोल
३	सडक दुर्घटना	मुल राजमार्गमा पर्ने स्थान (१ न. वडाको पश्चिम सिमान देखी कृष्णपुर न.पा.को पूर्व सिमाना सम्म)	सधै /बर्षै भरी	
४	सुख्खा खडेरी	सुख्खा खडेरीबाट अति जोखिममा पर्ने बस्तीः खमौरा, दक्षिण कटान	बाली लगाउने महिनाहरु	झाडा पखालाबाट १५ जना पीडित भएको, वडा न. ३ दासचन बस्ती, २०७२
५	जंगली जनावर आतकं	जंगली जनावर आतकंबाट अति जोखिममा पर्ने बस्तीहरुः खमौरा, दक्षिण कटान	सधै /बर्षै भरी	
६	शितलहर	शितलहरबाट अति जोखिममा पर्ने बस्तीहरुः मालाखेती, खमौरा, गैरी गाउँ, मुख्तीनगर, दक्षिण कटान	मंसिर देखि माघ महिना सम्म	

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
७	कमजोर पूर्वधा, न्यून सरसफाई र बाटोघाटो अभाव भएका विद्यालयहरु /खुल्ला क्षेत्र	श्री खप्तड विद्या निकेतन स्कूल, मालाखेती श्री मुक्ति प्रामरी स्कूल, मालाखेती		

वडा न. ४

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति

१	बाढी/ कटान/डुवान	खुटीया खोलाबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरुः बंदगाडा, हाट खोली, भुमिबाबर् गोदावरी नदीबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरुः गोदावरी कुम्भ स्थल मनहरा खोलाबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरुः खैरना बस्ती भाल खोलाबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरु: बासकोट र बसन्तपुर	विशेष वर्षा हुने मौषम	२ – ४ बिघा जग्गा काटान साथै १० घरधुरी डुवानमा परेको, वडा न. ४, हाटखोली, २०७६ वन जग्गा काटियो, १० घरधुरी र ३ गोठमा क्षति पुगेको, वडा न. ४, डोगाड, २०७३ १० रोपनि कृषि जमिन कटान भएको , वडा न. ४, तल्लो डोगाड, २०७५ ५ घरधुरी क्षति पुगेको र २० रोपनी खेतियोग्य जमिन काटिएको वडा न. ४, बुडीटाला, २०७६ खेति योग्य जमिन कटान र ३ घरधुरी क्षति पुगेको, वडा न. ४, डोगाड, २०६१ वन र खेति योग्य जमिन काटिएको , वडा न. ४, जुकेपानि , २०६१ २० विघा खेति योग्य जमिन काटियो, वडा न. ४, नेता कटान बन्दगडा , २०७४ ३० रोपनी खेति योग्य जमिन काटान र बालिनालिमा क्षति पुगेको, वडा न. ४, भ्यागुते, २०६१ सडक भत्किएको र स्थानिय क्षेत्र डुबेको, वडा न. ४, खैरनी कटान, २०७३

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
				१० घरमा क्षति पुगेको र २ वटा गाई मरेको, वडा न. ४, बसपानि, २०७४ ६ – १० घरधुरीमा क्षति पुगेको, वडा न. ४, घरकुवा, २०७२ २० घरधुरी र बालिनालिमा क्षति पुगेको, वडा न. ४, गोदावरी, २०७६
	पहिरो	पहिरोले गर्दा बस्ती हस्तान्तरणकालागी प्रकृया अगाडी बढेका वस्तीहरुः **भ्यागुते पानी, बाँस पानी** पहिरोले गर्दा अति जोखिममा रहेको बस्तीहरुः पत्रेनी गाउँको बाँस पानी, बुढे खोलाको बाँस पानी, रिउ सिउ, बुढीटोला, बगडीगाडा, भ्यागुते, गैरीगाडा	विशेष वर्षा हुने मौषम	

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
२	आगलगी/हावाहुरी	आगलगीबाट अति प्रभावित बस्तीः फूल बस्ती, पटनी हावाहुरीबाट प्रभावितः पुरै वडाका बस्तीहरु	फाल्गुन देखि जेष्ठ महिना	हावाहूरीका कारण ५ – ७ घरमा क्षति पुगेको र १ जनाको मृत्यु भएको वडा न. ४, बसपानि, २०४२ ह्नवाहुरीको कारण १५ घरधुरीमा क्षति पुगेको, वडा न. ४, घरकुवा, २०७६ ५ – १० नली होल्ड छत उडेको र क्षतिग्रस्त भएको वडा न. ४, गोदावरी, २०७६ ह्नवहुरीका कारण ५ घरमा क्षति पुगेको, वडा न. ४, तल्लो दोगड, २०७३, २ घरमा छाना उडेको, वडा न. ४, टाकडे, २०६८ हावहुरीका कारण १७ घरमा क्षति पुगेको साथै बाली खाद्यान्नमा क्षति पुगेको, वडा न. ४, कैनपानी, २०७६
३	सडक दुर्घटना	सडक दुर्घटना बाट प्रभावित बस्तीहरुः बसन्तपुर, खैरना, बाँसकोट, बदगाडा, भुरीभावर, बेलपानी, कामदरै	सधै /बर्षै भरी	बस दुर्गघटनमा ३५ जनाको मृत्यु, वडा न. ४, गोदावर्रा, २०४५
४	जंगली जनावर आतकं (बंदेल र बाँदर)	फूल बस्ती, पटनी र चालरे	सधै /बर्षै भरी	

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
५	कमजोर पूर्वधा, न्यून सरसफाई र बाटोघाटो अभाव भएका विद्यालयहरु /खुल्ला क्षेत्र	श्री राष्ट्रिय मा. वि., बास्कोटा श्री दशरथ चन्द्र मा.वि., गोदावरी		

वडा न. ५

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
१	बाढी/ कटान/डुवान	सरस्वती मा.वि.को वरीपरी, साविक गेटा गा.वि.स.को वडा	विशेष वर्षा हुने मौषम	२ जनाको घरमा क्षति पुगेको, वडा न. ५, गेटा, २०७७
		न. ४, शिवनगर, मुक्त कमैया शिविर, डि.पि. गाँउ बस्ती,		नालीमा १ युवक मृत फेला परेको, वडा न. ५, गेटा नाला, २०७८ ५ जनाको मृत्यु, १०० सय धरधुरी प्रभावित र ८० घरधुरी डुवानमामा परेको , वडा न. ५, माछापालन टोल, २०६४ १५ हेक्टर सामुदायि वनको जग्गा कटान, वडा न. ५, संघारी भिमदत्त सामुदायिक वन, २०६४

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
२	हावाहुरी /आगलगी	बरबट्टा, भैरो बस्ती, मुक्त कमैया शिविर,	फाल्गुन देखि जेष्ठ महिना	किराण पसलमा आगलगी हुँदा ठूलो क्षति भएको, वडा न. ५, आँखा अस्पताल बजार, २०७७ बस दुर्गघटनमा १ जनाको मृत्यु, वडा न. ५, बारबटा, २०७२ आगलगीबाट १ गोरुको मृत्यु, वडा न. ५, आँखा अस्पताल, २०७६
३	सडक दुर्घटना	गेटा चौक देखि मनशन खोलाको बहाब सम्मका मुल राजमार्गका स्थान	सधै /बर्षै भरी	ट्रकको ठक्करबाट १ जनाको मृत्यु, वडा न. ५, माछापालन, २०७३ मोटर साइकल दुंघटनामा १ जनाको मृत्यु, वडा न. ५, गेटा, २०६६
४	सुख्खा खडेरी	बरखट्टा बस्ती		खेतमा कामगर्ने कममा १ जनाको मृत्यु, वडा न. ५, गेटा, २०७३
५	छाडा गाई बस्तु आतकं	पुरै वडा भरी	सधै /बर्षै भरी	

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
६	कोराना			४५ वर्षीय नवराज राणाको कोरोनाको कारण मृत्यु, वडा न. ५, गेटा, २०७८ ३९ वर्षीय मीन बहादुर तामाङ्गको कोरोनाको कारण मृत्यु, वडा न. ५, गेटा, २०७८ ६२ वर्षीय दीपा भट्टको कोरोनाको कारण मृत्यु, वडा न. ५, गेटा, २०७८ ६६ वर्षीय बुद्धिराम चौधरी कोरोनाको कारण मृत्यु, वडा न. ५, गेटा, २०७८
६	कमजोर पूर्वधा, न्यून सरसफाई र बाटोघाटो अभाव भएका विद्यालयहरु /खुल्ला क्षेत्र	श्री सिद्धबाबा मा.वि., गेटा श्री सरस्वती उच्च मा.वि., गेटा		

वडा न. ६

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
१	बाढी/ कटान/डुवान	मनहैरा खोलाबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरुः कोली कटान बस्ती गैल नदीबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरुः गेल नदी, लालपुर, बडेहा, रामजनकी बस्ती गडहुवच खोलाबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरुः लालपुर, भुइहारा, बडेहा	विशेष वर्षा हुने मौषम	१ – २ विघा जमिन कटान, वडा न. ६ , भुनैउरा बलायर/लालपुर , २०७५ असिना पानीले करिब ३० घरको तरकारी खेती पुर्ण रुपमा नष्ट वडा न. ६ , खैरनी कटान, २०७६
२	हावाहुरी /आगलगी	पुरै वडाका बस्तीहरु	फाल्गुन देखि जेष्ठ महिना	जंगलमा ठूलो आगलगी, वडा न. ६, हरिया, २०७७ आगलागीमा परेर २ बर्षिय बालकको मृत्यु, वडा न. ६, लालपुर चौरहा, २०७७ आगलागीका कारण घरको सबै समानहर नष्ट, वडा न. ६, खैरनी कटान, २०७५
३	सडक दुर्घटना	लालपुर नदी पश्चिम देखि मनहेश पुल, गैरहुवा टोल सम्म	सधै /बर्षै भरी	
४	सुख्खा खडेरी	महेन्द्र राजमार्ग देखि उत्तर पट्टी भाग (लालपुर)		पिउने पानी र सिंचाइमा अभाव, वडा न. ६, खैरनी कटान, २०७१

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
५	छाडा गाई बस्तु आतकं	पुरै वडाका बस्तीहरु	सधै /बर्षै भरी	
६	कमजोर पूर्वधा, न्यून सरसफाई र बाटोघाटो अभाव भएका विद्यालयहरु /खुल्ला क्षेत्र	श्री वेस्ट्रन गेनियस स्कूल, भुलारा श्री शैलेश्वरी स्कूल, बडियहा		

वडा न. ७

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
१	बाढी/ कटान/डुवान	खैरना खोलाबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरु: मगर टोल खुटीया खोलाबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरु: हरेशा छेउछाउका घरधुरीहरु, बादी समुदायहरु	विशेष वर्षा हुने मौषम	२०० सय घरधुरी डुवानमा साथै २० हेक्टर खेति योग्य जमिन कटान, वडा न. ७, शान्ति टोल, २०६८, १५ – २० बिघा खेति योग्य जमिन कटान, वडा न. ७, शान्ति टोल, २०६४ सडक भत्किएर स्थानीय क्षेत्र डुबेको, वडा न. ७, मगर टोल, २०७२, असिना पानीले करिब १०० घरधुरी अन्नबाली पूर्ण रुपमा नष्ट, वडा न. ७, गौडी मगर टोल, २०७६

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
२	हावाहुरी /आगलगी	वडा भरीका बस्तीहरु	फाल्गुन देखि जेष्ठ महिना	बिजुलीको पोल ढलेरका कारण केहि घरमा क्षति पुगेको, वडा न. ७, जमुना बधि, २०७५
३	सडक दुर्घटना	वडा भरीका बस्तीहरु	सधै /बर्षै भरी	
४	सुख्खा खडेरी	वडा भरीका बस्तीहरु		खडेरीको कारण ५० घरधुरी लाई सिँचाई र खानेपानीको सम्सया, , वडा न. ७, स्कुल टोल कटुवा , २०७१ खडेरीको कारण तरकारी उत्पादनमा ठूलो गिरावट, वडा न. ७, मगर टोल, २०७१
६	कमजोर पूर्वधा, न्यून सरसफाई र बाटोघाटो अभाव भएका विद्यालयहरु /खुल्ला क्षेत्र	त्रिपोलर स्कूल, लालपुर गौडी चन्देश्वर नि.मा.वि., लालपुर		

वडा न. ८

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
१	बाढी/ कटान/डुवान	बुढी खोलाबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरु: श्रीपुर फोक्टेपुर ख्टीया खोलुबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरु: स्याउले, मध्य गाँउ, जुनापुर	विशेष वर्षा हुने मौषम	उच्च बाढीले घरमा क्षति पुगेको, वडा न. ८ स्याउले बजार, २०७०

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
२	हावाहुरी /आगलगी	हरिनगर, खुटिया, मध्य गाँउ, जुनापुर	फाल्गुन देखि जेष्ठ महिना	५ बिगहा उखु खेतमा आगलगी, वडा न. ८ बदेहा बस्ती, २०७६
३	सडक दुर्घटना	खुटिया खोला पुल देखि जमुना नगर सम्म	सधै /बर्षै भरी	
४	सुख्खा खडेरी	हरिनगर, शान्तिटोल, स्याउले, खुटीया		
६	कमजोर पूर्वधा, न्यून सरसफाई र बाटोघाटो अभाव भएका विद्यालयहरु /खुल्ला क्षेत्र	श्री समैजी मा.वि.मझगौन श्री शारदा मा.वि., श्रीपुर		

वडा न. ९

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
१	बाढी/ कटान/डुवान	खुटीया खोलाबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरु: गौरी टोल, खुटीया बस्ती, लठाबुटीया, अर्जुनि टोल, मुरकटी, लुक्की, मुक्त कमैया बस्ती	विशेष वर्षा हुने मौषम	१०० हेक्टर जग्गा काटियो, ३० घरधुरी र खेतबारी डुवानमा, वडा न. ९, खल्ला टोल , २०६९ ४ घर आंशिक क्षति, वडा न. ९, धनचौरी , २०७४ घरहरु डुवानमा, अन्नबाली नष्ट, वडा न. ९, सेहरी टोल, २०७५

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
२	हावाहुरी /आगलगी	शेहरी, मुटकटी, धनचौरी, बल्मी	फाल्गुन देखि जेष्ठ महिना	६० घरजरा भाच्चियो र ५ जनाको मृत्यु, वडा न. ९, धनचौरी टोल साइवर , २०७६ १० घरजरा भाच्चियो, वडा न. ९, धनचौरी टोल साइवर , २०७५ ६० – ७० घरजरा भाच्चियो, वडा न. ९, बल्मी , २०७५ आगलगीबाट धनचौरी वनमा ठूलो क्षति, वडा न. ९, २०७७ ५० घर भत्कियो, वडा न. ९, अर्जुन टोल, २०७५ २५ घर भत्कियो, वडा न. ९, मर्कटट्टी टोल, २०७५
४	सुख्खा खडेरी	शेहरी, मुटकटी, धनचौरी, बल्मी		जनावर र रुखहरु मरेको, वडा न. ९, सेहरी टोल, २०७४
५	शितलहर	लठाबुटीया, अर्जुनि टोल, मुरकटी, लुक्की, मुक्त कमैया बस्ती	मंसिर देखि माघ	
६	जंगली जनावर आतंक	बल्मी, शेहरी, मुरकटी, धनचौरी	बर्षे भरी	
६	कमजोर पूर्वधा, न्यून सरसफाई र बाटोघाटो अभाव भएका विद्यालयहरु /खुल्ला क्षेत्र	श्री सरस्वती मा.वि., शैहरा श्री समेभ्की बेशिक बेशिक वि.		

वडा न. १०

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
१	बाढी/ कटान/डुवान	दूधेपानी/राता पानी खोलाबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरुः खमैरा बस्तीको श्रीलंका टोल, दमौरा खल्ला टुडैला खोलाबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरुः शिवरामपुर बस्तीका मुक्ती शिविर टुडैला र मोहना खोलाबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरुः दमौरा मक्ती शिविर	विशेष वर्षा हुने मौषम	१० हेक्टर खेती योग्य र १५० घरमा बाढीले क्षति पुरयाएको वडा न. १०, खमौरा, २०६५ १० हेक्टर खेती योग्य जमिन कटान, वडा न. १०, मलिका टोल, २०६३
२	हावाहुरी /आगलगी	हावाहुरी /आगलगीबाट अति जोखिम हुने बस्तीहरु : सीतापुर, भागेश्वरी, खमौरा/जनप्रभात बस्ती	फाल्गुन देखि जेष्ठ महिना	७० घरको छाना उडयो वडा न. १०, खमौरा, २०७६ ५० घरको छाना उडयो वडा न. १०, बोजिया बस्ती २०७०
				१० – १५ घरको छाना उडयो वडा न. १०, शान्ति टोल, २०७६ हावा हुरीको कारण ५ – ६ घरमा क्षति पुगेको छाना उडयो वडा न. १०, सन्ती टोल, २०७६ १० घर र विद्यालयको छाना उडाएर बाली तथा खाद्यान्नमा क्षति पुगेको, वडा न. १०, खैराना सरस्वती टोल, २०७६ १० घर जरा भत्कियो , वडा न. १०, दमौरा, २०७५ ३० घरको छाना उडेको र सामुदायिक वनको रुख ढलेको , वडा न. १०, खमौरा, २०७६ हावाहरीले छाना उडेको, सामुदायिक वनमा रुख ढलेर ८० घर प्रभावि, वडा न. १०, शिवरापुर, २०७२ विद्यालयको छाना उडाउँदा ७० घर प्रभावित, वडा न. १०, सितापुर, २०६०

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
३	सडक दुर्घटना	खमौरा (वडा न.३ देखि १२ न. वडा जोडने बाटो)	बर्षै भरी	
४	सुख्खा खडेरी	सुख्खा खडेरीबाट अति प्रभावित बस्तीहरु : सीतापुर, भागेश्वरी, जनप्रभात टोल, विष्टी टोल		छाला रोग र अन्य भाइरस रोगबाट मानव स्वास्थ्य प्रभावित, सामुदायिक वनका साना बोट विरुवा सुक्यो, पानीको सतह घटयो, वडा न. १०, जानकी र सीतापुर बस्ती, २०७२
५	शितलहर	शितलहरबाट अति प्रभावित बस्तीहरुः दमौरा, खमैरा/मक्त शिविर, भागेश्वरी	मंसिर देखि माघ	बाली नष्ट र घरपालुवा जनावरहरु मरेको, वडा न. १०, कालिका टोल, २०७७
६	कमजोर पूर्वधा, न्यून सरसफाई र बाटोघाटो अभाव भएका विद्यालयहरु /खुल्ला क्षेत्र	श्री गणेश अधाभुत वि., डमौरा श्री जानकी मा.वि., सीतापुर		

वडा न. ११

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
१	बाढी/ कटान/डुवान	टुडेला खोलाबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरुः टुडेला, पंटयाङ्गनी, कालीका टोल, आदर्श बस्ती	विशेष वर्षा हुने मौषम	१० हेक्टर कृषि जग्गा कटानमा १० घर भत्कियो, वडा न. ११, च्याक्कला खोला गाँउ, २०६३
		मच्छैली खोलाबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरुः गणेश मन्दिर र रामपुर बस्ती		५ घर भत्कियो, वडा न. ११, बान्द्रे खोला गाँउ, २०७७ ७ घर भत्कियो, वडा न. ११, डाँडा गाँउ, २०७४ १ घर भत्कियो, वडा न. ११, बगडा गाँउ, २०७८

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
२	हावाहुरी /आगलगी	वडा भरिका वस्तीहरु	फाल्गुन देखि जेष्ठ महिना	
३	सडक दुर्घटना न्यून छ।		बर्षे भरी	
४	सुख्खा खडेरी	सुख्खा खडेरीबाट अति जोखिम हुने बस्तीहरुः अकाशै पानीको भरमा खेती हुने भएकोले, बर्खा नभएको खण्डमा वडा भरीका बस्तीहरु प्रभावित हुने।		
५	शितलहर	वडा भरिका वस्तीहरु	मंसिर देखि माघ	
६	सर्प दंश	वडा भरिका वस्तीहरु	बर्षे भरी	
७	जंगली जनावर आतंक (बाँदर र बंदेल)	विरेन्द्रपुर, राम मन्दिर टोल, गणेश मन्दिर टोल, रामपुर	बर्षे भरी	
६	कमजोर पूर्वधा, न्यून सरसफाई र बाटोघाटो अभाव भएका विद्यालयहरु /खुल्ला क्षेत्र	श्री सरस्वती मा.वि., औलानी श्री कैलाश वेशिक स्कूल, कैलाश टोल		

वडा न. १२

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
१	बाढी/ कटान/डुवान	टुडेला र गनगडी खोलाबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरुः टुनैला, भाँगे साल, गौरी, शारदा बस्ती, आदर्श बस्ती, गणेशपुर, गौदाडा, सालिकाटोल, शैलेश्वरी कटान, जनप्रभात, चौकी मच्छेली र गनगडी खोलाबाट अति जोखिम पर्ने बस्तीहरुः शोत्यास, अलौडे	विशेष वर्षा हुने मौषम	३ घर भत्कियो, वडा न. १२, बङ्गेसल, २०७४ घर भत्कियो, वडा न. १२, शारदा टोल, २०७२ असिनापानीले बालीनालीमा पूर्ण क्षति, वडा न. १२, चौंकी गाउँ, २०७६
२	पहिरो	.शिम, चाँप, सल्लु, बल्डी, मच्छौला, चौकी, किडेकोट,	विशेष वर्षा हुने मौषम	
३	हावाहुरी /आगलगी	अति प्रभावितः चौकी बस्ती लगायत वडका सबै बस्तीहरु	फाल्गुन देखि जेष्ठ महिना	घरको छानो भत्कियो, वडा न. १२, आर्दश बस्ती, २०७४ घरपालुवा जनावरको घर भत्कियो र जनावरहरु मरेको, वडा न. १२, चौंकी, २०७७ चट्याङमा परेर दिपक साउदको मृत्यु, वडा न. १२, चौकी पिपल चौतारा, २०७१
४	सडक दुर्घना	औलानी बस्ती	बर्षे भरी	
५	सुख्खा खडेरी	शिम, खोलीचाँप, सल्ली, कौलमुडा, हलौडे, चौकी		वन धब्स्त र वन्य जन्तु मरेको, वडा न. १२, पाटकनी, २०७७
६	सर्प दंश	वडका सबै बस्तीहरु	बर्षे भरी	
७	जंगली जनावर आतंक	औलानी (रातोपानी बस्ती, टुडैला, कालीका टोल, गौदाडा, गणेशपुर, जनप्रभात, शैलेश्वरी	बर्षे भरी	जंगली कुकुरले र फ्याउरेले स्थानीय आवासमा आक्रमण गरेको, वडा न. १२, शान्टि टोल, २०७७

क्र.सं.	जोखिम /संभावित प्रकोप	कारण र स्थान विषेश अवस्था	समय	विगत १५ वर्षमा भएको जन/धनको क्षति
६	कमजोर पूर्वधा, न्यून सरसफाई र बाटोघाटो अभाव भएका विद्यालयहरु /खुल्ला क्षेत्र	श्री शिव प्रा.वि., गौडा श्री हरीहर विद्यानिकेतन बोडङ्ग स्कूल		

स्रोतः वडा प्रमुखसंगको प्रत्यक्ष सम्पर्क र राजदेवी इन्जिनियरीङ्ग कन्स्लटेन्ट प्रा.लि.

३.४. विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिक कार्ययोजनाका लक्ष्य र सूचकहरु

सि.नं.	सूचकहरु	आधार रेखा २०२२ को औसत	अल्पकालीन / मध्यकालीन लक्ष्य २०२५ (आ.ब. २०८१/०८२) सम्म	दीर्घकालीन लक्ष्य २०३० (आ.ब. २०८७/०८८) सम्म
१	गोदावरी नगरपालिकामा विपद्बाट हुने मानवीय क्षति उल्लेख्य रुपमा घटाउने			
१.१	विपद्बाट मृत्यु हुनको वार्षिक औसत संख्या	४	२	१
१.२	सडक दुर्घटनाबाट मृत्यु हुनेको वार्षिक औसत संख्या उल्लेख्य रुपमा घटाउने	४	२	१
२	गोदावरी नगरपालिकामा विपद्बाट प्रभावित व्यक्तिहरुको संख्या उल्लेख्य मात्रामा कम गर्ने			
२.१	विपद्बाट प्रत्यक्ष प्रभावित हुने परिवारको वार्षिक औसत संख्या	१६०	८०	४०
२.२	विपद्बाट घाइते हुने व्यक्तिहरुको वार्षिक औसत संख्या	१०	५	२
२.३	सडक दुर्घटनाबाट घाइते हुनेहरुको औसत संख्या	६०	३०	१५
२.४	विपद्बाट क्षति हुने घरहरुको वार्षिक औसत संख्या (RSLUC)	५९	२५	१९
३	गोदावरी नगरपालिकामा विपद्को कारण हुने प्रत्यक्ष आर्थिक क्षति उल्लेख्य रुपमा कमगर्ने			
३.१	विपद्बाट नोक्शान हुने औसत आर्थिक क्षति (RSLUC)	१००००००	५०००००	१००००००
४	गोदावरी नगरपालिकामा आधारभूत सेवाहरु र महत्वपूर्ण पूर्वाधारमा विपद्ले पुर्याउने क्षति र अवरोध उल्लेख्य रुपमा कम गर्ने			
४.१	स्वास्थ्य संस्थाका भवनहरुको प्रवलीकरण, मर्मत सम्भार र पूननिर्माण गरी उत्थानशीलता विकास गर्ने (हाल भएका संख्या १६)	११	५	६
४.२	विद्यालय भवनहरुको प्रवलीकरण गरी उत्थानशीलता विकास गर्ने (जम्मा विद्यालय संख्या ५४)	२३	८	१५
४.३	विद्यालयको कक्षाकोठाहरुको मर्मत संभार र प्रवलीकरण गरी उत्थानशीलता विकास गर्ने (जम्मा काक्षाकोठाहरुको संख्या ....)	५२	२०	३२
४.४	विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागी नमुना विद्यालय तयार गर्ने नमुना विद्यालय संख्या ३	९	३	६
४.५	सार्वजनिक र सरकारी भवनहरुको प्रवलीकरण, मर्मत सम्भार र पूननिर्माण गरी उत्थानशीलता विकास गर्ने (वडा कार्यालय १२,	१५	३	१२

सि.नं.	सूचकहरु	आधार रेखा २०२२ को औसत	अल्पकालीन / मध्यकालीन लक्ष्य २०२५ (आ.ब. २०८१/०८२) सम्म	दीर्घकालीन लक्ष्य २०३० (आ.ब. २०८७/०८८) सम्म
	कषि सेवा केन्द्र, आयर्वेदिक औषधालय,			
४.६	खानेपानी संरचनाहरुको मर्मत सम्भार आवश्यता अनुसार नयाँ निर्माण गरी उत्थानशीलता विकास गर्ने (हाल भएका ४ वटा)	मर्मत सम्भार ४, नयाँ निर्माण २	मर्मत सम्भार ४, नयाँ निर्माण १	मर्मत सम्भार ४, नयाँ निर्माण १
४.८	वायोइन्जिनियरीङ्ग प्रविधिद्धारा नदी किनारको संरक्षण	**१४**	**२**	**१२**
४.१०	ताल, सिमसार क्षेत्र तथा पोखरीहरुको संरक्षण	**२५**	**५**	**२०**
४.११	जलवायुमैत्री कृषि प्रवर्द्धन - आई पि. एम पाठशाला, थोपा सिंचाई, कम्पोश्टमल, बिषादिको सुरक्षित प्रयोग सम्बन्धि तालिम, प्रदर्शिनि, रेडियो कार्यक्रम इत्यादी)	**२८**	**१०**	**१८**
४.१२	जलवायुमैत्री गाउँ प्रवर्द्धन	**१५**	**३**	**१२**
५	गोदावरी नगरपालिकामा विपद् जोखिम न्यूनीकरणको संस्थागत संरचना तयार गर्ने			
५.१	नगरस्तरीय आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र स्थापना, सकृय रुपले सञ्चालन भएको	**१**	**१**	**१**
५.२	विपद् तथा जलवायु सूचना केन्द्र सञ्चालन भएको वडा संख्या	**६**	**३**	**३**
६	गोदावरी नगरपालिकामा बहुप्रकोप,पूर्वसूचना प्रणाली र विपद् जोखिम सूचना तथा आँकलनको व्यवस्थापन र उपलब्धतामा उल्लेख्य वृद्धि गर्ने			
६.१	कुल क्षेत्रफलको अनुपातमा बहुप्रकोप अनुगमन तथा पूर्वसूचना प्रणाली स्थापना र सञ्चालन भएको क्षेत्रफलको प्रतिशत		**१०**	**५०**
६.२	नगर क्षेत्रभित्रका विपद् प्रभावित स्थानको अनुपातमा सूचना प्रणाली मार्फत पूर्वसूचना प्राप्त गर्ने जनसंख्याको प्रतिशत		**३०**	**१००**
६.३	सामूदायिक खोज तथा उद्धार टोली गठन भएको वडाहरुको संख्या	**१२**	**५**	**१२**

स्रोतः इलाका प्रहरी कार्यालय, मालाखेती र ट्राफिक प्रहरी कार्यालयमा प्रत्यक्ष सम्पर्क र जोखिम संवेदशनशिल भू – उपयोग योजना गोदावरी नगरपालिका, २०७८

३.४ प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रहरू

यस विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिक कार्ययोजनाले विकास प्रक्रियामा विपद् जोखिम न्यूनीकरणलाई मुलप्रवाहीकरण गरी दिगो विकासमा सहयोग पुऱ्याउन समष्टिगत अवधारणालाई आत्मसाथ गरेको छ। विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि सेण्डाई कार्य ढाँचालाई र विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि राष्ट्रियरणनीतिक कार्ययोजना २०१८-२०३० लाई मूल मार्गदर्शनको रुपमा लिई यस कार्ययोजनाले चार प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रहरू र अठार प्राथमिकता प्राप्त कार्यहरू निर्धारण गरेको छ। हरेक प्राथमिकता प्राप्त कार्य अन्तर्गत अल्पकालीन र मध्यकालीन (सन् २०२२-२०२५), दीर्घकालीन (सन् २०२२-२०३०) र निरन्तर रुपमा गरिरहनुपर्ने क्रियाकलापहरुका लागि निरन्तर अवधि तोकी निम्न बमोजिमका रणनीतिक क्रियाकलापहरू निर्धारण गरिएका छन् ।

प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र १: स्थानीय सरोकारवालाहरुलाई विपद् जोखिम सम्बन्धी ज्ञान र बुझाई

प्राथमिकता प्राप्त कार्य १: जोखिमको वृहत नक्साङ्कन र सार्वजनिकरण

प्राथमिकता प्राप्त कार्य २: जोखिमको नक्साङ्कनमा संस्थागत र एकरुपता

प्राथमिकता प्राप्त कार्य ३: ज्ञान व्यवस्थापन र सूचना प्रणाली

प्राथमिकता प्राप्त कार्य ४: सरोकारवालाहरुको क्षमता अभिवृद्धि ।

प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र २ : विपद् शासकिय पद्धतीको सुदृढिकरण

प्राथमिकता प्राप्त कार्य ५: स्थानीय / समुदाय स्तरमा संस्थागत विकास

प्राथमिकता प्राप्त कार्य ६: कानूनी तथा नियामक संरचना निर्माण प्राथमिकता

प्राथमिकता प्राप्त कार्य ७: विपद् जोखिम सुशासनको लागि क्षमता अभिवृद्धि र सहकार्य

प्राथमिकता प्राप्त कार्य ८: विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीताको सुनिश्चितता

प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र ३: लगानी प्रबर्द्धन र उत्थाशिलता वृद्धि

प्राथमिकता प्राप्त कार्य ९: जिविकोपार्जन र उत्थानशिल क्षेत्रमा लगानी

प्राथमिकता प्राप्त कार्य १०: विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा सार्वजनिक लगानी वृद्धि

प्राथमिकता प्राप्त कार्य ११: नीजि क्षेत्रको संलग्नता र लगानी वृद्धि

प्राथमिकता प्राप्त कार्य १२: सामाजिक सुरक्षा तथा बीमा जोखिम हिस्सेदारी मार्फत विपद् उत्थानशीलता अभिवृद्धि

प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र ४: विपद् पूर्व तयारी

प्राथमिकता प्राप्त कार्य १३: प्रतिकार्य योजना

प्राथमिकता प्राप्त कार्य १४: बहु आयामिक कार्यदल र क्षमता वृद्धि

प्राथमिकता प्राप्त कार्य १५: समुदाय केन्द्रीत विपद् व्यवस्थापन कार्यक्रम

प्राथमिकता प्राप्त कार्य १६ः संचार सामग्री र प्रसारणमा सुधार

प्राथमिकता प्राप्त कार्य १७ः खोज तथा उद्धार क्षमता

प्राथमिकता प्राप्त कार्य १८ः अझ बलियो र राम्रो पुनर्निर्माण

परिच्छेदः चार

विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिक कार्ययोजनाका प्राथमिकता प्राप्त कार्यहरु

४.१.प्राथमिकता प्राप्त १ : स्थानीय सरोकारवालाहरुलाई विपद् जोखिम सम्बन्धी ज्ञान र बुझाइ

विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनका लागि गरिने समग्र क्रियाकलापलाई समाज र राज्यको विपद्सम्बन्धी बुझाईले निर्देश गर्दछ । प्रकोपको अवस्था र जोखिम सम्बन्धी सही ज्ञानले विपद् व्यवस्थापनका लागि उचित निर्णय लिन र कार्यान्वयन गर्न मार्ग प्रसस्त गर्दछ । प्रकोपको सम्भावना, समुदायको सम्मुखता र उपलब्ध क्षमताले संकटासन्नता र जोखिमको स्तर निर्धारण गर्दछ । गोदावरी नगरपालिका बहुप्रकोपको उच्च जोखिममा रहेको बिगतका तथ्याङ्कले देखाउँछ । कुन स्थानमा के कस्ता विपद्को जोखिममा छ, कति समुदाय र जनसंख्या जोखिमपूर्ण क्षेत्रमा बसोबास गर्दछन् भन्ने कुरा बहुप्रकोपको लेखाजोखा, जोखिम आँकलन तथा नक्शाङ्कनबाट जानकारी हुनेहुँदा बहुप्रकोप जोखिम सम्बन्धी सूचनाहरु, व्यवस्थित तथा अद्यावधिक गरी नीति निर्माण र समुदायलाई सहज उपलब्ध गराउने व्यवस्था हुनुपर्दछ । विपद् सम्बन्धी सूचना संकलन, प्रशोधन, व्यवस्थापन तथा त्यसको प्रसारको लागि गोदावरी नगरपालिकाको पर्याप्त क्षमता बिस्तार गर्नु आवश्यक पर्दछ । यी सवालहरुलाई सम्बोधन गरी विपद् जोखिमबारे बुझाई अभिवृद्धि गर्न देहाय बमोजिमका प्राथमिकता प्राप्त कार्यहरु अन्तर्गत अल्पकालीन अल्पकालीन/मध्यकालिन लक्ष्य (सन् २०२५ (आ.व. २०८१/८२) र दीर्घकालीन लक्ष्य (सन् २०३० (आ.व. २०८७/८८) निरन्तर गरिरहनुपर्ने क्रियाकलापको लागि निरन्तर अवधि किटान गरी रणनीतिक क्रियाकलापहरु निर्धारण गरिएको छ ।

प्राथमिकता क्षेत्र १

प्राथमिकता प्राप्त कार्यहरु

४.१.१: जोखिमको वृहत नक्साङ्कन र सार्वजनिकरण

जोखिम संवेदनशील भू–उपयोग योजनाको गोदावरी नगरपालिका बहुप्रकोपको जोखिममा रहेको छ । भूकम्प, बाढी, सडक दुर्घटना, आगलागी, महामारी यहाँका दोहोरिइरहने प्रमुख प्रकोपहरु हुन् । बहुप्रकोप सम्मुखता, समुदायको संकटानता र समुदायमा उपलब्ध क्षमताका आधारमा जोखिमको आँकलन, जोखिम नक्शाङ्कन यस नगरपालिकाले अपनाउनु आवश्यक छ । जोखिम संवेदनशील भू-उपयोग योजना तयार गरी जोखिमको स्तरको आधारमा भू-उपयोग क्षेत्र निर्धारण गरी कार्यान्वयन गर्न सकेको खण्डमा दीर्घकालीन रुपमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ । नगर विपद् जोखिम लेखाजोखा र आँकलनको लागि देहाय बमोजिम रणनीतिक क्रियाकलाप निर्धारण गरिएको छ ।

क.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१	विभिन्न किसिमका विपद्हरूबाट मृत्यु हुनेको संख्या नगरपालिका मार्फत् विपद् पोर्टलमा अध्यावधिक गर्ने	अद्यावधिक व्यवस्थित रुपमा नभएको	मृत्युहरुको वास्तविक तथ्यांकको अधावधिक अभिलेख हुनेछ।	घटना पश्चात् तुरुन्त/अल्पकालीन	वातावरण विपद् शाखा	नगरपालिका, वडा कार्यालय
२	विभिन्न किसिमका विपद्हरूबाट प्रभावित हुनेको संख्या नगरपालिका मार्फत	अद्यावधिक व्यवस्थित रुपमा नभएको	वास्तविक संख्याको अभिलेख निर्माण हुनेछ।	घटना पश्चात् तुरुन्त/अल्पकालीन	वातावरण विपद् शाखा	नगरपालिका
३	विभिन्न किसिमका विपद्हरूबाट भएको क्षति (आर्थिक/भौतिक)को आंकलन गरी प्रभावित हुनेको संख्या नगरपालिका मार्फत् विपद्	अद्यावधिक समय मै नियमित तथा व्यवस्थित रुपमा नभएको	वास्तविक संख्याको अभिलेख निर्माण हुनेछ	घटना पश्चात् तुरुन्त शुरु गरिहाल्नुपर्ने/अल्पकालीन	वडा कार्यालय	नगरपालिका
४	जोखिम संवेदनशील भू–उपयोग योजना मार्फत पहिचान गरीएका प्रमुख प्रकोपहरूको जोखिम संवेदनशील क्षेत्रहरुलाई सार्वजनिक गर्ने	पूर्ण रुपमा सार्वजनिक नभएको	बस्ती स्तर देखि पालिका स्तर सम्म योजना निर्माण गर्न सजिलो हुनेछ	आ.व.२०७९/ ८० अल्पकालीन	सामुदायि, वडा कार्यालय	नगरपालिका /सहयोगी संस्था
५	नगरपालिकाको जोखिम संवेदनशील भू–उपयोग योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने	कार्यान्वयन नभएको	आर्थिक/भौतिक तथा मानविय क्षति कम हुनेछ	आ.व.२०७९/ ८० दीर्घकालीन	नगरपालिका	सहयोगी संघ/संस्था

क्र.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
६	महामारीबाट सुरक्षाको लागि चेतनामूलक तथा सूचनामूलक सामग्रीको विकास, प्रसार तथा सामाजिक	कार्यान्वयन समय समयमा भएको	आर्थिक/भौतिक तथा मानविय क्षति कम हुनेछ	आ.व.२०७८/ ७९ दीर्घकालीन (प्रत्येक आर्थिक वर्षमा गर्नुपर्ने), अल्पकालीन	नगरपालिका	सहयोगी संघ/संस्था
७	मुख्य पूर्वाधार संरचना र सेवाहरुका आगलागी नियन्त्रण सम्बन्धी उपकरण राख्ने, राखिएका	कार्यान्वयन भइरहेकोलाई अझ प्रभावकारी बनाउने	आगलागीको जोखिम घट्नेछ	आ.व.२०७९/ ८० दीर्घकालीन (प्रत्येक आर्थिक वर्षमा गर्नुपर्ने), मध्यकालीन	नगरपालिका	सहयोगी संघ/संस्था
८	सडक दुर्घटनाका सम्भावित क्षेत्रहरुको पहिचान सहित प्रकोप आँकलन तथा नक्शांकन गरी जोखिम क्षेत्र	कार्यान्वयन नभएको	सडक दुर्घटनाको प्रकोप नक्शा उपलब्ध भएको हुनेछ	आ.व.२०७९/ ८० दीर्घकालीन (प्रत्येक आर्थिक वर्षमा गर्नुपर्ने)	नगरपालिका	सहयोगी संघ/संस्था
९	छाडा गाई वस्तु नियन्त्रणका लागि सो मार्फत उत्पादक मूलक कार्यक्रम	कार्यान्वयन नभएको	खेतमा अन्न बाली सुरक्षित हुनेछ	आ.व.२०७९/ ८० दीर्घकालीन (प्रत्येक आर्थिक वर्षमा	नगरपालिका	सहयोगी संघ/संस्था
१०	नगरपालिका जोखिम संवेदनशील भू–उपयोग योजना को बहुप्रकोपको लेखा जोखा गरी प्राप्त नतीजाको आधारमा प्रकोपको प्रकृति अनुरुपका पूर्वतयारी कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने	कार्यान्वयन नभएको	नगरपालिकाको बहुप्रकोप जोखिमको लेखाजोखा प्रतिवेदन सहित जोखिम न्यूनीकरणका काम सुरु भएका हुनेछन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सहयोगी संघ/संस्था
११	गोदावरी नगरपालिका विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना-२०७८ लाई प्रत्यक	कार्यान्वयन नभएको	पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य गर्न सजिलो हुनेछ	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सहयोगी संघ/संस्था

४.१.२ जोखिमको नक्साङ्कनमा संस्थागत र एकरुपता

बहुप्रकोप जोखिमको आँकलन तथा नक्शाङ्कनको लागि अन्तर निकाय समन्वय संयन्त्र स्थापना गर्नु पर्ने आवश्यकता छ। यसका लागि निम्न रणनीतिक क्रियाकलापहरू निर्धारण गरीएका छन्:

क्र.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१	दुई वा सो भन्दा बढी स्थानीय तहको सरोकारको विषय (प्रकोप, सम्मुखता, सङ्कटाउन्मुखता र जोखिम) मा तथ्याङ्क संकलनकोलागि एकरूपता कायम गर्न स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिहरु मार्फत समन्वय गर्ने र परिचालन गर्ने	फाटफुट रुपमा बनेको तर कर्यान्वय नभएको	प्रकोप, सम्मुखता, संकटउन्मुखता र जोखिम तथ्याङ्क संकलनमा एकरूपता कायम भएको हुनेछ	अल्पकालीन	नगरपालिका	स्थानीय विपत् व्यवस्थापन समिति,स्थानिय आपतकालीन संचालन केन्द्र, वडा कार्यालय, नेपाल रेडक्रस तथा विकास साझेदार
२	लागत न्यूनीकरण, स्रोत साधनको अधिकतम उपयोग वा प्रभावकारी सेवा प्रभावको लागि अन्य गाउँ पालिका वा नगरपालिकासँग साझेदारीमा आयोजनाको संयुक्त व्यवस्थापन गर्ने	खासै कर्यान्वय नभएको	सर्वसाधारणका लागि खुला श्रोत स्वरूपमा महत्वपूर्ण पूर्वाधार र आवासको बहु-प्रकोप जोखिम जानकारी उपलब्ध	अल्पकालीन	नगरपालिका	जल तथा मौसम विज्ञान विभाग, सहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग तथा विकास साझेदार
३	वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनसंग सम्बन्धित साझा सरोकारका विषयहरुमा विभिन्न कृयाकलापहरुको पहिचान तथा सहकार्य र समन्वय क्षेत्रहरुको पहिचान गरी र कार्यान्वयनकोलागि पहल गर्ने ।	केहि प्रयास भएको तथार खासै फाटफुट रुपमा भएको तर खासै निरन्तरता नभएको	बार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट अन्तर स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा आयोजना कार्यक्रम कार्यान्वय गर्न सजिलो हुने	अल्पकालीन	नगरपालिका	अन्य गाउँ पालिका वा नगरपालिका

४.१.३ ज्ञान व्यवस्थापन र सूचना प्रणाली

विपद् जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धी बुझाई अभिवृद्धि गर्न अध्यापन तथा प्रशिक्षण र अनुभव आदान प्रदानका कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्दछ । यसका लागि आवश्यक संस्थागत व्यवस्था गर्न देहाय बमोजिमका रणनीतिक क्रियाकलापहरु निर्धारण गरिएको छ ।

क्र.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१	जोखिम सुचना साझेदारीका लागि सरकारी संस्थाहरु, समुदायमा आधारित संस्थाहरु, विकास	सुस्त रुपम सहकार्य भइरहेको	जोखिम सुचना साझेदारीमा सहकार्य हुनेछ	निरन्तर	नगरपालिका	विपद् व्यवस्थापन शाखा, नेपाल रेडक्रस तथा विकास साझेदार
२	नगरपालिकाले सूचनामा आधारित विपद् जोखिम व्यवस्थापन प्रणालीको	सुस्त रुपमा कार्यान्वय भइरहेको	प्रत्येक वडा र समुदाय विपद जोखिम सूचना	दिर्घकालिन	नगरपालिका	वडा कार्यालय
३	नगर पालिका अन्तर्गत स्थानीय आपतकालीन कार्य संचालन केन्द्र स्थापना भइसकेकाले केन्द्रीय संचालन केन्द्र र		केन्द्र र प्रादेशिकसँग कार्यगत सम्बन्ध विस्तार गर्ने ।	दिर्घकालिन	नगरपालिका	विपद् व्यवस्थापन शाखा, नेपाल रेडक्रस तथा विकास साझेदार
४	स्थानीय आपतकालीन कार्य संचालन केन्द्रकोलागि नियमित रुपमा कार्य	कर्मचारीको व्यवस्थापन नभएको	स्थानीय आपतकालीन कार्य संचालन केन्द्रको काम नियमित हुनेछ	दिर्घकालिन	नगरपालिका	विपद् व्यवस्थापन शाखा, नेपाल रेडक्रस तथा विकास साझेदार
५	बाढी पहिरो, भूकम्प जस्ता ठुला विपद्लाई पूर्व सूचना प्रणालीमा आधारित विपद् व्यवस्थापन गर्न प्रभावकारी रणनीति तयार गरिने ।	विगतमा स्थापना गरिएका पूर्व सूचना प्रणली बिग्रेर बन्द अवस्थामा	विपद् पूर्व सूचना सम्प्रेषण भई क्षतिमा न्यूनिकरण हुनेछ	दिर्घकालिन	नगरपालिका	विपद् व्यवस्थापन शाखा, नेपाल रेडक्रस तथा विकास साझेदार

४.१.४ सरोकारवालाहरुको क्षमता अभिवृद्धि ।

विपद् जोखिम बारे बुझाईका लागि क्षमता अभिवृद्धि गर्न विभिन्न अध्ययन, अध्यापन, अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण कार्यक्रमहरु गर्नु पर्ने आवश्यकता छ । विद्यमान प्रशिक्षण केन्द्रहरुका क्षमता अभिवृद्धि गर्ने र राष्ट्रिय देखि स्थानीय स्तरसम्म विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि प्रशिक्षण र अनुसन्धान केन्द्रहरु स्थापना गर्ने आवश्यकता छ । यसका लागि निम्न रणनीतिक क्रियाकलापहरु निर्धारण गरिएको छन् ।

क.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१	सबै वडामा विभिन्न समुदायका दलित, महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा, अपाङ्ग, संकटउन्मुख समुदायहरु र सम्पूर्ण सरोकारवालाहरुको लागि	शुरुवात पनि नभएको अवस्था	संकटउन्मुख समुदायहरु र सरोकारवालाहरुको विपद् जोखिम सम्बन्धी बुझाईमा क्षमता विकास भएको हुनेछ ।	अल्पकालिन	वतावरण तथा विपद् व्यवस्थापन शाखा	स्थानीय विकास प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, प्रदेश सुशासन प्रशिक्षण
२	विद्यार्थी, अभिभावक, शिक्षक, स्वास्थ्यकर्मी, खानेपानी सेवा प्रदायक, सामुदायिक संस्था तथा उपभोक्ताहरुका लागि विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन खेल्नुपर्ने भूमिकाबारे जानकारी मूलक सामग्री बनाई प्रचार प्रसार गर्ने, तालीम प्रदान गर्ने र विभिन्न तहमा अनुभवको आदान प्रदान गर्ने ।	शुरुवात पनि नभएको अवस्था	विद्यार्थी, अभिभावक, शिक्षक, स्वास्थ्यकर्मी, खानेपानी सेवा प्रदायक, सामुदायिक संस्था तथा उपभोक्ताहरुको विपद् जोखिम बुझाईमा क्षमता वृद्धि भएको हुनेछ ।	अल्पकालीन	वतावरण तथा विपद् व्यवस्थापन शाखा, स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति	नेपाल सरशार, प्रदेश सरकार, स्थानीय दहमा क्रियाशिल गैर सरकारी संस्थाहरु
३	पेशेवर सवारी चालकहरुको लागि नियमित सडक सुरक्षा शिक्षा कार्यक्रमहरु	संचालन नभएको	सडक दुर्घटना कम गर्न पेशेवर सवारी चालकहरुको क्षमता विकास	अल्पकालिन	नगरपालिका	वडा कार्यालय
४	राजनीतिक दल तथा भातृ संगठनहरुका सदस्यहरु निर्वाचित जनप्रतिनिधि, विषयगत निकायका सम्पर्क व्यक्ति, विपद् जोखिम व्यवस्थापन क्षेत्रमा कार्यरत संघ		विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी कानूनी तथा नियामक व्यवस्था बारे व्यापक जानकारी भै निर्णय प्रक्रिया प्रभावकारी भएको	अल्पकालीन	नगरपालिका	वडा कार्यालय
५	बस्ती स्तरमा सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन गठन गर्ने	गठन नभएको	विपद् जोखिम न्यूनीकरण गर्न र गराउन सजिलो	अल्पकालीन	वडा कार्यालय	नगरपालिका
६	व्यापारी, व्यवसायी र उद्यमीहरुलाई विपद् जोखिम न्यूनीकरणबारे प्रशिक्षण दिई उनिहरुको		नीजि क्षेत्र विपद् जोखिमबारे जानकार भई जिम्मेवार भएको	अल्पकालीन	वडा कार्यालय	नगरपालिका

क.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
७	विपद् जोखिम सम्बन्धी चेतना तथा प्रशिक्षणका लागि विस्तृत राष्ट्रिय र स्थानीय स्तरको कार्यक्रमको विकास गरी	नियमित रुपमा संचालन नभएको	विपद् जोखिम सम्बन्धी चेतना अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।	अल्पकालीन	नगरपालिका	नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, गैर सरकारी
८	वडा र समुदाय स्तरमा विभिन्न कार्यदल गठन, गरी क्षमता विकासलाई विस्तार र संस्थागत गर्ने		विभिन्न कार्यालयले विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा सकृय भूमिका निर्वाह गरेका	अल्पकालिन	वडा कार्यालय	समुदाय, स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिनि
९	स्वयंसेवक ब्यूरो गठन तथा परिचालन निर्देशिका, २०७८ अनुमोदनको साथै कार्यान्वयन गर्ने	स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति तयार गर्ने निर्णय	विपद् आएको बेला सहयोग हुनेछ	अल्पकालिन	वडा कार्यालय, तयार नेपाल	समुदाय, स्थानीय विपद् व्यवस्थापन
१०	वतावरण तथा विपद व्यवस्थापन शाखा कार्य सञ्चालन निर्देशिका	स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको	वतावरण तथा विपद व्यवस्थापन शाखालाई काम	अल्पकालिन	नगरपालिका	गैर सरकारी संस्थाहरु,

४.२ प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र २ : विपद् शासकिय पद्धतीको सुदृढिकरण

विपद् जोखिम शासकीय पद्धतिको स्थापना तथा सुदृढीकरण जोखिम बुझ्ने तथा न्यूनीकरण र व्यवस्थापनको प्रयासका लागि पहिलो अनिवार्य शर्त हो । विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनका लागि आवश्यक संस्थागत संरचनाको स्थापना र सुदृढीकरण र आवश्यक नीति तथा कानूनको तर्जुमा गर्नुपर्ने हुन्छ । विभिन्न क्षेत्रगत विकास योजना मार्फत विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यलाई मुलप्रवाहीकरण गर्न आवश्यक संयन्त्र र प्रकृया निर्धारण गर्नुपर्छ । विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनमा नागरिक सरोकारको सम्बोधन तथा शासकीय पद्धति समावेशी र जोखिममा रहेका समूहमैत्री पनि हुनुपर्छ । संघीय संविधान बमोजिम विपद् व्यवस्थापनको लागि पनि नयाँ अवधारणा अनुसार संघीय नीति, कानून र रणनीतिक कार्ययोजना तयार भएको अवस्थामा स्थानीय सरकारको तोकिएको काम, कर्तब्य र अधिकार तथा स्थानीय आवश्यकता र संघीय र प्रादेशिक नीति तथा कार्ययोजनाको लक्ष्य पूरा गर्न सहयोग पुग्ने गरी यस प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र अन्तर्गत देहाय अनुसारका प्राथमिकता प्राप्त कार्यहरु र रणनीतिक क्रियाकलापहरु निर्धारण गरिएको छ ।

४.२.१ स्थानीय / समुदाय स्तरमा संस्थागत विकास

विपद् व्यवस्थापन तीनवटै सरकारको साझा अधिकार क्षेत्रमा पर्ने भएकोले स्थानीय सरकारले पनि आवश्यकता अनुसार कानून तर्जुमा र संस्थागत संरचना स्थापना तथा विद्यमान संरचनाहरुको सुदृढीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ । आफ्नो क्षेत्राधिकारभित्र विपद् व्यवस्थापनको शासकीय पद्धति सुदृढ र प्रभावकारी बनाउनु स्थानीय सरकारको जिम्मेवारी हो यसका लागि देहाय अनुरुपका रणनीतिक क्रियाकलापहरु निर्धारण गरिएको छ ।

क.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के,	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१	स्थानीय आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रलाई आधुनिक प्रविधिले भरिपूर्ण बनाई सञ्चालन गर्ने	स्थानीय आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द स्थापना भएको	विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरु प्रभावकारी रुपले सञ्चालन भएका	अल्पकालीन	नगरपालिका	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, तयार नेपाल तथा विकास
२	नगरपालिकामा तोकिए बमोजिम विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि विषयगत क्षेत्रलाई परिचालन गर्ने	विषयगत क्षेत्र गठन भइसकेको	विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरु ब्यवस्थित रुपले सञ्चालन गर्नका लागि विषयगत	अल्पकालीन	नगरपालिका	विपद् व्यवस्थापन शाखा विकास साझेदार, नेपाल
३	सबै विद्यालय र अस्पतालहरुमा विपद् व्यवस्थापन समिति गठन गरी कार्य जिम्मेवारी निर्धारण गर्ने		विद्यालय तथा अस्पतालमा विपद् व्यवस्थापन समिति गठन भई कार्य जिम्मेवारी निर्धारण भएको	मध्यकालीन	नगरपालिका	विपद् व्यवस्थापन शाखा, संघसंस्थाहरु, नेपाल रेडक्रस

४.२.२ कानूनी तथा नियामक संरचना निर्माण प्राथमिकता

विपद् व्यवस्थापनका सबै क्रियाकलापको समन्वयात्मक र प्रभावकारी रूपमा व्यवस्थापन गरी प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक विपद्बाट सर्वसाधारणको जीउज्यान र सार्वजनिक, नीजि तथा व्यक्तिगत सम्पत्ति, प्राकृतिक एवं सास्कृतिक सम्पदा र भौतिक संरचनाको संरक्षण गर्न नगर कार्यपालिकाले विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७५ बनाएको छ। यस ऐनको कार्यान्वयनका लागि विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन नियमावली तयार गर्नु पर्ने आवश्यकता छ। विपद् जोखिम न्यूनीकरणको लागि विभिन्न विषयगत क्षेत्रसँग सम्बन्धित कानूनी र नियामक संरचनाहरूको पनि विकास गर्नु पर्ने आवश्यकता छ। यसका लागि निम्न रणनीतिक क्रियाकलापहरू निर्धारण गरीएका छन्।

क.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के,	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१	विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७५ को प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा	नियमावली तयारी गर्ने सोचमा रहेको	विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन शासन व्यवस्थित र सुदृढ गर्न	अल्पकालीन	नगरपालिका	विपद् व्यवस्थापन शाखा नेपाल रेडक्रस सोसाइटी,विकास साझेदार
२	नगरको स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तयार गर्ने	तयारी गर्ने सोचमा रहेको	स्थानीय तहमा प्रभावकारी विपद् तथा जलवायु उत्थानशील	अल्पकालीन	नगरपालिका	विपद् व्यवस्थापन शाखा, विकास साझेदारहरु,नेपाल रेडक्रस सोसाइटी
३	स्थानीय सडक सुरक्षा रणनीति तयार गर्ने	आवश्यकता महशुस गरेको	स्थानीय सडक सुरक्षा रणनीति तयार भएको हुनेछ	अल्पकालीन	नगरपालिका	ट्राफिक प्रहरी कार्यालय, वडा कार्यालय, विकास साझेदारहरु तथा

क्र.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के,	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
४	सीट बेल्ट, हेलमेटको प्रयोग र सार्वजनिक यातायात सुरक्षा सम्बन्धी नियमहरुलाई		सडक प्रयोगकर्ताहरु सचेत र अनुशासित भई	अल्पकालीन	नगरपालिका	वडा कार्यालय ट्राफिक प्रहरी कार्यालय
५	राष्ट्रिय भवन संहिता लागू गर्ने, शहरी तथा ग्रामीण क्षेत्रहरूको लागि भवन संहिता अनुरुप		बाढी र भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माणका लागि नीतिगत व्यवस्था लागु भएको हुनेछ	निरन्तर	नगरपालिका	प्रदेश भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय, पूर्वाधार विकास शाखा तथा वडा कार्यालय
६	विपद् पश्चातको खोजउद्धार तथा राहत वितरण स्थानीय मापदण्ड तयार गरी	संघ कानुन अनुसार कार्यान्वयमा रहेको	उद्धारराहत सम्बन्धी मापदण्ड तथा राहत व्यवस्थापन	अल्पकालीन	नगरपालिका	नगरपालिका विपद् व्यवस्थापन शाखा, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी
७	स्थानीय भू उपयोग नीति, २०७८ लागु गरी कार्यान्वयन गर्ने ।	तयारभइ अनुमोदन अवस्थामा रहेको	सुरक्षित नगरपालिका तथा उत्थानसिल समुदाय भएको	निरन्तर	नगरपालिका	विपद् व्यवस्थापन शाखा, विकास साझेदारहरु,नेपाल रेडक्रस सोसाइटी

४.२.३ विपद् जोखिम सुशासनको लागि क्षमता अभिवृद्धि र सहकार्य

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन कार्यलाई प्रभावकारी र परिणाममुखी बनाउन नगरपालिका स्वयं र यसमा संलग्न सबै निकायहरुको क्षमता बढाउन आवश्यक हुन्छ। यसका लागि देहाय बमोजिमका रणनीतिक क्रियाकलापहरु निर्धारण गरिएको छ :

क्र.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१	विपद् व्यवस्थापनमा सम्बद्ध सरकारी तथा गैर सरकारी संस्थाहरुको क्षमता वृद्धिअभिवृद्धिका लागि एक आपसमा आदान प्रदानका	समान्य रुपमा सहकार्य भइरहेको	विपद् व्यवस्थापनमा काम गर्ने संस्थाहरुको क्षमता वृद्धि भएको हुनेछ	अल्पकालीन	नगर पालिका	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी तथा विकास साझेदारहरु
२	समुदायमा गठन हुनलागेका सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन समितिहरुलाई वडा कार्यालयमा सूचीकृत गरी विपद व्यवस्थापन समिति र सामुदायिक	स.वि.व्य.स. गठन गर्ने सोचमा रहेको	सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन समितिको स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिसँग	अल्पकालीन	नगर पालिका	नगर विपद् व्यवस्थापन शाखा, वडा कार्यालय,रेडक्रस सोसाइटी तथा विकास साझेदारहरु
३	विपद् जोखिम व्यवस्थापनमा पूर्वसूचना प्रणालीका लागि सम्बन्धित स्थानीय	पुरानो संरचना कार्यान्वयमा नरहेको	अन्तर स्थानीय तहबीच समन्वय भएको हुनेछ	मध्यकालीन	नगर पालिका	विपद् व्यवस्थापन शाखा, नेपाल रेडत्रस सोसाइटी

४.२.४ विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीताको सुनिश्चितता

विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरु यस प्रकारका जोखिममा रहेका समूहलाई प्राथमिकतामा राखेर सञ्चालन गर्नुपर्दछ र उनीहरुको अर्थपूर्ण सहभागिता मार्फत समावेशीताको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ । विपद् जोखिम न्युनिकणमा समावेशीकरणको सुनिश्चिताको लागि निम्न अनुसार रणनीतिक क्रियाकलापहरु निर्धारण गरिएको छ ।

तालिका: रणनितिक क्रियाकलापहरु

क्र.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१	विपद् जोखिम व्यवस्थापनमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्ययोजना तयार गर्ने	तयार गर्ने सोचमा रहेको	जोखिम व्यवस्थापनमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्ययोजना तयार भएको हुनेछ	मध्यकालीन	नगरपालिका	वि.व्यव. शाखा, महिला तथा बालबालिका शाखा,वडा कार्यालय
२	विपद् जोखिम व्यवस्थापनका कार्यक्रममा जोखिममा रहेका नागरिक र समुदायको पहुँच प्रतिनिधित्व र प्रभावकारी सहभागिताको लागि समुदायस्तरमा आमा समुह तथा टोल विकास समुह सामाजिक परिचालनका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने	टोल विकास समुह गठन गर्ने प्रकृयामा रहेको	विपद् जोखिम व्यवस्थापनका लागि नगरमा सामाजिक परिचालनका कार्यक्रमहरु सञ्चालन भएका हुनेछन्	मध्यकालीन	नगर पालिका	वडा का., नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, महिला तथा बालबालिका शाखा तथा विकास साझेदारहरु
३	सीमान्तिकृत समूह, महिला,अपाङ्गता भएका व्यक्ति,बालबालिका, तथा बृद्धबृद्धा जस्ता अति संकटान समुदायका लागि प्राथमिकताका आधारमाविपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी विशेष कार्यक्रमको विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने		समावेशीकरणका लागि विशेष कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ	मध्यकालीन	नगापालिका	प्रदेश आन्तरिक मामिला तथा कानुन मन्त्रालय तथा बालबालिका शाखा तथा विकास साझेदारहरु

क्र.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
४	विपद् व्यवस्थापनका सबै चरणहरुमा समूह, महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, बालबालिका, तथा बृद्धबृद्धा जस्ता अति संकटान समुदायको प्रत्यक्ष सहभागिता सुनिश्चित गर्नका लागि निर्देशिकासहित अनुगमन संयन्त्रको विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने	गर्ने गराउने सोचमा रहेको	विपद् व्यवस्थापनका सबै चरणमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सुनिश्चित भएको हुनेछ	मध्यकालीन	नगापालिका	प्रदेश योजना आयोग तथा बालबालिका शाखा तथा विकास साझेदारहरु

४.३ प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र ३: लगानी प्रबर्द्धन र उत्थाशिलता वृद्धि

विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा लगानी प्रवर्द्धन गर्नुको मूलभूत उद्देश्य उत्थानशीलता वृद्धिका लागि श्रोत परिचालन मार्फत विद्यमान जोखिम न्यूनीकरण गरी सम्भावित क्षतिलाई कम गर्नु हो । सार्वजनिक निजीलगानी सुनिश्चित गरेर जोखिम न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरुलाई विकास निर्माणका कार्यमा एकीकरण तथा आन्तरिकीकरण गरी भविष्यमा सृजना हुनसक्ने सम्भावित जोखिमको अन्तरनिहीत कारणहरुको सम्बोधन गरी जनधन तथा विकास पूर्वाधारहरुलाई सुरक्षित गर्न सकिन्छ । यस प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र अन्तर्गत देहाय बमोजिमका प्राथमिकता प्राप्त कार्यहरु र रणनीतिक क्रियाकलापहरु निर्धारण गरिएको छ

४.३.१ जिविकोपार्जन र उत्थानशिल क्षेत्रमा लगानी

सम्भावित तथा विद्यमान विपद् जोखिम न्यूनीकरणका उपायहरु मार्फत उत्थानशीलता वृद्धिका लागि विपद्का अन्तरनिहस्त कारणहरुलाई सम्बोधन गरी विकास कार्यमा मूलप्रवाहीकरण गर्न आवश्यक हुन्छ । यसका लागि निम्नअनुसारका रणनीतिक क्रियाकलापहरु निर्धारण गरिएको छ ।

क्र.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१	अति विपन्न तथा संकटासन्न परिवारहरुको लागि जीवनस्तर सुधार गर्ने कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयनमा लगानी गर्ने	केहि कार्यक्रम कार्यान्वयनमा रहेको	यस्तापरिवारहरुको विपद् उत्थानशिलतामा सुधार भएको हुनेछ	मध्यकालिन	स्थानीय विपद् व्यवस्थापन शाखा,	नगरपालिका

क्र.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
२	नगरको वार्षिक योजना छनोटदेखि नैं विपद् जोखिम न्यूनीकरण योजनालाई प्राथमिकता दिने	विपद् व्यवस्थापन कार्यक्रमकोलागि एक मुष्ट रकम छुटयाउने चलन रहेको	नियमित योजनामा विपद् जोखिम न्यूनीकरण समावेश भएको हुनेछ ।	निरन्तर	नगरपालिका	समुदाय,वडा कार्यालय,योजना शाखा, भौतिक पूर्वाधार विकास शाखा
३	नगरपालिकाले पूर्वाधार निर्माणका काम गर्दा नयाँ मात्र नभई सुरक्षित र मजबुत निर्माणको विधि अवलम्बन गर्ने		पूर्वाधार संरचनाहरु विपद् जोखिम न्यूनीकरणका दृष्टिले मजबुत हुनेछन	निरन्तर	नगरपालिका	विपद् व्यवस्थापनवडा कार्यालय,योजना शाखा, भौतिक पूर्वाधार विकास शाखा
४	नगरपालिका क्षेत्रभित्र जोखिम मा रहेका पूर्वाधारहरु(विद्यालय, अस्पताल, स्वास्थ्य चौकी, खानेपानी तथा सरसफाइका संरचना, सरकारी तथा सावजनिक भवनहरु, ऐतिहासिक सम्पदा र साँस्कृतिक धरोहरहरु) प्रवलीकरणका लागि लगानी बढाउने	साकारात्म सोचमा रहेको	जोखिमयुक्त पूर्वाधारहरु सुरक्षित भएका हुनेछन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	प्रदेश सामाजिक विकास मन्त्रालय, भौतिक पूर्वाधार मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग तथा उप महा नगरपालिका विषयगत शाखा

क.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
५	श्री घंटेश्वर मा.वि., वडा न. १, अत्तरीया लाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुननिर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुनेछन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार
६	किडस जोन एकेडमिक वि., वडा न. १ अत्तरीया लाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुननिर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुनेछन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार

क.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
७	श्री दुर्गा लक्ष्मी मोडेल स्केण्री बोडिंग स्कूल, वडा न. २, अत्तरीया लाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुनर्निर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुनेछन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार
८	श्री कृष्ण अधाभुत स्कूल, वडा न. २, तेघरी लाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुनर्निर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुनेछन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार

क्र.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
९	श्री खप्तड विद्या निकेतन स्कूल, वडा न. ३, मालाखेती लाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुनर्निर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुनेछन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार
१०	श्री मुक्ति प्रामरी स्कूल, वडा न. ३, मालाखेतीलाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुनर्निर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुनेछन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार

क.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
११	श्री राष्ट्रिय मा. वि., वडा न. ४, बास्कोटालाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुननिर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुनेछन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार

क्र.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१२	श्री दशरथ चन्द्र मा.वि., वडा न. ४, गोदावरी लाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुननिर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने ।	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुने छन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार

क्र.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१४	श्री सिद्धबाबा मा.वि., वडा न. ५, गेटा लाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुननिर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुने छन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार

क.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१५	श्री सरस्वती उच्च मा.वि., वडा न. ५, गेटा, लाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुननिर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुने छन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार

क्र.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१६	श्री वेस्ट्रन गेनियस स्कूल, वडा न. ६, भुलारा लाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुननिर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुने छन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार

क.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१७	श्री शैलेश्वरी स्कूल, वडा न. ६, बडियहा लाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुननिर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुने छन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार

क.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१७	त्रिपोलर स्कूल, वडा न. ७, लालपुर गौडी लाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुननिर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुने छन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार

क्र.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१८	चन्देश्वर नि.मा.वि., वडा न. ७, लालपुर लाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुनर्निर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुने छन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार

क्र.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१९	श्री समैजी मा.वि.वडा न. ८, महगौन लाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुनर्निर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुने छन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार

क्र.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
२०	श्री शारदा मा.वि., वडा न. ८ श्रीपुर लाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुनर्निर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	सबै विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुने छन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार

क्र.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
२१	श्री सरस्वती मा.वि., वडा न. ९, शैहरा लाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुननिर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव 	सबै विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुने छन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार
२२	श्री समेभी बेशिक विद्यालय, वडा न. ९, धनचौरी लाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुननिर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव 	सबै विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुने छन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार

क्र.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
	श्री गणेश अधाभुत वि., वडा न. १० दमौरा, लाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुननिर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	सबै विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुने छन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार

क.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
२३	श्री जानकी मा.वि., सीतापुर, लाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुननिर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुने छन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार

क.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
२४	श्री सरस्वती मा.वि., वडा न. ११, औलानी लाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुननिर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुने छन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार
२५	श्री कैलाश वेशिक स्कूल, वडा न. ११ औलानी, कैलाश टोल लाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुननिर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुने छन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार

क्र.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
२६	श्री शिव प्रा.वि., वडा न. १२ गौडालाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुनर्निर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुने छन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार
२७	श्री हरीहर विद्या निकेतन बोडङ्ग स्कूल, वडा न. १२ गौडीलाई मजबुत संरचनाको रुपमा पुनर्निर्माण तथा प्रवलीकरणगरी सुरक्षित आपतकालीन आवासीय सेवा समेत दिन सक्ने गरी निर्माण गर्ने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	विद्यालय उत्थानशील र सुरक्षित भएका हुने छन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश योजना आयोग,प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय, वि.व्य.स.गाउँपालिका शिक्षा शाखा विकास साझेदार

क्र.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
२८	बृहत् विद्यालय सुरक्षा अवधारणाको कार्यान्वयन गरी सबै विद्यालयलाई सुरक्षित विद्यालय बनाउन	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	सबै विद्यालय विपद् जोखिमबाट सुरक्षित भएका हुनेछन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, भौतिक पूर्वाधार मन्त्रालय, प्रदेश शिक्षा निर्देशनालय विब्यस, समुदाय, शिक्षा मन्त्रालय,शिक्षा शाखा
२९	सरकारी कार्यालयहरु,सामुदायिक भवनहरु, विद्यालयहरु, अस्पतालहरु र आश्रयस्थलहरु र सार्वजनिक पूर्वाधारहरु,बालमैत्री , बृद्धबृद्धा तथा अपाङ्गमैत्री बनाउने	साकारात्म सोचमा रहेको भएता पनि बजेटको अभाव	संकटासन्न समूहको उत्थानशीलता वृद्धि भएको हुनेछ	दीर्घकालीन	नगरपालिका	सामाजिक विकास मन्त्रालय, भौतिक पूर्वाधार मन्त्रालय, शिक्षा शाखा तथा विकास साझेदारहरु

स्रोतः जोखिम संवेदशनशिल भू–उपयोग योजना गोदावरी नगरपालिका, २०७८

४.३.२ विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा सार्वजनिक लगानी वृद्धि

नगरपालिकाको वार्षिक योजना तथा कार्यक्रमहरु तथा विकास निर्माणका ठूला परियोजना र सडक निर्माण जस्ता कार्यमा जोखिम आँकलनका आधारमा निश्चित प्रतिशत बजेट विपद् जोखिम न्यूनीकरणको लागि छुट्याउने अनिवार्य व्यवस्था गरी विपद् जोखिम न्यूनीकरणको लागि सार्वजनिक लगानी बढाउन सकिन्छ। यसका लागि निम्नानुसार रणनीतिक क्रियाकलापहरु निर्धारण गरिएको छ।

क.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१	नगरपालिकाको वार्षिक विकास बजेटको कम्तीमा १० प्रतिशत विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि छुट्याउने	न्यूनमात्रामा बजेट विनियोजन गर्ने चलन रहेको	विपद् जोखिम न्युनीकरणका लागि लगानी सुनिश्चित भएको हुनेछ	निरन्तर	नगरपालिका	विपद् व्यवस्थापन शाखा तथा नगरकार्यपालिका
२	सडक निर्माण लागतको कम्तिमा ५ प्रतिशत रकम सडक सुरक्षाका लागि छुट्याउने व्यवस्था गर्ने		सडक दुर्घटनाको जोखिम न्यूनीकरणका लागि लगानी सुनिश्चित भएको हुनेछ	निरन्तर	नगरपालिका	पूर्वाधार विकास शाखा तथा नगरकार्यपालिका
३	विकास आयोजनाको बजेटबाट विपद् पश्चात पुनर्निर्माणमा उपयोगी गर्ने अनुमति दिन बजेट		पुनर्निर्माणका लागि लगानी उपलब्ध भएको हुनेछ	मध्यकालीन	नगरपालिका	विपद् व्यवस्थापन शाखा तथा नगरकार्यपालिका

४.३.३ नीजि क्षेत्रको संलग्नता र लगानी वृद्धि

निजी क्षेत्रले एकातिर आफ्नै व्यवसाय र कर्मचारीहरुको सुरक्षा र व्यवसायिक निरन्तरताको लागि लगानी गर्नुपर्दछ भने अकोतर्फ व्यवसायिक उत्तरदायित्वको रुपमा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि लगानी गर्न र व्यवसायिक रुपमा सरकारसँग साझेदारी र नवप्रवर्तनका लागि लगानी गर्ने वातावरण तयार गर्नुपर्दछ। विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा निजी क्षेत्रको साझेदारी र लगानी वृद्धिका लागि निम्नानुसार रणनीतिक क्रियाकलाप निर्धारण गरिएको छ

क्र.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१	व्यापारी, व्यवसायी र उद्यमीहरुलाई व्यवसाय निरन्तरता योजना निर्माण गर्न प्राविधिक सहयोग गर्ने	व्यवसाय निरन्तरता योजना गर्न सम्बन्धमा जानकारी नभएको	व्यवसाय निरन्तरता योजना तयार भइ कार्यान्वयन भएको हुनेछ	निरन्तर	नगरपालिका	उद्योग बाणिज्य संघ, विपद् व्यवस्थापन शाखा तथा निजी क्षेत्र
२	नीजि क्षेत्रलाई विपद् व्यवस्थापनमा संलग्न गराउन कर छुट जस्ता सहुलियत दिई आवद्ध		विपद् जोखिमको सहयोग अदान प्रदान हुनेछ	दिर्घकालिन	नगरपालिका	उद्योग बाणिज्य संघ, विपद् व्यवस्थापन शाखा तथा
३	व्यवसायिक सामाजिक उत्तरदायित्व मार्फत विपद जोखिम न्यूनीकरण, पूर्वतयारी, पुनर्लाभ र पुननिर्माणका लागि निजी	समय समय भइरहेको	विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा निजी क्षेत्रको लगानी र साझेदारी वृद्धि भएको हुनेछ	निरन्तर	नगरपालिका	उद्योग बाणिज्य संघ, विपद् व्यवस्थापन शाखा तथा निजी क्षेत्र
४	विपद् जोखिम लगानी तथा जोखिम हिस्सेदारीका लागि सार्वजनिक, निजी संयुक्त लगानी प्रवर्द्धन गर्ने कार्यक्रम तयार गरी		विपद् जोखिम न्युनीकरणमा निजी क्षेत्रको लगानी र साझेदारी वृद्धि भएको हुनेछ	मध्यकालीन	नगरपालिका	उद्योग बाणिज्य संघ, विपद् व्यवस्थापन शाखा तथा निजी क्षेत्र,
५	वित्तीय संस्था, सहकारी तथा सामुदायिक संस्थाहरु मार्फत विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा लगानीको लागि सहज वातावरणको		विपद् जोखिम न्नीकरणका लागि निजी तथा सामुदायिक	मध्यकालीन	नगरपालिका	उद्योग बाणिज्य संघ, निजी क्षेत्र, सामुदायिक

४.३.४ सामाजिक सुरक्षा तथा बीमा जोखिम हिस्सेदारी मार्फत विपद् उत्थानशीलतामा अभिवृद्धि

विपद् पश्चात् वितरण गरिने राहतलाई सामाजिक सुरक्षा, बीमा, कृषि तथा पशु बीमा,असम्पत्ति बीमा जस्ता जोखिम हिस्सेदारीका उपायहरु मार्फत क्रमशः प्रतिस्थापन गर्न जरुरी छ र सामुदायिक तथा सामाजिक सुरक्षाका क्रियाकलापहरुलाई जोखिम व्यवस्थापनसँग जोडेर सञ्चालन गर्नुपर्दछ। यसका लागि निम्नानुसार रणनीतिक क्रियाकलापहरु निर्धारण गरिएको छ।

क्र.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१	विपद्को जोखिममा रहेका समूह, समुदाय तथा नागरिक जीवन बीमाको व्यवस्था गर्ने	सकारात्मक सोचमा रहेको	जोखिममा रहेका नागरिकको उत्थानशीलता वृद्धि भएको हुनेछ	अल्पकालीन	नगरपालिका	बीमा कम्पनीहरु तथा निजी क्षेत्र

क.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
२	घर, भवन तथा निजी सम्पत्तिको बीमाको लागि नीतिगत रुपमा	कार्यान्वयमा ल्याउन नसकेको	विपद्बाट हुने नोक्शानीको क्षतिपूर्ति	मध्यकालीन	नगरपालिका	बीमा कम्पनीहरु, निजी क्षेत्र
३	कृषि तथा पशु बीमा कार्यक्रमलाई नगर क्षेत्रका सबै बस्तीहरुमा बिस्तार	केहि स्थानमा कार्यान्वयमा रहेको	कृषि क्षेत्रको उत्थानशीलता वृद्धि भएको हुनेछ	मध्यकालीन	नगरपालिका	बीमा कम्पनीहरु, निजी क्षेत्र
४	नगरका सार्वजनिक भवनहरु, विद्यालय,अस्पताल,स्वास्थ्य चौकी तथा महत्वपूर्ण पूर्वाधारहरुको विपद्	कार्यान्वय नरहेको	सार्वजनिक भवन तथा पूर्वाधारहरुको विपद् बीमा भएको हुनेछ	दीर्घकालीन	नगरपालिका	प्रदेश योजना आयोग, प्रदेश मन्त्रालय, बीमा

४.४ प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र ४: विपद् पूर्व तयारी

यस प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रले प्रभावकारी प्रतिकार्यको लागि आवश्यक पूर्वतयारी र जोखिम न्यूनीकरण सहितको पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माणलाई समेट्दछ ।

४.४.१ प्रतिकार्य योजना

विपद् पश्चातको प्रतिकार्य, पुनर्स्थापना र पुनर्निर्माण तथा पुनर्लाभका गतिविधिहरुमा बहुप्रकोप जोखिमलाई ख्याल गरी अझ बलियो र सबैप्रकारको जोखिमबाट सुरक्षित निर्माणका लागि आवश्यक रणनीतिक क्रियाकलापहरुलाई समेटेर निम्नानुसारका प्राथमिकता प्राप्त कार्यहरु र रणनीतिक क्रियाकलापहरु निर्धारण गरिएको छ ।

क.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१	नगरपालिका स्तरीय विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकाय ियोजना – २०७८ लाई प्रत्येक आर्थिक वर्षमा तर्जुमा गर्नुपर्ने	पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तयार भएको	प्रत्येक वर्ष तर्जुमा भएको हुनेछ ।	प्रत्यक आथिएक वर्षमा निरन्तर	नगरपालिका	विपद् व्यवस्थापन शाखा तथा नगरकार्यपालिका
२	आपतकालीन कार्य संचालन केन्द्र अझ व्यवस्थित गर्ने ।	आपतकालीन कार्य संचालन केन्द्र	सूचना आदान प्रदान गर्न र गराउन सजिलो हुनेछ ।	दिर्घकालिन	नगरपालिका	विपद् व्यवस्थापन शाखा तथा नगरकार्यपालिका
३	न.पा. अन्तर्गतका प्रत्येक सार्वजानिक तथा नीजि विद्यालयहरुको विपद् सुरक्षा योजना तथा तयारी गर्ने सहजिकरण गर्ने ।		प्रत्येक विद्यालयहरुको विपद् व्यवस्थापन पूर्व तयारी योजना तर्जुमा र लागु	मध्यकालिन	नगरपालिका	विपद् व्यवस्थापन शाखा तथा नगरकार्यपालिका

क.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
४	विपद् प्रभावित र उपयुक्त स्थानहरुमा मानव तथा पशु पंक्षिहरुको लागि आकस्मिक आश्रयस्थलको निर्माण र व्यवस्थापन गर्ने ।	कुनै कुनै ठाउँमा निर्माण गर्ने सोचमा रहेको	आपतकालीन समयको लागि खुल्ला क्षेत्र पहिचान र आश्रयस्थल निर्माण भएको हुनेछ	मध्यकालीन	नगरपालिका	आन्तरिक मामिला तथा कानुन मन्त्रालय, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी तथा विकास साझेदारहरु
५	उपयुक्त र पायक पर्ने स्थानहरुमा पानी खाद्य सामग्री, औषधी अन्य राहतका सामग्रीहरुको भण्डारण स्थापना गर्ने ।		स्थापना र सामग्रीहरुको भण्डारण भएका हुनेछन ।	मध्यकालिन	नगरपालिका	आन्तरिक मामिला तथा कानुन मन्त्रालय, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी तथा विकास साझेदारहरु
६	स्थानीय तहका भण्डारण गृहहरुमा महिला,सुत्केरी,बालबालिका,बृद्धबृद्धा, अपाङ्गता भएका तथा विरामीका विशेष आवश्यकता पूरा हुने गरी खाद्यान्न, औषधि, सरसफाइका सामाग्री तथा उपकरणहरु पर्याप्त मात्रामा भण्डारण गर्ने		आपतकालीन समयमा विशेष आवश्यकता सम्बोधनको सुनिश्चिता भएको हुनेछ	निरन्तर	नगरपालिका	आन्तरिक मामिला तथा कानुन मन्त्रालय, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी तथा विकास साझेदारहरु
७	बाल-बालिका, महिला, सुत्केरी, वृद्ध, अपाङ्ग तथा विरामीहरुको लागि विशेष आवश्यक सामाग्रीको भण्डारण गर्ने	स्वास्थ्य केन्द्रमा केहि सामाग्रीहरु व्यवस्थापन गर्ने गरेको	आपतकालीन समयमा विशेष आवश्यकता सम्बोधनको सुनिश्चिता भएको हुनेछ	निरन्तर	नगरपालिका	आन्तरिक मामिला तथा कानुन मन्त्रालय, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी तथा विकास साझेदारहरु
८	सम्भावित विपद् प्रभावितहरुको तत्काल उद्धारकार्यका लागि आवश्यक पर्ने एम्बुलेन्स, डोजर, दमकल, स्ट्रेचर, डुङ्गाहरु, लाईफ ज्याकेट, गल, कोदालो गैची, तथा सामाग्रीहरुको पर्याप्त मात्रामा भण्डारण वा निश्चितता गर्ने ।	केहि सामाग्रीहरु को पर्याप्त मात्रामा भण्डारण वा निश्चितता गर्ने चलन भएको	आपतकालीन समयमा विशेष आवश्यकता सम्बोधनको सुनिश्चिता भएको हुनेछ	निरन्तर	नगरपालिका	आन्तरिक मामिला तथा कानुन मन्त्रालय, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी तथा विकास साझेदारहरु

४.४.२ बहु-आयामिक कार्यदल र क्षमता वृद्धि

बहुप्रकोप जोखिम आँकलन र पूर्वानुमान पद्धतिको सुदृढीकरण गरी पूर्वसूचना प्रणलीसँग जोडेर यसको बिस्तार गर्न आवश्यक छ । विपद् पूर्वसूचनामा जोखिममा रहेका समुदाय र समूहको पहुँच स्थापित गनुपर्दछ । प्रभावकारी प्रतिकार्यका लागि कार्य सञ्चालन प्रक्रिया र विधि तर्जुमा गर्नुपर्दछ । यसका लागि देहाय अनुसारका रणनीतिक क्रियाकलापहरु निर्धारण गरिएको छ ।

क.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१	नगरपालिका भित्र बग्ने प्रमुख खोलाहरु गोदावरी, खुटीया, मोहना, मनहरा लगायतका अन्य खोलामा बाढीको जोखिममा रहेका क्षेत्रमा	कुनै कुनै खोलामा पूर्वसूचना प्रणालीको स्थापना गरेको तर संचालनमा नभएको ।	पूर्वसूचना प्रणली व्यवस्थित भएको हुनेछ	मध्यकालीन	नगरपालिका	विपद् व्यवस्थापन शाखा, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी,
२	स्थानीय ज्ञान सीप, अनुभव र परम्परागत असल अभ्यासलाई विपद् पूर्वसूचनाको रुपमा सदुपयोग गर्ने		पूर्वसूचनामा परम्परागत ज्ञान,सीप र अनुभवलाई समेटिएको हुनेछ	निरन्तर	नगरपालिका	विपद् व्यवस्थापन शाखा, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, तथा
३	जल तथा मौसम मापन केन्द्र र स्थानीय सञ्चार माध्यमसँगको समन्वयमा जोखिममा रहेका समुदायको पूर्वसूचनामा पहुँच		संकटासन्न समुदायको पूर्वसूचनामा पहुँच स्थापित भएको हुनेछ	निरन्तर	नगरपालिका	विपद् व्यवस्थापन शाखा, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी तथा
४	विपद् पूर्वसूचनामा जोखिममा रहेका महिला,बालबालिका, बृद्धबृद्धा, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा संकटान समुदायको पहुँच,प्रतिनिधित्व र		पूर्वसूचना प्रणालीमा सबैको पहुँच सुनिश्चित भएको हुनेछ	निरन्तर	नगरपालिका	विपद् व्यवस्थापन शाखा, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, विकास साझेदार
५	प्रत्येक वडा स्तरीय खोज, उद्धार प्राथमिक उपचार, क्षति मूल्यांकन, पूर्व सूचना जस्ता कार्यदलहरु गठन संस्थागत र आवश्यक	केहि वडाहरुमा उद्धार प्राथमिक उपचारका केही सामाग्रीहरु सतर्क अवस्थामा रहेको	गठन, क्षमता अभिवृद्धि भई सक्षम रुपमा काम गर्न सक्ने गरी कार्यदलहरु समूहहरु संस्थागत भएका हुनेछन् ।	अल्पकालिन मध्यकालिन, दिर्घकालिन	नगरपालिका	विपद् व्यवस्थापन शाखा, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, विकास

४.४.३ समुदाय केन्द्रीत विपद् व्यवस्थापन कार्यक्रम

समुदायमा आधारित संस्थाहरुलाई विपद् जोखिमको अवस्था आँकलन तथा स्थानीय जोखिम न्युनीकरण योजना निर्माणमा सहभागी गराई विपद् सम्बन्धी ज्ञान र सूचना संबाहकको रुपमा विकास गर्नुपर्दछ । सामुदायिक संस्थाहरुको विकास, विस्तार र सञ्जालीकरणले समुदायको क्षमता अभिबृद्धि हुन्छ । विपद्को समयमा प्रारम्भिक प्रतिकार्यकर्ता समुदाय नै हुन्छ । यसका लागि देहाय बमोजिमका रणनीतिक क्रियाकलापहरु निर्धारण गरिएको छ ।

क्र.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१	नगर क्षेत्रका विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका लागि समुदायमा आधारित संस्थाहरुको स्थापना, विकास र संञ्जालीकरण गर्ने	समय समयमा नगर क्षेत्रका विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका क्षेत्रमा कामगर्ने संस्था बिच छलफल कार्यक्रम संचालन हुदै आएको सथै थप संस्था	समुदायमा प्रभावकारी रुपमा विपद् व्यवस्थापनमा सहयोग पुग्नेछ	मध्यकालीन	नगरपालिका	वडा कार्यालय, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी तथा विकास साझेदार
२	समुदायमा विपद् पूर्व अभ्यास कार्यक्रम गरी विपद् प्रतिकार्यमा दक्ष बनाउने	खासै प्रचलन नरहेको	समूदाय र समूहहरु विपद प्रतिकार्यका	अल्पकालिन मध्यकालिन, दिर्घकालिन	नगरपालिका	वडा कार्यालय, नेपाल रेडक्रस
३	विपद् जोखिम व्यवस्थापनका कार्यक्रम तथा नीति निर्माणमा महिला, बालबालिका, बृद्धवृद्धा,		समुदायमा आधारित विपद् जोखिम व्यवस्थापन समावेशी	मध्यकालीन	नगरपालिका	वडा कार्यालय, नेपाल रेडक्रसा सोसाइटी
४	समुदायमा आधारित तालिम प्राप्त र इच्छुक स्वयमसेवकहरुको प्रथम खोज तथा उद्धार समूह निर्माण गरी	स्वयमसेवक परिचालन कार्यविधि पारित हुने अवस्थामा	समुदायमा तालिम प्राप्त प्रथम खोज तथा उद्धारक	मध्यकालीन	नगरपालिका	भू.पू. सुरक्षा निकाय, नेपाल रेडक्रस

४.४.४ संचार सामग्री र प्रसारणमा सुधार

आम सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको विकासलाई विपद् पूर्वसूचना, पूर्वतयारी र प्रतिकार्यमा व्यवस्थित रुपमा प्रयोग गर्ने संयन्त्र र विधिको विकास गरी विभिन्न माध्यमहरु मर्फत विपद् सूचनामा जोखिममा रहेका समुदायको पहुँच बढाउन आवश्यक छ। यसका लागि निम्नानुसार रणनीतिक क्रियाकलापहरु निर्धारण गरिएको छ।

क्र.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१	विपद् प्रभावित जोखिम क्षेत्रहरुमा विपद् सामुदायिक सूचना	प्रचनलन नरहेको	स्थापना भएका हुनेछन	मध्यकालिन	नगरपालिका	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी तथा विकास साझेदार
२	आमसञ्चार, स्थानीय र आधुनिक सूचना प्रविधिलाई विपद् जोखिम सचेतना वृद्धिअभिवृद्धि र पूर्वसूचना प्रणालीसँग		विपद् जोखिमको जानकारी र पूर्वसूचनामा प्रविधिको प्रयोग	अल्पकालीन	नगरपालिका साझेदार संस्थाहरु	नगरपालिका विपद् व्यवस्थापन शाखा,पत्रकार महासंघ,सञ्चार संस्था, एफ.एम रेडीयोहरु, नेपाल

क्र.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
३	प्रदेश र केन्द्रीय तहसँग समन्वय हुनकोलागि विपद् जोखिम न्यूनीकरण पोर्टलमा सूचना राख्ने काम नियमिता गर्ने	सूचना राख्ने काम खासै नियमितता नभएको	विपद् सूचना व्यवस्थित भएको हुनेछ	मध्यकालीन	नगरपालिका साझेदार संस्थाहरु	आन्तरिक मामिला तथा कानुन मन्त्रालय, केन्द्र प्रदेश र जिल्ला आपतकालीन कार्यसञ्चालन,
४	विपद् पश्चात्को आवश्यकताको लेखाजोखाको लागि आधुनिक सूचना प्रविधिको उपयोग गरेर		विपद्बाट भएको क्षतिको विवरण तत्काल उपलब्ध भएको हुनेछ	मध्यकालीन	नगरपालिका	आन्तरिक मामिला तथा कानुन मन्त्रालय, जिल्ला आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र, नेपाल

४.४.५ खोज तथा उद्धार क्षमता

समुदाय तहमा स्वयमसेवकहरुको प्रथम उद्धारकर्ता टोली तयार गरी क्षमता विकास गर्नुपर्दछ। त्यसैगरी समुदायतहमा आवश्यक खोज उद्धार सामग्रीको व्यवस्थापन गर्नुपर्दछ । यसका लागि निम्नानुसार रणनीतिक क्रियाकलापहरु निर्धारण गरिएको छ ।

क्र.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१	आपतकालीन कार्य संचालन केन्द्रहरुको कार्य संचालन कार्यविधि सम्बन्धमा सरोकारवालाहरुलाई अभिमुखिकरण गर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिति लाई कार्यविधिको बारेमा जानकारी भएको	विपद् आएको बेला कार्यान्व्यिन तथा परिचाल हुन सजिलो हुनेछ ।	अल्पकालिन	नगरपालिका	नेपाल रेडक्रस सोसाइटीतथा विकास साझेदार
२	नगरपालिकाका सबै वडामा समूदायमा आधारित खोज र उद्धार कार्यदल गठन गरी प्रथम उद्धारक (First Responder) का रुपमा	वडा विपद् व्यवस्थापन समिति गठन भएको छ ।	वडा तहमा प्रथम उद्धारकको टोली गठन भएको हुनेछ	मध्यकालीन	वडा कार्यालय	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, सुरक्षा निकाय सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन
३	वडा तहमा प्राथमिक उपचार कार्यदल गठन गरी स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाहरुसँगको समन्वयमा उनीहरुको क्षमता अभिवृद्धि	कार्यदल गठन नभएको	प्राथमिक उपचारका लागि दक्ष जनशक्ति उत्पादन भएको हुनेछ	मध्यकालीन	वडा कार्यालय	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन समिति,

क्र.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
४	आगलागी नियन्त्रणका लागि सामुदायिक खोज तथा उद्धार कार्यदलको क्षमता विकासका लागि तालिम दिने	कार्यदल गठन नभएको	खोज तथा उद्धार टोलीको आगलागी नियन्त्रण सम्बन्धी क्षमता विकास	मध्यकालीन	वडा कार्यालय	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, सुरक्षा निकाय सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन
५	नगरपालिका क्षेत्रका प्रमुख प्रकोपहरु (भूकम्प, बाढी, कटान, सडक दुर्घटना, आगलागी, महामारी) को लागि परिदृष्यमा आधारित	फाटफुट रुपमा भइरहेको	प्रतिकार्यका लागि पूर्वतयारी व्यवस्थित र प्रभावकारी	निरन्तर	वडा कार्यालय	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, सुरक्षा निकाय, सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन
६	वडा तहमा खाद्य, गैरखाद्य तथा औषधि जस्ता माववीय सहायता सामाग्रीको भण्डारण तथा पुनःभण्डारणको प्रबन्ध गर्ने	स्वास्थ्य इकाईमा औषधि जन्य पदार्थ भण्डारण गर्ने चलन रहेको ।	स्थानीय तहमा तत्काल राहत सामाग्री उपलब्ध भएको हुनेछ	निरन्तर	वडा कार्यालय	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, सुरक्षा निकाय सोसाइटी, सामुदायिक विपद्
७	खोज उद्धार र राहतको क्रममा महिला,बालबालिका,बृद्धबृद्धा तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको सुरक्षा, संरक्षण		आपतकालीन अवस्थामा जोखिममा रहेका समूहको संरक्षण भएको हुनेछ	मध्यकालीन	नगरपालिका	महिला तथा बालबालिका शाखा, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, सुरक्षा निकाय
८	राहत संकलन र परिचालनमा एकद्धार प्रणाली अबलम्बन गर्ने ।	गर्दै आइरहेको	विपद् प्रतिकार्यमा दोहोरोपना हटी एकरुपता तथा पारदर्शीता कायम भएको	अल्पकालीन	विपद् वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन शाखा, वडा कार्यालया	विपद् स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति, नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, कियाशील

४.४.६ अझ बलियो र राम्रो पुनर्निर्माण

नगरपालिका बहुप्रकोपको उच्च जोखिममा रहेकोले विपद् जोखिम न्यूनीकरणका उपायहरु अवलम्बन गर्दा बहुप्रकोप जोखिमको ख्याल गर्नुपर्दछ । विपद् पश्चातको पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माणलाई अझ राम्रो, अझ बलियो र सुरक्षित निर्माणको अवसरको रुपमा लिएर बहुप्रकोप जोखिमबाट सुरक्षित हुनेगरी पुननिर्माण सुनिश्चित गर्नका लागि आवश्यक नीतिगत र कार्यक्रमगत प्रबन्ध गर्नुपर्दछ। विपद् पुनःस्थापना र पुनर्निर्माणलाई राम्रो, बलियो र सुरक्षित बनाउन जोखिम संवेदनशिल भूउपयोग योजनाले निर्दीश्ट गरेको सुरक्षित बस्ती क्षेत्र व्यवस्थापनकोलागि नीति, नियमहरु तयार गर्ने, सोकोलागि संघीय तथा प्रदेशीक नियकहरुसंग समन्वय र सहकार्य गरि कर्यान्वयन गर्नुपर्छ साथै बहुप्रकोप जोखिममा अधारित जोखिम संवेदशिल भू – उपयोग योजनामा समावेश गरिएका पहिरो नियन्त्रण सम्बन्धित कार्यलाई समेत यसमा समावेश गरिएको छ ।

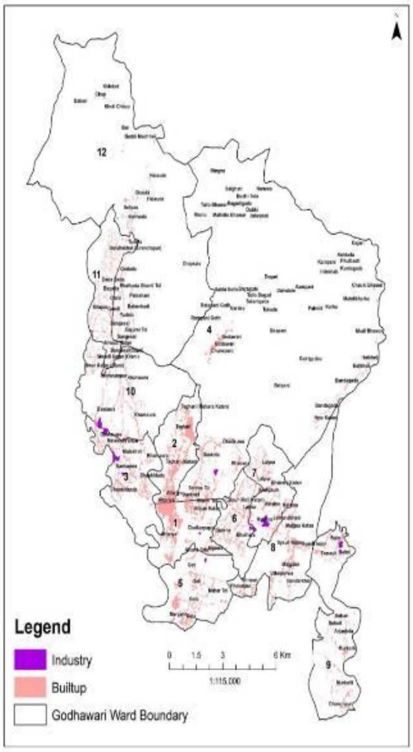

फोटोः औद्योगिक क्षेत्रको नक्शा/ गोदावरी न.पा.को सुरक्षित क्षेत्रहरु

क्र.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१	नगरपालिका वडा न. ४, बुढीटोला वस्तीको बाढी तथा पहिरो नियन्त्रण र वृक्षारोपन कार्य गर्ने		उच्च जोखिमयुक्त क्षेत्रका समुदाय विपद्बाट सुरक्षित भएका हुनेछन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	प्रदेश भौतिक पूर्वाधार तथा विकास मन्त्रालय, प्रदेश भूमी व्यवस्थापन, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय तथा नगरकार्यपालिका
२	नगरपालिका वडा न. ४, बगाडिगाडा वस्तीको बाढी तथा पहिरो नियन्त्रण र संरक्षण कार्य गर्ने	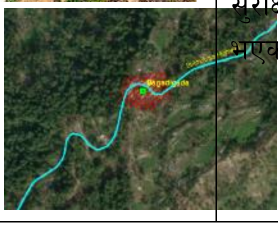	उच्च जोखिमयुक्त क्षेत्रका समुदाय विपद्बाट सुरक्षित भएका हुनेछन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	प्रदेश भौतिक पूर्वाधार तथा विकास मन्त्रालय, प्रदेश भूमी व्यवस्थापन, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय तथा नगरकार्यपालिका

क्र.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
३	नगरपालिका वडा न. ४, भ्यागुते वस्तीको पहिरो तथा गल्छी नियन्त्रण **र** वृक्षारोपन कार्य गर्ने		उच्च जोखिमयुक्त क्षेत्रका समुदाय विपद्बाट सुरक्षित भएका हुनेछन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	प्रदेश भौतिक पूर्वाधार तथा विकास मन्त्रालय, प्रदेश भूमी व्यवस्थापन, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय तथा नगरकार्यपालिका
४	नगरपालिका वडा न. ४, गैरीगाडौ वस्तीको सडक छेउको पहिरो नियन्त्रण तथा नाली व्यवस्थापन कार्य गर्ने		उच्च जोखिमयुक्त क्षेत्रका समुदाय विपद्बाट सुरक्षित भएका हुनेछन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	प्रदेश भौतिक पूर्वाधार तथा विकास मन्त्रालय, प्रदेश भूमी व्यवस्थापन, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय तथा नगरकार्यपालिका
५	नगरपालिका वडा न. १२, चैकी वस्तीको सेल्टर बेल्ट तथा कृषि बन व्यवस्थापन कार्य गर्ने		उच्च जोखिमयुक्त क्षेत्रका समुदाय विपद्बाट सुरक्षित भएका हुनेछन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	प्रदेश भौतिक पूर्वाधार तथा विकास मन्त्रालय, प्रदेश भूमी व्यवस्थापन, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय तथा नगरकार्यपालिका

क्र.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
६	नगरपालिका वडा न. १२, किडैकोट वस्तीको रिटेनिङ्ग वाल निर्माण, कृषि वन तथा बागबानी कार्य गर्ने		उच्च जोखिमयुक्त क्षेत्रका समुदाय विपद्बाट सुरक्षित भएका हुनेछन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	प्रदेश भौतिक पूर्वाधार तथा विकास मन्त्रालय, प्रदेश भूमी व्यवस्थापन, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय तथा नगरकार्यपालिका
७	नगरपालिका वडा न. १२, सिम वस्तीको सेल्टर बेल्ट तथा कृषि बन व्यवस्थापन कार्य गर्ने		उच्च जोखिमयुक्त क्षेत्रका समदाय विपद्बाट सुरक्षित भएका हुनेछन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	प्रदेश भौतिक पूर्वाधार तथा विकास मन्त्रालय, प्रदेश भूमी व्यवस्थापन, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय तथा नगरकार्यपालिका
८	नगरपालिका वडा न. १२, खोली चाँप वस्तीको स्लोप स्टापलाईजेशन तथा भिरालो जग्गामा वृक्षारोपन कार्य गर्ने	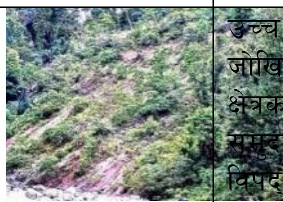	उच्च जोखिमयुक्त क्षेत्रका समुदाय विपद्बाट सुरक्षित भएका हुनेछन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	प्रदेश भौतिक पूर्वाधार तथा विकास मन्त्रालय, प्रदेश भूमी व्यवस्थापन, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय तथा नगरकार्यपालिका

क्र.सं.	रणनीतिक क्रियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
९	पुर्नस्र्थापना र पुननर्मिाणमा स्थानीय श्रोत, साधन, श्रम, प्रविधि, ज्ञान तथा सीपको उपयोग गर्ने		पुननिर्माण कार्य मितव्ययी र दिगो भएको हुनेछ	मध्यकालीन	नगरपालिका	प्रदेश भौतिक पूर्वाधार तथा विकास मन्त्रालय, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी,
१०	अझ बलियो र सुरक्षित पुननिर्माणको लागि प्राविधिक जनशक्ति, निर्माणकर्मी,डकर्मी,सिकर्मी र आपूर्तिकर्ताको लागि निर्माण तालिम र		सम्बन्धित निकाय र व्यक्तिको क्षमता वृद्धिअभिवृद्धि भएको हुनेछ	मध्यकालीन	नगरपालिका	प्रदेश भौतिक पूर्वाधार तथा विकास मन्त्रालय नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, विकास साझेदार तथा निर्माण
	कार्यक्रम चेतनामूलक मार्फत क्षमता वृद्धिअभिवृद्धि गर्ने					
११	नगरपालिकाको भू-उपयोग नीति तथा तथा योजना तयार गर्दा बहुप्रकोप जोखिमलाई एउटा आधारको रुपमा लिएर जमिनको बर्गीकरण गरी उच्च जोखिमयुक्त क्षेत्रमा बस्ती विकास तथा ठूला संरचना निर्माण र उद्योग खोल्न निषेध गर्ने	भू-उपयोग नीति तथा तथा योजना तयार भइसकेको	उच्च जोखिमयुक्त क्षेत्रका समुदाय विपद्बाट सुरक्षित भएका हुनेछन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	प्रदेश भौतिक पूर्वाधार तथा विकास मन्त्रालय, प्रदेश भूमी व्यवस्थापन, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय तथा नगरकार्यपालिका
१२	जोखिम संवेदनशील भू-उपयोग योजना तथा बहुप्रकोप जोखिम लेखाजोखाको आधारमा उच्च जोखमयुक्त क्षेत्रमा बसोबास गरिरहेका समुदायलाई सुरक्षित	बहुप्रकोप जोखिम लेखाजोखाको आधारमा जोखिम संवेदनशील भू-उपयोग योजना तयार भइसकेको	उच्च जोखिमयुक्त क्षेत्रका समुदाय विपद्बाट सुरक्षित भएका हुनेछन्	दीर्घकालीन	नगरपालिका	प्रदेश भौतिक पूर्वाधार तथा विकास मन्त्रालय, प्रदेश भूमी व्यवस्थापन, कृषि तथा

क्र.सं.	रणनीतिक कियाकलापहरु (के, कहाँ)	हालको अवस्था	अपेक्षित उपलब्धिहरु	समयावधी	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी
१३	गोदावरी नगर क्षेत्रभित्रका प जोखिममा रहेका बस्तीहरु साथै तटीय क्षेत्र अतिक्रमण गरी बसेका सबै बस्तीहरु क्रमिक रुपमा स्थानान्तरण गर्ने	केहि बस्तीहरु स्थानान्तरण प्रकृयामा रहेको	नगरपालिका जोखिममा रहेका बस्तीहरु साथै तटीय क्षेत्र अतिक्रमण गरी बसेका सबै बस्तीहरु सुरक्षित	दीर्घकालीन	नगरपालिका	विपद् व्यवस्थापन शाखा,प्रदेश मन्त्रालय र केन्द्र सरकार भुमि व्यवस्था,सहकारी तथा गरिबी निबारण मन्त्रालय
१४	विपद् पश्चात्को पुनर्निर्माण तथा जोखिमपूर्ण बस्तीहरु स्थानान्तरण गर्दा भौतिक पूर्वाधारहरुको योजनासहित		योजनाबद्ध र सुरक्षित बस्ती विकास हुनेछ	दीर्घकालीन	नगरपालिका	आन्तरिक मामिला तथा कानुन मन्त्रालय,नेपाल रेडक्रस सोसाइटी

स्रोतः जोखिम संवेदशनशिल भू–उपयोग योजना गोदावरी नगरपालिका, २०७८

परिच्छेदः पाँच

रणनीतिक योजना कार्यान्वयनको लागि वित्तीय ब्यवस्था

यस रणनीतिक कार्य योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि आवश्यक आर्थिक स्रोतको व्यवस्था निम्न प्रकारले गरिनेछ

१ नगरपालिकाको औपचारिक श्रोत बाँडफाँड प्रक्रिया

२ केन्द्र वा प्रदेशवाट प्राप्त हुने आर्थिक सहयोग

३ प्राकृतिक श्रोतसाधनहरू (वन, जल उपयोग, गिटी, बालुवा, माछा आदि) बाट प्राप्त रोयल्टी

४ विभिन्न विकास साझेदारहरु जस्तै द्विपक्षीय, बहुपक्षीय, संयुक्त राष्ट्रसंघ अन्तर्गतका निकाय ,मानवीय सहायतामा काम गर्ने निकाय, रेडक्रस र अन्य दाता बाट प्राप्त हुने रकम र अन्य सहायतालाई यस कार्ययोजनाको कार्यान्वयनका लागि परिचालन गरिनेछ ।

परिच्छेदः छ

रणनीतिक कार्य योजनाको कार्यान्वयन

विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि स्थानीय सरकार तथा स्थानीय सरकारी एवं गैरसरकारी सरोकारवालाहरू, विकास साझेदारहरू, राजनीतिक दल तथा भातृ संगठनहरु तथा निजी क्षेत्रहरुको साझा प्रयासको आवश्यकता पर्दछ। विपद् जोखिम न्यूनीकरण विकास प्रक्रियाको एक भाग भएकोले सरकारका सबै विकाससँग सम्बन्धित निकायहरूले सहकार्य र समन्वय गरेर काम गर्नु आवश्यक छ। विपद् जोखिम न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू आवधिक योजना तथा कार्यक्रममा एकीकृत गर्न र प्रगति

नियमित अनुगमन गर्न जरूरी छ । विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनीतिक कार्ययोजना कार्यान्वयनको लागि देहाय बमोजिमका उपायहरू अवलम्बन गरिनेछन् ।

१) यस कार्ययोजनाको योजनाबद्ध कार्यान्वयनका लागि नगरपालिकाको आवधिक तथा वार्षिक योजना तर्जुमा गरी लागु गर्दा यस कार्ययोजनालाई मार्गदर्शनका रूपमा लिइनेछ।

२) विषयगत क्षेत्र तथा शाखाहरूको कार्यक्रम तर्जुमा एवं कार्यान्वयन गर्दा यस कार्ययोजनालाई मार्गदर्शनका रूपमा लिइनेछ ।

३) यस कार्य योजनाको योजनाबद्ध कार्यान्वयनका लागि विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ र विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन नियमावली २०७६ का साथै नगरपालिकाको विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७५ बमोजिम आवश्यक संस्थागत संरचना तयार गरिनेछ

४) यस कार्ययोजना कार्यान्वयनको लागि नगरपालिकाले विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनमा १० प्रतिशत वजेट व्यवस्था गर्नेछ ।

५) नगरपालिकाको भित्र कार्यक्षेत्र भएका सार्वजनिक निकायहरु,विकास साझेदार तथा निजि क्षेत्रको कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयनं गर्दा यस कार्ययोजनालाई मार्गदर्शनका रूपमा लिइनेछ ।

परिच्छेदः सात

अनुगमन, मूल्याङ्कन र पुनरावलोकन

नगरपालिकाकास्तरमा रणनीतिक कार्ययोजना कार्यान्वयनको अनुगमन “वार्षिक प्रतिवेदन र अनुगमन प्रणाली” मार्फत गरिनेछ । नगरपालिकाको विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७५ अनुसार गठित विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन समितिले स्थानीय स्तरमा यस रणनीतिक कार्ययोजना कार्यान्वयनको प्रगतिको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नेछ । रणनीतिक कार्य योजनाको आवश्यकता अनुसार पुनरावलोकन गरिनेछ । रणनीतिक कार्य योजना अद्यावधिक गर्नको लागि सबै सम्बद्ध निकायहरू सहभागी हुनेछन् । रणनीतिक कार्य योजना निम्न अवस्थामा अद्यावधिक गरिनेछ

- स्थानीय सरकारको कानून र नीति परिवर्तन भएमा
- विश्वव्यापी संरचना र विकासक्रमसँग तालमेल मिलाउनु आवश्यक भएमा
- प्रमुख विपद् घटना पछिको सिकाईलाई समेट्न जरूरी भएमा

सन्दर्भ सामाग्री

नेपालको संविधान २०७२ : नेपाल सरकार
विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना (२०१८-२०३०) : नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय
जिल्ला विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७८